

Brüssel, 21.11.2001
COM (2001) 681, lõplik

EUROOPA KOMISJONI VALGE RAAMAT

UUS HOOG EUROOPA NOORTELE

SISUKORD

EESSÕNA	3
1. TAUST	5
2. ÜLESANDED	7
2.1. Demograafilised suundumused	7
2.2. Noorte muutumine	8
2.3. Noorte kaasamine avalikku ellu	8
2.4. Euroloiming	9
2.5. Üleilmastumine	9
3. TULEMUSLIKUD NÕUPIDAMISED	9
3.1. Põhisõnumid	10
4. UUS AMBITSIOON	12
4.1. Noorte valdkond	12
4.1.1. Avatud koordineerimise meetod	12
4.1.2. Tegevuse ulatus avatud koordineerimise meetodi kasutamisel noortepoliitika valdkonnas	134
4.2. Noortega arvestamine teistes poliitikavaldkondades	16
4.3. Euroopa Noored (Youth) programmi roll	18
5. KOKKUVÕTE	19
LISA 1	20
1. OSALUSETA POLE DEMOKRAATIAT	20
1.1. Tulemuste analüüs	20
1.2. Nõupidamistest tulenevad ettepanekud	24
2. HARIDUS – NOORTE JAOKS ÜLIOLULINE ELUETAPP	27
2.1. Tulemuste analüüs	27
2.2. Nõupidamistest tulenevad ettepanekud	31
3. TÖÖHÕIVE – VAHEND NOORTE PAREMAKS LÕIMIMISEKS	33
3.1. Tulemuste analüüs	33
3.2. Nõupidamistest tulenevad ettepanekud	37
4. NOORUSEST MAKSIMUMI VÕTMINE	41
4.1. Tulemuste analüüs	41
4.2. Nõupidamistest väljakasvanud ettepanekud	45
5. VÄÄRTUSTELE TUGINEV EUROOPA	47
5.1. Tulemuste analüüs	47
5.2. Nõupidamistest väljakasvanud ettepanekud	51
6. PANUS VALGE RAAMATU KOOSTAMISSE	56
LISA 2	58
1. EUROOPA NOORED PROGRAMM (YOUTH)	58
2. NOORI MÕJUTAVAD POLIITILISED ALGATUSED	59
3. TÖÖHÕIVE, HARIDUSE, KULTUURI JA NOORTE KAITSE RAHASTAMINE	65
4. PÕHIÕIGUSTE HARTA	65
5. TOETUS EUROOPA PARLAMENDILT	65
6. MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE NING REGIOONIDE KOMITEE	66
PANUS	66
7. DIALOOG EUROOPA NOORTEFOORUMIGA	67
8. EUROOPA NÕUKOGU TEGEVUS	67
9. EUROOPA KOMISJONI POOLT TELLITUD UURIMUSTÖÖD JA ARVAMUSUURINGUD	68

EESSÕNA

Otsus avaldada käesolev valge raamat noortepoliitika kohta, eriti otsus korraldada eelnevalt ulatuslikke nõupidamisi, tuleneb soovist edendada uusi Euroopa valitsemise vorme.

Käesolev valge raamat on täielikult kooskõlas Euroopa Komisjoni valge raamatuga valitsemise kohta, mis võeti vastu selle aasta (2001) juulis: eesmärgiks on avada Euroopa Liidu (EL-i) otsustusprotsess inimestele, keda need otsused mõjutama hakkavad, sealhulgas ka noortele.

Noorte tähtsustamine

Käesoleva valge raamatu koostamisele eelnenud ulatuslike nõupidamiste tulemused on selged: ülimalt erinevatest olukordadest hoolimata on noorte väärtushinnangud ja ambitsioonid, samuti probleemid, üsna sarnased. Noored kuuluvad gruppide, mille liikmed on sisenemas tööturule ja kalduvad looma perekonda hilisemas eas; nad tegelevad vaheldumisi töötamise ja õppimisega; kõigele lisaks on nende individuaalsed suunad muutunud varasemate aegadega võrreldes palju mitmekesisemateks. Haridus-, töö- ja sotsiaalne keskkond mängib endiselt lõimivat rolli. Noorte iseseisvusumine lükkub üha hilisemasse eluikka.

Eeltoodu peegeldub sageli selles, et noored tunnevad end ebakindlalt, on kaotanud usu olemasolevasse otsustusüsteemidesse ning pole huvitatud osalemisest avalikus elus ja noorteühendustes tavakssaanud viisidel. Osa noori tunneb, et vanemate inimeste poolt ja nende jaoks välja töötatud poliitika ei arvesta noortega. Ühed peidavad end ükskõiksuse või individualismi varju, samas leiavad teised väljendusviise, mis on pahatihti ülepakutud ja mida on raske pidada demokraatlikeks vahenditeks. Enamik noori siiski soovib poliitikat mõjutada, kuid pole leidnud selleks sobivat viisi.

Sellest hoolimata on noortel eurooplastel nii mõndagi öelda - on ju nende näol tegemist inimestega, keda otseselt mõjutavad majanduslikud muutused, demograafiline tasakaalustamatus, üleilmastumine ja kultuuriline mitmekesisus. Me ootame neilt, et nad hakkaksid looma uusi sotsiaalsuhete vorme, leidma erinevaid solidaarsuse väljendamise ja raskuste ületamise vorme ning neist kasu lõikama, ent siis kerkivad esile uued ebamäärasused.

Keerukamast sotsiaalsest ja majanduslikust kontekstist hoolimata on noored kohanemisvõimelised. Liikmesriikide ja Euroopa Liidu poliitikud peaksid sellele muutuste protsessile kaasa aitama, andes noortele ühiskonnas sõnaõiguse.

Noored ja Euroopa

Arutelu Euroopa tuleviku üle käib. Ennenägematu laienemislaine avab peagi täiesti uued väljavaated. Euroopa poliitilises elus viimastel aastatel selgelt väljendatud sõnumiks on, et Euroopa Liit peab olema eurooplaste nägu. On tähtis, et aruteludesse Euroopa Liidu tuleviku ja valitsemisvormi üle oleks kaasatud inimesed, kellele kuulub tuleviku Euroopa. Euroopa projekt ise on veel noor, alles välja kujunemas, ja arutelud pole veel lõppenud. Edusammude saavutamiseks on vaja ambitsioonikust ja ettevõtlikkust ning noorte pühendumust väärtushinnangutele, millele see projekt tugineb.

Noorte selge sõnum on, et neid tuleb kuulda võtta ja kaasata sellesse protsessi täieõiguslike osalistena; nad tahavad osaleda Euroopa ülesehitamisel ning mõjutada Euroopa edasist arengut puudutavat arutelu. On aeg hakata suhtuma noortesse kui positiivsesse jõudu Euroopa ülesehitamisel, mitte kui probleemi. Teisisõnu, me peame andma noortele võimaluse väljendada oma ideid ja katsetada neid võrdluses teiste kodanikuühiskonna liikmete samalaadsete ideedega.

Kohalikult tasandilt Euroopa tasandile: uus areng

Enamik käesolevas valges raamatus mainitud soovitusi puudutavad neid liikmesriike ja Euroopa piirkondi, millele langeb noortepoliitika meetmete praktilise kasutuselevõtu põhirõhk. Just rohujuuretasandil, kus noored näevad oma isikliku pühendumise tulemusi, saab aktiivsest kodakondsusest reaalsus. Osaledes kooli-, ümbruskonna, kohalike piirkondade ning ühenduste elus ja tegemistes, saavad noored kogemusi ja enesekindlust koheseks või hilisemaks osalemiseks ühiskondlikus elus, sealhulgas ka Euroopa tasandil. Andmaks oma panust solidaarse ja teadlikuma ühiskonna arengusse ja kodakondsuse täielikuks kasutamiseks, peavad noored saama võimaluse osaleda ühiskondlikes tegevustes, mis on avatud kõigile ilma vähimagi diskrimineerimiseta.

Tähtis on anda noorte tegemistele Euroopa mõõde, et suurendada efektiivsust ja sünergiat, kaitstes ja rõhutades samas iga tegevustasandi vastutuse määra. Euroopa Komisjoni viimase nõupidamisesessiooni käigus sai selgeks, et nimelt seda nõuavad noored, toetab Euroopa Parlament ja propageerivad ka liikmesriigid. Vastuseks pakub valge raamat välja Euroopa koostöö uue raamistiku, mis koosneb kahest peamisest aspektist: avatud koordineerimise meetodi rakendamisest konkreetsetes noortetöö valdkondades ja "noorte mõõtme" suurendamisest muudes poliitilistes algetustes.

Euroopa mõõde tekitab rohujuuretasandil tunde, et toimub liikumine ning see stimuleerib loovust, julgustab eri riikide heade tavade tutvustamist ja võrdlemist ning edendab siseriiklikku ja Euroopa arusaama sellest, mida üksikisikud ja noorteühendused kohalikul ja piirkondlikul tasandil teevad. See mõõde paneb aluse ühisele ettekujutusele, annab parema ülevaate noortega seotud küsimustest, võimaldab töötada efektiivsemalt, teha paremat koostööd ja langetada ühiste eesmärkidega seotud otsuseid.

Loomaks õigeid tingimusi selleks, et noored saaksid täiel määral osaleda demokraatliku, avatud ja hoolitseva ühiskonna elus, soovib käesolev valge raamat noori ära kuulata, luua kohalike algetuste foorum, õhutada liikmesriike tegema tõhusamat koostööd ja pakkuma välja konkreetseid ideid olemasolevate Euroopa programmide raames ning suurendama noorte mõõtme tähtsust kõikides poliitika valdkondades.

1. TAUST

Pärast laienemist kerkib 15 - 25aastaste¹ noorte arv Euroopa Liidus 75 miljonini. Erinevustest (juurdepääs kohalikule tööturule, haridus, perekonnaelu, sissetulekud jne) olenemata peavad noored end täieõiguslikeks kodanikeks, kellel on kõik kodanikuks olemisega kaasnevad õigused ja kohustused. Noortesse investeerimine on investeerimine meie ühiskonna rikkusesse, tänasesse ja homsesse. Seega on see üheks võimaluseks saavutada Lissabonis kogunenud Euroopa Ülemkogu poolt heaks kiidetud poliitiline eesmärk: teha Euroopast "maailma kõige konkurentsivõimelisem ja kiiremini arenev teadmispõhine majandus".

Lepingud panevad aluse tegevusele paljudes noori otseselt või kaudselt mõjutavates sektorites²: diskrimineerimine, Euroopa kodakondsus, tööhõive, sotsiaalne tõrjutus, haridus, kutseõpe, kultuur, tervis, tarbijakaitse, liikumisvabadus, keskkonnakaitse, noorte teadlaste liikuvus, arengukoostöö ja vaesus.

Mitmetest noori otsesemalt mõjutavatest meetmetest võib nimetada näiteks haridust, tööhõivet ja kutseõpet ning hiljuti lisandunud ligipääsu info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale.

Lisaks noori mõjutavale üldisele ja eri valdkondade poliitikale võib nimetada mobiilsust, kultuuridevahelist suhtlust, kodakondsust ja vabatahtlikku tööd edendavat tegevust. Selles kontekstis ja Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 149³ alusel on Euroopa Liit käivitanud terve rea programme. Nende hulka kuulub ka Euroopa Noored programm (*Youth*), mis on võimaldanud käivitada noorte liikuvus- ja vahetuskavasid. Selline koostöö on järk-järgult levinud teistesse valdkondadesse nagu informatsioon, organisatsioonidevaheline suhtlemine ja vabatahtlik teenistus.

¹ Noorte all peetakse silmas 15 - 25aastaseid inimesi, vastavalt Euroopa Parlamendi ja ülemkogu poolt seoses Euroopa Noored programmiga kehtestatud vanusevahemikule. "Pärast laienemist" tähendab liikmesriike ja 12 kandidaatmaad, kes käesoleva dokumendi koostamise ajal liitumisläbirääkimisi peavad.

² Vrd lisaga 2 "Ülevaade Euroopa Liidu noortelasest tegevusest". See kokkuvõte käsitleb kõiki noortega seotud meetmeid Euroopas; kõik tulevased meetmed peavad neid aluseks võtma.

³ Lepingu artikkel 149:

1. Ühendus aitab kaasa kvaliteetse hariduse arendamisele, soodustades koostööd liikmesriikide vahel ning vajaduse korral toetades ja täiendades nende tegevust, samal ajal täiel määral respektides liikmesriikide vastutust õpetuse sisu ja haridussüsteemide korralduse eest ning nende kultuurilist ja keelelist mitmekesisust.
2. Ühenduse tegevusega püütakse:
 - arendada Euroopa mõõdet hariduses, iseäranis liikmesriikide keelte õpetamise ja levitamise kaudu;
 - ergutada õppijate ja õpetajate liikuvust, muuhulgas kaasa aidates diplomite ja õpiaja akadeemilisele tunnustamisele;
 - soodustada haridusasutuste vahelist koostööd;
 - tõhustada informatsiooni ja kogemuste vahetamist liikmesriikide haridussüsteemidele ühistes küsimustes;
 - soodustada noortevahetust ja juhendajate vahetust sotsiaalhariduse alal;
 - ergutada kaugõppe arengut.
3. Ühendus ja liikmesriigid edendavad hariduse valdkonnas koostööd kolmandate riikidega ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega, eriti Euroopa Nõukoguga.
4. Selleks et aidata kaasa käesolevas artiklis märgitud eesmärkide saavutamisele, nõukogu:
 - võtab vastavalt artiklis 251 sätestatud menetlusele ja pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega ning regioonide komiteega stimuleerivaid meetmeid, välja arvatud igasugune liikmesriikide õigusnormide ühtlustamine;
 - annab soovitusi, tehes otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega komisjoni ettepaneku põhjal.

Veelgi üldisemas plaanis on mitmeid teemasid, näiteks noorte osalus või sõltumatus, millega Ühendus otseselt ei tegele, kuid mis väärivad sügavamat analüüsi, sest nad on tihedalt seotud noortepoliitikaga ja neil on oma poliitiline mõju. Kavas on eraldada liikmesriikidele praktilised ressursid, et nad saaksid oma tegevust kõnealustes sektorites koordineerida.

Kõik need noortega seotud tegevused on saanud vankumatut tuge Euroopa Parlamendilt nii programmide kinnitamisel kui noorte heaks langetatud otsuste ja nende ärakuulamise näol. Noorte valdkonna Ministrite Nõukogu on võtnud vastu terve rea otsuseid, mis puudutavad noorte osalust, spordi harivat potentsiaali, sotsiaalset lõimumist ning algatusvõimet ja ettevõtlikkust noorte hulgas. Majandus- ja sotsiaalkomitee ning regioonide komitee esitavad regulaarselt positiivseid ja julgustavaid arvamusi erinevatel noortega seotud teemadel.

Küsimus on selles, kas neist tegevustest piisab, et ületada raskused, millega tänapäeva noored silmitsi seisavad, ja kas Euroopa poliitikud ikka kasutavad noorte potentsiaali tõhusalt ära. Tihti piirduvad noori puudutavad otsused ja deklaratsioonid vaid heade kavatsustega, ning Euroopa Liidu institutsioonidel ja liikmesriikidel puudub ülevaade noortepoliitikast, seega ka erinevatest meetmetest, mida saaks noorte toetamiseks rakendada. Praegune koostöösüsteem noorte valdkonnas on end ammendanud ja on oht, et sellest pole uute raskuste ületamisel enam abi (vt punkt 2):

- demograafilised ja sotsiaalsed muutused, mis muudavad põlvkondadevahelisi suhteid keerukamaks;
- üha suurenev lõhe noorte ja riigiasjade vahel nii siseriiklikul, Euroopa Liidu kui rahvusvahelisel tasandil, millega kaasneb "kodakondsusdefitsiit";
- Euroopa Liidu tulevikku puudutava arutelu kvaliteedi tõstmine, mis on oluline demokraatia säilimise seisukohalt, tihedamate suhete loomine üksikisikute, ühiskonna ja kohalike institutsioonide vahel, vastavalt valgele raamatule Euroopa valitsemise kohta⁴.

Uute Euroopa valitsemise vormide edendamine on üks neljast komisjoni poolt kehtestatud strateegilisest prioriteedist. Sõna "valitsemine" viitab kõikidele eeskirjadele, mehhanismidele ja tavadele, mis mõjutavad erinevate volituste kasutamist, ning Euroopa Liidu otsustusprotsessi avanemisele, võimaldamaks Euroopa inimestel osaleda neid puudutavate otsuste langetamises.

Seda Euroopa avaliku tegutsemise kaasajastamist toetavad viis aluspõhimõtet: avatus, osalus, vastutus, efektiivsus ja ühtsus.

Noored on valdkond, kus peaksid kehtima just need põhimõtted:

- **Avatus:** noorte teavitamine ja aktiivne suhtlemine noortega nende keeles, et nad mõistaksid Euroopa Liidu tegevust ja poliitikat, mis neid puudutab.
- **Osalus:** noortega nõupidamise tagamine ning noorte suurem kaasamine neid ja nende elu puudutavate otsuste langetamisse.
- **Vastutus:** uue struktureeritud koostöövormi väljatöötamine liikmesriikide ja Euroopa institutsioonide vahel, leidmaks sobival vastutuse tasandil võimalusi noorte püüdluste elluviimiseks.

⁴ "Euroopa valitsemine – valge raamat", COM (2001) 428, 25.07.2001. Vaata http://europa.eu.int/comm/governance/white_paper/index_en.htm

- **Efektiivsus:** noorte potentsiaali maksimaalne ärakasutamine ühiskondlike probleemide lahendamisel, noortepoliitika edukuse tagamisel ning tuleviku Euroopa ülesehitamisel.
- **Ühtsus:** ülevaate koostamine erinevatest noori ning muid reguleerimist vajavaid valdkondi puudutavatest poliitikatest.

Otsus avaldada valge raamat noortepoliitika kohta, eriti otsus viia enne seda läbi ulatuslikke nõupidamisi, on üks selle "valitsemist" puudutava lähenemisviisi tulemusi.

2. ÜLESANDED

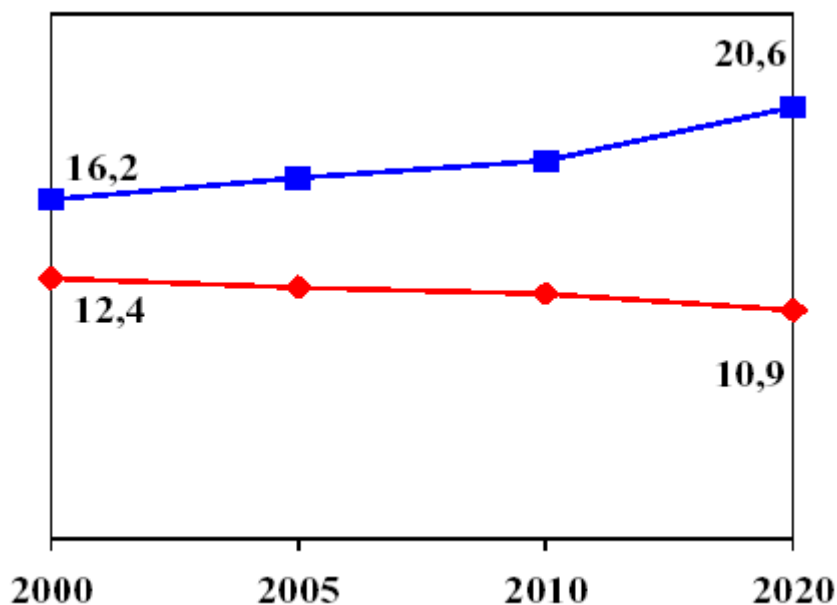
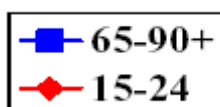
2.1. Demograafilised suundumused

Madalama sündivuse ja eluea pikenemise tõttu muutub meie ühiskond üha vanemaks. Vahemikus 2000.–2020. a kasvab 65 - 90aastaste inimeste osakaal Euroopa Liidu rahvastikus 16 protsendilt 21 protsendile, samas kui 15 - 24aastaste vanusegrupi osakaal langeb kõigest 11 protsendile⁵.

Euroopa Liidu elanikkonna vananemine aastatel 2000 - 2020

% EL 15 liikmesriigi rahvastikust

Vanusegrupp

Kvantitatiivne tasakaalustamatus noorte ja vanade vahel toob kaasa kvalitatiivse muutuse põlvkondadevahelistes suhetes. Finantssurve sotsiaalhoolekandesüsteemidele on vaid selle probleemi üks tahk. Me ei pea mitte üksnes leidma uusi mehhanisme noorte ja nende vanemate

⁵ Allikas: Eurostat, demograafiline statistika, 1999. a.

või isegi vanavanemate vahelise solidaarsuse jaoks, vaid korraldama põlvkondadevahelised üleminekud suurte muutuste keerises olevas ühiskonnas nii, et kõik jääksid sellega rahule.

Elanikkonna vananemine toob kaasa ka vajaduse inimressursi kaasamise järele väljastpoolt Euroopat, et leevendada töjõupuudust. Meie ühiskonnad peavad muutuma nii etniliselt, religiooselt, sotsiaalselt kui lingvistiliselt mitmekesisemaks. Kui me soovime vältida sotsiaalseid pingeid ning negatiivseid tagasilööke haridussüsteemile ja tööturule, peavad need valdkonnad olema korralikult reguleeritud.

2.2. Noorte muutumine

Demograafiliste muutuste ja sotsiaalses keskkonnas, individuaalses ja kollektiivses käitumises, perekonnasuhetes ja tööturutingimustes⁶ toimunud muutuste tõttu on noortega seotud sotsioloogilised, majanduslikud ja kultuurilised aspektid märkimisväärselt muutunud.

Esiteks, noorus kestab kauem. Demograafid on täheldanud, et majanduslike (töölane konkurentsivõime, tööpuudus jne) ja sotsiaal-kultuuriliste tegurite surve tõttu on noored erinevatesse eluetappidesse, sh formaalharidustee lõppu, tööhõive algusse, perekonna loomisse jõudes keskmiselt vanemad.

Teine tähelepanek puudutab mittelineaarset eluteed. Tänapäeval on "mitmed meie eluülesanded muutumas segasemaks"⁷: samaaegselt on võimalik olla üliõpilane, käia tööl, otsida tööd ja elada vanemate juures. Noorte liikumine nende rollide vahel üha kasvab. Eluteekondade lineaarsus väheneb, sest ühiskond ei paku enam samu tagatiseid (töötajate turvalisus, sotsiaalkindlustushüvitised jne).

Kolmandaks, tavapärase kollektiivsete mudelite kandepind hakkab vähenema, sest isiklikud teed muutuvad üha individuaalsemaks. "Üksikisiku perekonna-, abielu- ja karjäärikorraldus pole enam standardiseeritud".⁸ See mõjutab eriti tugevalt just avaliku võimu poliitikat.

2.3. Noorte kaasamine avalikku ellu

Reeglina on Euroopa noored huvitatud demokraatia edendamisest ja eriti selles protsessis osalemisest. Samas on neis tekkinud umbusk institutsionaalsete struktuuride suhtes. Noored pole enam nii pühendunud traditsioonilistele poliitilise ja sotsiaalse tegevuse struktuuridele (nt parteid, ametiühingud) kui varem ja nende osalus demokraatlikes aruteludes on madal. Ka noorteühendused tunnetavad probleemi ja tajuvad vajadust end uuesti leida.⁹

See aga ei tähenda sugugi, et noored pole ühiskondlikust elust huvitatud. Enamikul on selge tahe osaleda ja mõjutada ühiskonna poolt tehtud valikuid, kuid nad soovivad seda teha individuaalsemalt ja ühekordsemalt, väljaspool vanu, traditsioonilisi osalusstruktuure ja - mehhanisme.

⁶ Vrd 2001. a märtsis Umeå seminaril teadlaste poolt esitatud aruandega (<http://europa.eu.int/comm/education/youth/ywp/umeareport.html>).

⁷ "Jeunesse, le devoir d'avenir", *Commissariat Général du Plan*, Dominique Charvet poolt juhitud komisjoni aruanne, märts 2001. a, lk 33.

⁸ "Jeunesse, le devoir d'avenir", *ibid.* lk 35.

⁹ 2001. a Euroopa noorte Eurobarometer 55.1 (EB 55.1) kohaselt on noored organisatsioonidega pisut rahulolematud ja üks kahest noorest ütleb spontaanselt, et ta ei kuulu ühtegi ühendusse. Täheldatavad on rahvuslikud erinevused (Hollandis kuulub noorteühendustesse ligikaudu 80% noortest ja Portugalis kõigest 30%). See kõikuv rahulolematuse määr puudutab kõiki riike peale Belgia ja Luksemburgi. Ühendustesse kuuluvate noorte seas on kõige populaarsemad spordiklubid (28%), mis on eespool noorteühendustest (7%), ametiühingutest ja parteidest (4%).

Avaliku võimu ülesanne on ühendada noorte innukus avaldada oma arvamust ning ühiskonna poolt pakutavad meetodid ja struktuurid. Kui seda ei suudeta, võib "kodakondsusdefitsiit" veelgi suureneja ja koguni protesti õhutada.

2.4. Euroloõiming

See suundumus puudutab ka Euroopa Liitu – teema, mille suhtes noortel on vastandlikud tunded. Nende jaoks tähendab see Euroopa põhiväärtuste austamist, kuid ka kohta, kus nad elavad, õpivad, töötavad ja reisivad. Ent nad tunnevad, et piirkonna juhtimise eest vastutavad institutsioonid on kauged ja tegutsevad suletud uste taga. See lõhe noorte ja Euroopa Liidu vahel on kõigest üks näide liidu kodanike ja "Brüsseli" vahelisest vahemaast.¹⁰ Sellest hoolimata sõltub ühenduse eesmärkide elluviimine paljuski, eriti just laienemist silmas pidades, tulevaste põlvkondade kaasamisest. On oluline kaasata noored aktiivsete partneritena spetsiifilistesse, nende olukorrale, püüdlustele ja võimetele vastavatesse projektidesse.

2.5. Üleilmastumine

Samasugust kahestumist võib täheldada ka noorte ja üleilmastumise vahel. Euroopa noored kuuluvad ühiskonda, mis on avatud välistele kultuurilistele ja majanduslikele mõjudele. Nende taustsüsteemiks on maailm ja nad ei kõhkle minemast kaasa toodetega, mis sümboliseerivad üleilmastumist.¹¹ Samal ajal on nad sotsiaalse õigluse, avatuse ja jätkusuutliku arenguga seotud põhjustel mõningate üleilmastumise tagajärgede vastu. Neil on kõhklusid rahvusvaheliste organisatsioonide suhtes, mis tunduvad neile üsna kättesaamatud, mõistatuslikud ja noorte murede suhtes ükskõiksed. Segane suhe noorte ja üleilmastumise vahel on rahulolematuse märk, mida ei saa tähelepanuta jätta.

See on kinnituseks peamisele üleilmastumisega seotud teemale: "Kas see meeldib meile või mitte, kuid üleilmastumine toimub. Meie ülesanne on juhtida ja kasutada seda inimkonna hüvanguks".¹²

See on raske ülesanne. Peab panema paika õiged tingimused, et võimaldada Euroopa noortel end näha ja olla toetavamad, vastutustundlikumad, aktiivsemad ja tolerantsemad kodanikud pluralistlikus ühiskonnas. Noorte kaasamine kohalikku, siseriiklikku ja Euroopa Ühenduste ellu ning aktiivse kodakondsuse edendamine on seega ühed peamised ülesanded mitte üksnes praegu, vaid ka tulevikus.

3. TULEMUSLIKUD NÕUPIDAMISED

Olles veendunud selle muudatuse vajalikkuses ja arvestades ülesannete raskust ning olemasoleva koostöösüsteemi piiranguid, tegi Euroopa Komisjon 1999. a lõpul noorte valdkonna Ministrite Nõukogu (*Youth Council*) koosolekul ettepaneku koostada valge raamat Euroopa uue noortepoliitika alase koostöövormi kohta. Kogu käesoleva valge raamatu koostamisele eelnenud nõupidamisprotsessi toetasid Euroopa Liidu liikmesriigid, eesistujamaad ja Euroopa Parlament.

¹⁰ Vrd "Euroopa valitsemine – valge raamat", ibid.

¹¹ Nende hulka kuuluvad infotehnoloogia, nt Internet, elektronpost ja mobiiltelefon. Eurobarometer 55.1 järgi on 15 - 25aastaste noorte osakaal, kes väidavad, et nad kasutavad regulaarselt arvutit ja Internetti, mängivad videomänge jne, võrreldes 1997. aastaga enam kui kahekordistunud, kerkides 21 protsendilt 43-le. Teine oluline avastus on, et 80% noortest kasutab regulaarselt mobiiltelefoni.

¹² Vrd Romano Prodi kõnega 20.07.2001

(http://europa.eu.int/comm/commissioners/prodi/globalisation_en.htm).

Teedrajavad nõupidamised

Käesolev valge raamat on valminud 2000. a maist kuni 2001. a märtsini kestnud nõupidamiste, mis hõlmasid erineva taustaga inimesi, noorteühendusi, teadlasi, poliitikuid ja riigiasutusi, tulemusena¹³. Arvestades nõupidamiste ulatust, kestust, nendega seotud inimeste mitmekesisust ja neist saadud informatsiooni hulka, on taoline ettevõtmine Euroopa tasandil pretsedenditu. Mõnede liikmesriikide jaoks oli see esimene sellelaadne ettevõtmine. Nõupidamistega oli seotud väga palju inimesi ja sündmusi.

- Liikmesriigid korraldasid 17 riikliku konverentsi. Neil osales mitu tuhat noort ja kokku esitati 440 ettepanekut.
- 2000. a oktoobris Pariisis Prantsusmaa eesistumisel toimunud Euroopa noorte kogunemisel analüüsiti riiklike konverentside tulemusi Euroopa Liidu vaatevinklist; 450 noort delegaati 31 riigist jõudsid kokkuleppele 80 ettepaneku osas.
- Äraakuulamistest koos Majandus- ja Sotsiaalkomiteega võttis 2001. a veebruaris Brüsselis osa üle 60 organisatsiooni.
- Teadlaskond, mida esindas umbes tosin multidistsiplinaarset teadlast, aitas kommenteerida võimalikke tulevase arenguid.
- Poliitikute ja riigiametnike esindajate ja riiklike noortekodade koosolekud toimusid kõigis Euroopa Liidu liikmesriikide pealinnades ning korraldati ka kaks noorte valdkonna kõrgemate ametnike (*youth directors-general*) koosolekut (üks nende kahepoolsete kohtumiste käivitamiseks ja teine nõupidamiste kokkuvõtmiseks).
- 2001. a märtsi keskel toimus Rootsi eesistumisel koosolek Umeås. Noored, noorteühendused, teadlased ja riiklikud institutsioonid määratlesid oma poliitilise tegevuse prioriteedid.
- 24. aprillil 2001. a korraldati Euroopa Parlamendis arutelupäev, kus osales ligikaudu 300 enamasti noort inimest.

Nõupidamised jätkuvad. Belgia eesistumisel korraldatakse 2001. a novembris konverents Gentis, mis annab komisjonile võimaluse esitleda valget raamatut ja käivitada arutelu raamatus sisalduvate ettepanekute teemal.

Nõupidamised, mida analüüsitakse üksikasjalikumalt lisas 1, kinnitasid ülaltoodud hinnangut ja toetasid ideed, et tarvis on uut hoogu.

Kõik noored tahavad poliitikat, mis vastab nende ootustele. Nad leiavad, et kohalikul, regionaalsel, riiklikul ja Euroopa Liidu tasandil tarvitusele võetud meetmed on tihti valed ja ei tegele noorte igapäevaste muredega. Nad nõuavad radikaalseid muutusi mõtlemises ja tavades, ning mis veelgi olulisem, nad nõuavad, et noored kaasataks poliitika väljatöötamise protsessi.

3.1. Põhisõnumid

Nõupidamisprotsessist on välja kasvanud neli põhisõnumit:

¹³ Erinevate nõupidamiste kokkuvõtteid vt http://www.europa.eu.int/comm/education/youth/whitepaper/consult_en.html

➤ **Aktiivne kodakondsus noortele**

Need noored inimesed, kellega nõu peeti, pidasid end vastutustundlikeks kodanikeks. Nad peavad vajalikuks kogukonna elus rohkem osaleda. Nad tahavad, et nende seisukohti võetaks kuulda paljudes erinevates valdkondades. Noorte osalussoovile tuleb anda väljendusvõimalus erinevatel tasanditel, alates kohalikust ja lõpetades rahvusvahelisega; see peab omama erinevaid – nii aktiivseid kui esinduslikke – vorme ning ei tohi välistada mistahes liiki panust, olgu see ühekordne või pidev, spontaanne või organiseeritud. Enamgi veel: kaasatus ei tohi piirduda ühekordse nõupidamisega ega kindlasti mitte arvamusuuringuga, vaid peab kaasama noored otsustusprotsessi.

Osalust tuleb eranditult julgustada, mis tähendab selle lihtsustamist nende jaoks, kellel on suurimad raskused, ning olemasolevatele struktuuridele lihtsama juurdepääsu võimaldamist noorte jaoks, kes ei ole organiseerunud.

Aktiivse kodakondsuse arenguks on informatsioon hädavajalik ja see on jätkuvalt valdkond, mille suhtes noortel on suured ootused. Noored annavad endale aru sellest, et käsitletav valdkonnad on väga laiad (tööhõive, töötingimused, eluase, õpingud, tervishoid jne) ja ulatuvad kaugemale kui Euroopa Ühenduse programme puudutav info, seega nende ootused puudutavad esmajoonel arusaama, et see on vajadus, mis tuleb rahuldada. Noored on rõhutanud ka võrdse juurdepääsu tähtsust, lähedusprintsipi ja kõrgeid eetilise käitumise standardeid. Lisaks sellele on rõhutatud informatsiooni kasutajasõbralikkuse tähtsust nii sisu kui vormi suhtes.

➤ **Eksperimenteerimisvaldkondade laiendamine ja äratundmine**

Noored soovivad ametivõimude tunnustust, et haridus ja koolitus ei piirdu olemasolevate traditsiooniliste ja formaalsete tasemetega. Noorte arvates oleks palju kasulik, kui nende jaoks nii olulisele ajale lähenetaks terviklikult, arvestades ka hariduse ja koolituse mitteformaalseid aspekte.

Seepärast tuleks asetada enam rõhku liikuvusele ja vabatahtlikule teenistusele, mis pole ikka veel piisavalt levinud ja korraldatud. Noored peavad nende arendamist prioriteediks, sidudes need haridus- ja koolituspoliitikaga. Nad ootavad nimetatud valdkondade laiulatuslike kogemuste tunnustamist ning rahalist toetamist. Saavutamaks täielikku edu peab seos formaalse koolituse ja mitteformaalse õppimise mõõtme vahel arvestama isikliku arengu mõistega ja kasutama noortele sobivaid vahendeid ja meetodeid, mis edendavad suhtlemist kaaslastega, ning eksperimenteerimisvorme, kus protsess on tulemusest olulisem.

➤ **Sõltumatuse edendamine noorte seas**

Noorte jaoks on sõltumatus oluline nõue. See sõltub nende käsutuses olevatest, peamiselt materiaalistest ressurssidest. Seepärast on tähtis sissetuleku küsimus. Noori mõjutavad mitte üksnes tööhõivepoliitika, sotsiaalne kaitse ja tööturule lõimimine, vaid ka eluaseme- ja transpordipoliitika. Kõik nimetatud on olulised selleks, et võimaldada noortel varem sõltumatuks saada, ning neid tuleks arendada viisil, mis võtab arvesse noorte seisukohti ja huve ning kasutab ära noortepoliitika kogemused. Soovides ühiskonnas aktiivsemalt kaasa rääkida leiavad noored, et kuna nende elatusaseme erinevate aspektidega seotud poliitika neid otseselt mõjutab, siis nad pole nõus sellega, et noortepoliitika piirdub vaid spetsiifiliste valdkondadega.

➤ **Euroopa Liit kui väärtushinnangute hoidja**

Enamus noori inimesi omab väärtushinnanguid, mida seostatakse Euroopa lõiminguga. Sellest hoolimata peavad nad institutsioone üksusteks, mis on enamjaolt kättesaamatud ja tegelevad vaid oma asjadega.

Tõepoolest, tänu erinevustele nende elus ja karjääris või hoolimata neist tunnevad noored end ebakindlalt ja tajuvad raskusi, mida nad edaspidi eraelus ja tööl kohtavad. Kahtlemata selgitab arusaam, et nende endi olukord on niivõrd habras, nende mõnevõrra suuremat muret seoses tõrjutud inimestega. Nad leiavad, et iga üksikisiku põhivabaduste, ja mis veelgi olulisem, vähemuste kaitsmiseks ning igasuguste diskrimineerimise ja rassismi ilmingute vastu võitlemiseks tuleb olemasolevaid vahendeid kasutades tunduvalt rohkem ära teha.

Euroopa noortel on samad fundamentaalsed väärtushinnangud mis Euroopa Liidulgi. Nad ootavad Euroopa Liidult suutlikkust nende püüdlusi täita.

4. UUS AMBITSIOON

Valge raamat käsitleb paljusid küsimusi, mida nõupidamiste käigus tõstatati, olenemata pädevusastmest. On tõsi, et korralik noortepoliitika on Euroopa Liidu liikmesriikide ülesanne, ning et mõningates riikides on see suures osas regionaalseks muudetud, tegeledes sellega tihti kohalikul tasandil. Kohalikul tasandil langetatud otsustel on kõige suurem mõju inimeste igapäevaelule. Seepärast peab antud valdkonnas põhimõttelistel põhjustel ja suurema efektiivsuse saavutamise eesmärgil kehtima subsidiaarsuse printsiip, mis on kooskõlas ka laiemas, siseriikliku poliitika mõju ja ühtsust suurendava koostööga Euroopa tasandil.

Seepärast on valge raamatu eesmärgiks pakkuda Euroopa Liidule noorte valdkonna jaoks välja uus koostööraamistik, mis on ambitsioonikas ja realistlik, vastab noorte püüdlustele, määratleb prioriteedid paljude nõupidamisprotsessi käigus tõstatatud teemade seast ning peab silmas erinevaid vastutustasandeid. Koostöö peab tuginema olemasolevatele tegevustele, olema kooskõlas teiste jooksvate algatustega ning neid täiendama eriti tööhõive, hariduse ja sotsiaalse lõimumise osas – juhul kui see peaks vajalikuks osutama; võimaldama koostööd erinevate vastutustasandite ja osaliste vahel. Uuel koostööraamistikul on kaks peamist aspekti:

- avatud koordineerimise meetodi rakendamine konkreetsemas noortepoliitika valdkonnas;
- noortega enam arvestamine teistes poliitikavaldkondades.

4.1. Noorte valdkond

4.1.1. Avatud koordineerimise meetod

Lepingu artikkel 149 käsitleb kvaliteetse hariduse arendamist, soodustades koostööd liikmesriikide vahel.

Nõupidamiste jooksul selgelt väljendatud noorte muresid pole võimalik lahendada üksnes seadusandlike vahenditega. Teises küljest, koos tehtud tööst saadavat lisaväärtust tunnustavad kõik osalised. Ka liikmesriigid on väljendanud selget tahet teha tihedamat koostööd. Sel põhjusel on avatud koordineerimise meetod kõige sobivam ja tingimused selle efektiivseks toimimiseks on õiged. Selle meetodi alla kuulub "[liikmesriikide] poolt seatud lühiajaliste, keskmise tähtajaga ja pikaajaliste eesmärkide saavutamine, konkreetsete ajakavadega kombineeritud suuniste määratlemine liidu jaoks; vajaduse korral kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete näitajate ja võrdlusandmete määratlemine, mis on võrreldavad maailma parimatega ning kohandatud erinevate liikmesriikide ja sektorite vajadustele vastavaks, et

võrrelda parimaid tavasid; nende liidu suuniste ülevõtmine siseriiklikusse ja regionaalpoliitikasse konkreetsete eesmärkide seadmise ja meetmete tarvituselevõtu abil, arvestades riiklike ja regionaalset erinevusi; vastastikuse õppimisprotsessi vormis korraldatud regulaarset seiret, hindamist ja erialakolleegeide hinnangut".¹⁴

Nagu valitsemist käsitlevas valges raamatus öeldud, pakub avatud koordineerimise meetod seepärast "võimalust koostöö, parimate tavade tutvustamise ning ühistes eesmärkides ja liikmesriikide suunistes kokkuleppimise edendamiseks... See tugineb regulaarsele seireprotsessile nende eesmärkide saavutamiseks, võimaldades liikmesriikidel võrrelda oma püüdlusi ja õppida teiste kogemusest".

Avatud koordineerimise meetod, mis on kohandatud konkreetset noortepoliitika valdkonna jaoks, juhindub hariduspoliitika suhtes rakendatavast avatud koordineerimise meetodist. See määratleb prioriteetsed teemad, kehtestab ühised eesmärgid ja suunised ning sätestab järelmehhanismid. Samuti sisaldab see korraldusi noortega nõupidamiseks.

Komisjon pakub välja järgmise kava:

- Tegutsedes komisjoni ettepanekul, langetab noorte valdkonna Ministrite Nõukogu perioodiliselt otsuseid ühiseid huve puudutavates prioriteetsetes valdkondades;
- Iga liikmesriik määrab ametisse koordinaatori, kes on komisjonis tema esindajaks noortega seotud küsimustes. Erinevad koordinaatorid esitavad Euroopa Komisjonile üksikasju poliitikaalgatuste, näiteid parimate tavade ja teisi valitud teemasid puudutavate materjalide kohta.
- Euroopa Komisjon esitab Ministrite Nõukogule (*Youth Council*) selle informatsiooni kohta kokkuvõtte ja analüüsi koos ühiseid eesmärgi puudutavate ettepanekutega.
- Ministrite Nõukogu sätestab iga teemat puudutavad ühised suunised ja eesmärgid ning määratleb seireprotseduurid ja vajaduse korral näitajatele tuginevad võrdlusandmed.
- Euroopa Komisjon vastutab perioodilise seire ja hindamise ning arenguaruannete esitamise eest Ministrite Nõukogule.
- Euroopa Parlament peab selles protsessis ja seires mängima õiget rolli. Majandus- ja Sotsiaalkomiteel ning Regioonide Komiteel peab samuti olema võimalus oma arvamust väljendada.
- Noortega peetakse nõu prioriteetsetel teemadel ja vastavates jätkuküsimustes (vt punkti 4.1.2 "Osalus").
- Kandidaatriike kaasatakse nii suures ulatuses kui võimalik.

Väljapakutud avatud koordineerimise meetod täiendab ühenduse instrumente ja kahjustamata lepingu raames langetatud otsuseid, mis võivad mõjutada komisjoni esitama näiteks 149. artikli kohaseid soovitusi.

4.1.2. Tegevuse ulatus avatud koordineerimise meetodi kasutamisel noortepoliitika valdkonnas

¹⁴ Eesistujamaa järeldused, Lissaboni Euroopa Ülemkogu 23. ja 24. märtsil 2000. a, ptk 37.

Teemadest, mida peetakse noorte valdkonna puhul oluliseks ja mis on kohandatud ülalkirjeldatud avatud koordineerimise meetodi jaoks, pakub Euroopa Komisjon välja osaluse, vabatahtliku teenistuse, informatsiooni, ametivõimude poolt noorte murede teadvustamise tõstmise. Üldisemas plaanis sobib siia iga muu teema, mis võib aidata kaasa noorteliikumise (nt noortetöö, noorteklubide, tänavatöö, kodanikuteadvuse edendamise projektid, lõimumine, solidaarsus noorte seas jne) arengule ja tunnustamisele osas, mis pole kaetud teiste poliitiliste protsessidega nagu tööhõive, sotsiaalne lõimumine ja haridus. Nimetatu vastab väga suures osas tegevustele ja ressurssidele, mida seostatakse tavaliselt noortepoliitikaga riiklikul tasandil.

Avatud koordineerimise meetodi rakendamine võimaldab kasutada lisas 1 sätestatud nõupidamisest tulenevaid analüüse ja ettepanekuid eesmärgiga parandada koostööd noorte valdkonnas ja tulla toime erinevate ülesannetega.

Vastastikuse täiendavuse ja ühtsuse huvides peaksid avatud koordineerimise meetodi tulemused rikastama teisi poliitikaid, algatusi ja Euroopa Komisjoni protsesse ning andma neile lisaväärtust nii sisu kui ressursside poolest.

Üldmainitud tegevuse ulatuse alusel on Euroopa Komisjon osutanud järgmistele prioriteetsetele teemadele avatud koordineerimise meetodi rakendamiseks.

- **Osalus**

Noorte osalus on tavaliselt liikmesriikide ülesanne. Sellest hoolimata toob avatud koordineerimise meetodi rakendamine sisse Euroopa lisaväärtuse eeskätt seetõttu, et suurendatud osalus annab panuse noorte inimeste hariduse ja kodakondsuse arengusse.

Osalust tuleks arendada peamiselt kohalikus kogukonnas, sealhulgas koolides, mis on ideaalseks võimaluseks osaluse jaoks. See peab kaasama ka noori, kes ühendustesse ei kuulu.

Avatud koordineerimise meetod võib viia selleni, et kohalikud omavalitsused võtavad kasutusele paindlikud ja uudsed osalusmehhanismid. Levima võivad hakata regionaalsed ja riiklikud noortekojad, mis on avatud noortele, kes ei pea olema tingimata tegevad organisatsioonides.

Komisjon teeb ettepaneku tugevdada noorte nõupidamisstruktuuri Euroopa tasandil. Välistamata otseseid nõupidamismehhanisme ja ühekordseid algatusi, teeb Euroopa Komisjon ettepaneku käivitada noortefoorum, mis esindaks noori, kes võivad olla või mitte olla noorteühenduste liikmed, ning mis oleks sobivaks noorte nõupidamisorganiks avatud koordineerimise meetodi ja järeltegevuse raames. Ühtlasi peaks olema võimalik suurendada noorte osalust Majandus- ja Sotsiaalkomitees.

Komisjon on seisukohal, et toetamiseks avatud koordineerimise meetodit saab teatud meetmeid rakendada viivitamatult. Komisjon kavatseb:

- korraldada otsedialoogi noortega regulaarsete koosolekute näol konkreetsetel teemadel 2002. a jooksul;
- kaasata noori alates 2002. a Euroopa tuleviku alasesse algatusse, mis käivitati pärast Nice'i Euroopa Ülemkogu;

- pakkuda 2003. ja 2004. aastaks välja pilootprojekte, mis toetavad kohalikke, regionaalseid ja riiklikke püüdlusi osaluse edendamiseks.¹⁵ Nende pilootprojektide tulemusi võetakse arvesse Euroopa Noored programmi vahehindamise raames ja tulevaste programmide ettevalmistamisel.

- **Informatsioon**

Osalus käib käsikäes noorte teavitamisega. Näiteks noorte teavitamine Euroopa asjadest on peamiselt liikmesriikide kohustus. Seepärast tuleb selle küsimusega tegeleda avatud koordineerimise meetodi raames. On oluline jõuda võimaluse korral noorte endini, kuid igal juhul tuleb jõuda nendeni, kes noortega koolis, klubides, ühendustes jne kokku puutuvad. See massikommunikatsiooni ülesanne nõuab koordineeritud lähenemist, märkimisväärseid ressursse ja noorte kaasamist nende suhtlusvahendite väljatöötamise ja rakendamisse. Seda lähenemisviisi ühtlustatakse Euroopa Liidu uue infopoliitikaga, mis tuleneb peamiselt valitsemispõhimõtetest ja mida sõnastatakse tihedas koostöös Euroopa Parlamendiga.

Toetades avatud koordineerimise meetodit usub komisjon, et teatud meetmeid saab rakendada viivitamatult. Komisjon kavatseb:

- käivitada 2002. a alguses Interneti-portaal, et anda võimalikult paljudele noortele võimalus pääseda ligi Euroopa Liitu puudutavale informatsioonile, eesmärgiga otsida sünergia olemasolevatest kodulehekülgedest ja kavandatavast portaalist;
- käivitada elektrooniline foorum.

- **Vabatahtlik teenistus noorte seas**

Vabatahtlik teenistus on sotsiaalse osaluse vorm, hariduslik kogemus ning tööalase konkurentsivõime ja lõimumise tegur, mis seetõttu vastab nii noorte kui ühiskonna ootustele.

Kasutades avatud koordineerimise meetodit, tuleb tulevikus püüda arendada vabatahtlikku teenistust nii riiklikul, regionaalsel kui kohalikul tasandil. Selles kontekstis võib osutada vajalikuks mõelda noorte vabatahtlike olukorrale õigusliku ja sotsiaalse kaitse seisukohast.

Euroopa Vabatahtliku Teenistuse (*European Voluntary Service*) positiivsed kogemused on kasulikud vabatahtliku teenistuse normide juurutamisel noorte hulgas (järelvalve liik, rahastamisviisid jne). Euroopa tasandil on tähtis tagada, et vabatahtlikku teenistust tunnustataks õpikogemusena ja vabaharidusliku õppeperioodina. Noorte Euroopa Vabatahtliku Teenistuse kava on võimalik laiendada, et see hõlmaks ka partnerlust ülemaailmsete organisatsioonidega, mis korraldavad ja toetavad vabatahtlikku tegevust. Liikmesriigid peaksid koheselt võtma tarvitusele meetmed, kõrvaldamaks takistused noorte vabatahtlike liikumiselt.

- **Noorte parem mõistmine**

Euroopa tasandil on tarvis enam arvestada noori inimesi puudutava tegelikkusega. Selleks teeb Euroopa Komisjon ettepaneku kasutada avatud koordineerimise meetodit, et:

- kaaluda ja ühendada olemasolevaid noorte valdkonna struktuure ja uuringuid, mis on Euroopa Liidus kasutusel; vastastikuse täiendavuse huvides võtta arvesse teiste rahvusvaheliste organisatsioonide (Euroopa Nõukogu, OECD, ÜRO jt) tööd ja algatusi;

¹⁵ nt Interneti-projektid, lisaks tegevusele "elektroonilise demokraatia" algatuse raames (IST põhimeede 1).

- suunata arutelu õigele lähenemisviisile Euroopa tasandil;
- vajaduse korral käivitada uurimisprogramm, mis tugineb põhiliselt riiklikul tasandil tehtud tööle ja kasutab ära Euroopa teadustegevuse 6. raamprogrammi poolt pakutavad võimalused¹⁶;
- eraldada nõutavad statistilised ressursid, kasutades optimaalselt ära Euroopa Statistikasüsteemi raames juba olemasolevad ressursid¹⁷.

4.2. Noortega arvestamine teistes poliitikavaldkondades

Kõik teised teemad, mida nõupidamiste käigus mainiti, sealhulgas tööhõive, haridus, formaalne koolitus ja mitteformaalne õpe, sotsiaalne lõimumine, rassism ja võõraviha (võõraviha), immigratsioon, tarbijaküsimused, tervishoid ja riskide ennetamine, keskkond, sugude võrdõiguslikkus jne, nõuavad tihedat koostööd erinevate ametiasutuste vahel nii riiklikul kui Euroopa tasandil.

Euroopa Komisjon hoolitseb selle eest, et noori puudutavaid suuniseid võetaks nende poliitikavaldkondade ja meetmete puhul rohkem arvesse kõikjal, kus seda tarvis on, olenemata kasutatavatest instrumentidest. Seepärast võetakse arvesse nõupidamiste tulemusi vastavalt lisas 1 sätestatule.

Noortepoliitika eest vastutavad ministrid peaksid ühtlasi tagama selle, et noortega seotud küsimusi võetaks arvesse teistes mainitud poliitikavaldkondades nii riiklikul tasandil kui Euroopa Liidu poliitika elluviimisel.

Nõupidamiste tulemusel on Euroopa Komisjon jõudnud seisukohale, et prioriteetsed valdkonnad, kus tuleb noortega arvestada, on haridus, elukestev õpe, liikuvus, tööhõive, sotsiaalne lõimumine, rassism ja võõraviha. Samuti vajab sügavam uurimist noorte sõltumatuse küsimus.

- **Haridus, elukestev õpe ja liikuvus**

Haridust ja õppimist nii koolis, ülikoolis kui mistahes mitteformaalse õppe vormis käsitletakse Euroopa Ülemkogule saadetud sõnumites (haridus- ja õppesüsteemide eesmärkidega tegelemine, Euroopa elukestva haridus- ja õppepiirkonna loomine) ja nende suhtes rakendatakse järelmeetmeid ühenduse tasandil.

Sellela koostöös tegelevad paljude riikide noorteühendused, sotsiaaltöötajad ja kohalikud omavalitsused süvendatult noortetöoga. Olles jätkuvalt uuenduslik ja mitteformaalne ning osana üldisest elukestva õppemeetmete kogumist tuleb sellele tööle kasuks:

- selgem ülevaade kontseptsioonidest, omandatud oskustest ja kvaliteedinormidest;
- nendes tegevustesse kaasatud inimeste kõrgemalt hindamine;

¹⁶ 2000-2006. a teadustegevuse raamprogrammi prioriteet nr. 7: "Kodanikud arenevas teadmispõhises ühiskonnas".

¹⁷ Euroopa Statistikasüsteem (ESS) on võrgustik, mis koosneb valitsusasutustest, mis vastutavad ühenduse majandusliku ja sotsiaalse elu jaoks vajaliku statistilise informatsiooni kogumise, töötlemise ja levitamise eest erinevatel (regionaalsel, riiklikul ja ühenduse) tasanditel. Euroopa Statistikasüsteemi jaoks on ühenduses põhirõhk Eurostatil.

- nende tegevuste suurem tunnustamine;
- suurem vastastikune täiendavus formaalhariduse ja -õppega.

On olemas ka tegevuskava ja liikuvust puudutav ettepanek, mis kiideti heaks Nice'i Euroopa Ülemkogul 2000. a detsembris ning kaasotsustusprotsessi kaudu Euroopa Parlamendis ja Komisjonis 2001. a juulis. Need algatused peavad olema kooskõlas kõigi algatustega, mis tulenevad avatud koordineerimise meetodi rakendamisest noorte valdkonnas.

- **Tööhõive**

Euroopa Liit on juba aastaid olnud töövaldkonnas väga aktiivne. Pärast 1997. a novembris toimunud Luksemburgi Euroopa Ülemkogu koostati Euroopa Liidu tööhõivestrateegia, mille aluseks oli Amsterdami lepingu uus "tööhõivepeatükk".

Liikmesriigid peavad viima ellu poliitikat, mis edendab kõigi tööturul tegutsevate isikute lõimumist ja edasijõudmist. Nimetatud poliitika on koondunud ümber nelja samba: tööalase konkurentsivõime tõstmine; ettevõtlikkuse edendamine ja töökohtade loomine; ettevõtete ja töötajate kohanemisvõime suurendamine; sugudevahelise võrdsuse tugevdamine.

Mis puutub konkreetselt noortesse, siis Euroopa Liidu tööhõive põhisuunad rõhutavad vajadust vältida pikaajalist töötust, tuginedes individuaalsele nõustamisele; parandatud haridus- ja õppesüsteemidele; ennetähtaegselt haridus- ja õppesüsteemist lahkuvate noorte arvu vähendamisele; uute tehnoloogiate alase juhendamise kõigile kättesaadavaks muutmisele.

- **Sotsiaalne lõimumine**

2000. a märtsis kogunenud Euroopa Ülemkogu otsustas panna paika avatud koordineerimise meetodi sotsiaalse lõimumise edendamiseks. See Euroopa tööhõivestrateegiale tuginev meetod sisaldab eesmärgi sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse vastu võitlemiseks (kiideti heaks 2000. a detsembris toimunud Nice'i Euroopa Ülemkogul) ja riiklike tegevuskavu (esitleti esmakordselt 2001. a juunis).

Liikmesriikidel on soovitatud määratleda oma prioriteedid ja peamised poliitilised meetmed riiklikes tegevuskavades, mille aluseks on neli Nice'is heakskiidetud ühist eesmärki: osaluse edendamine tööturul ja juurdepääs kõigile vajalikele ressurssidele, õigustele ja teenustele; tõrjutuse ohu ennetamine; tegutsemine ühiskonna kõige haavatavamate liikmete heaolu nimel; kõikide osaliste mobiliseerimine ja osaluse edendamine.

Noorte konkreetsamad soovitusel, mida ühiste eesmärkide ja riiklike tegevuskavade erinevad aspektid on käsitletud: arendada tööturгу, mis soodustab noorte tööhõivet; eraldada piisavaid vahendeid raskustes noortele, eriti vähemuste esindajatele, ebakindlat tööd tegevatele noortele naistele ja noortele puuetega inimestele; likvideerida ebavõrdsus haridusvaldkonnas; lihtsustada juurdepääsu kvaliteetsetele teenustele (eluase, tervishoid, kultuur ja õigusabi); parandada mitmete puuduste all kannatavaid valdkondi.

- **Noored rassismi ja võõravaha vastu**

Amsterdami lepingu 13. artikkel tugevdas tublisti püüdlusi diskrimineerimisvastase võitluse osas ja Euroopa Liit on leidnud selle valdkonna jaoks uusi vahendeid (kahe direktiivi ja ühe tegevusprogrammi näol).¹⁸

Mis puutub diskrimineerimise, eriti rassismi ja võõraviha vastu võitlemisel, siis noored on eriti vastuvõtlik grupp ja multikultuurne ühiskond on nende jaoks väga tähtis.

Ühenduse tasandil on tehtud ettepanek, et rassismi ja võõraviha vastu võitlemine oleks prioriteetne kõigis noortega seotud ühenduse programmides ja meetmetes. Tihendada võiks koostööd Rassismi ja Võõraviha Euroopa Seirekeskusega ning selles vallas tuleks toetada kodanikualgatust. Komisjoni töö tugineb võrgustikele, mis ühendavad aktiivselt rassismi ja võõraviha vastu võitlevaid noorteühenduse, mille eesmärgiks on saavutada kõigi, eriti just vähemuste õiguste austamine. Eesmärgiks on võimaldada noortel anda oma panus Euroopa Liidu ülemaailmsetesse püüdlustesse antud valdkonnas.

Riiklikul tasandil peaksid liikmesriigid kuulutama nimetatud küsimuse noortega seoses prioriteetseks. Abi solidaarsusele ja vastutustundlikkusele suunatud kohalike projektide näol peab mängima põhirolli.

- **Sõltumatus noortele**

Arvestades nõupidamiste käigus ilmnenuid noorte sõltumatuse olulisust, teeb Euroopa Komisjon ettepaneku moodustada kõrgetasemeline töögrupp, mis antud küsimuses nõustaks erinevates vormides nii komisjoni kui ministrite nõukogu. Tegemist on keeruka probleemiga, mis nõuab multidistsiplinaarseid teadmisi ja lahenduste leidmiseks on lisaks noortepoliitikale vaja kaasata mitmeid erinevaid valdkondi (tööhõive, perekond, sotsiaalkindlustus, tervishoid, transport, õigusabi ja siseriiklikud küsimused).

4.3. Euroopa Noored programmi roll

Euroopa Noored programmi eesmärgiks on julgustada noori osalema aktiivselt eurolõimingu, kultuuridevahelise mõistmise arendamises, fundamentaalsete väärtuste, sealhulgas inimõiguste tugevdamises, rassismi- ja võõravihavastases võitluses, solidaarsuse arendamises, ettevõtlikkuse, algatusvõime ja loovuse suurendamises, mitteformaalse hariduse tunnustamise edendamises ning kõigi noorte valdkonnaga tegelevate inimeste koostöö tugevdamises. Programmis saavad osaleda ka kandidaatriigid.

Programmis tuleks näha uut koostöövormi, mida toetab käesolev valge raamat. Lähtudes Euroopa Parlamendi ja programmi heakskiitnud nõukogu otsusest¹⁹ pakub komisjon igal aastal programmi töö planeerimisetapis välja prioriteedid, mis on kooskõlas avatud koordineerimise meetodi abil kehtestatud juhenditega. Ühtlasi aitab programmi vahendamise ja uue programmi ettevalmistamine alates 2007. a tagada selle, et programm pakub piisavat tuge, töötamaks avatud koordineerimise meetodil noorte valdkonnas.

¹⁸ NÕUKOGU DIREKTIIV 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust.

NÕUKOGU DIREKTIIV 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel.

Ühenduse tegevusprogramm diskrimineerimise vastu võitlemiseks 20012006: programm toetab rassist, usust, puudest, vanusest ja seksuaalsest suundumusest tuleneva diskrimineerimise vastast võitlust.

¹⁹ NÕUKOGU OTSUS nr. 1031/2000/EÜ 13.04.2000.

Lisaks ülalmainitud konkreetsetele meetmetele, mis töötatakse välja Euroopa Noored programmi raames lähtuvalt valge raamatu poolt seatud ülesannetest, on tarvis uut noortele mõeldud ja soovitatavalt noorte poolt ülalpeetavat rassismi- ja võõravihateemalist Interneti-platvormi.

5. KOKKUVÕTE

Valge raamat pakub Euroopa Liidu jaoks välja uue noortepoliitika alase koostööraamistiku.

Seda tehes täidab ta kõigi noortepoliitikaga tegelevate osapoolte, sealhulgas liikmesriikide tungivaid nõudmisi.

Nimetatud koostöö lähtub olemasolevast siseriiklikust ja ühenduse tegevusest, kuid tugineb konkreetsetes noortevaldkonnas ka avatud koordineerimise meetodi rakendamise ja noortega teistes poliitikavaldkondades suurema arvestamise korrale.

Kõigepealt esitatakse valge raamat Kenti sümposiumile, mida korraldab eesistujamaaks olev Belgia ja mis toob kokku kõik osapooled, kellega käesoleva protsessi käigus nõu peeti. 29. novembril toimuval hariduse ja noorte valdkonna Ministrite Nõukogu koosolekul esitab Euroopa Komisjon oma tähelepanekud ministritele. Valge raamat esitatakse arvamuse saamiseks ka Euroopa Parlamendile, Regioonide Komiteele ning Majandus- ja Sotsiaalkomiteele.

Komisjon paneb paika kokku lepitud koostöömehhanismid ja võtab enda ülesandeks vajaliku järeltöö ja seire.

LISAD

LISA 1 NÕUPIDAMISTE TULEMUSED
--

Käesolevale valgele raamatule eelnenud nõupidamised polnud mitte üksnes ulatuslikud ja teedrajavad, vaid tõid kaasa ka hulgaliselt ettepanekuid.

Need ettepanekud on kõigi noorte valdkonnaga seotud osapoolte, sh noorte, noorteühenduste esindajate, teadlaste, ametivõimude esindajate ja poliitikute vahelise dialoogi ja mõttevahetuste tulemus.

On selge, et Euroopa noored pole kõik ühesugused. Nii kollektiivselt kui individuaalselt võib täheldada sotsiaalseid, majanduslikke, kultuurilisi ja regionaalseid erinevusi. Riiklikud ja Euroopa Liidu ametivõimud peavad sellega arvestama. Eelnimetatud ettepanekud on seotud paljude valdkondadega ja kinnitavad komisjoni analüüsi Euroopa Liidu ülesannetest noorte valdkonnas, samuti vajadust uuendatud poliitilise tegevuse järele. Ettepanekute kvaliteet avab tegevuseks uusi võimalusi. Nõupidamisprotsessi käigus nimetasid noored viit peamist valdkonda:

- osalus;
- haridus;
- tööhõive, kutseõpe, sotsiaalne kaasatus;
- heaolu, individuaalne sõltumatus, kultuur;
- Euroopa väärtused, liikuvus, suhted muu maailmaga.

Alltoodud tulemused tuginevad neile valdkondadele. Iga teema puhul analüüsis Euroopa Komisjon nõupidamiste tulemusi ja tegi kõik selleks, et anda edasi seda, mida noored ütlesid. Alltoodud näited illustreerivad tõsiasja, et antud valdkonnas on juba palju huvitavaid projekte (vt alljärgnevaid näiteid). Tuleb aga lisada, et tegemist ei ole parimate väljavalimise ega olemasolevate algatuste täieliku nimekirjaga.

Lõpetuseks võtab käesolev osa kokku noorte ja kõigi nõupidamisel osalejate poolt ametivõimudele suunatud ettepanekud. Need soovitusel on jaotatud kategooriatesse vastavalt sekkumise astmele ja paljud neist on tegelikult seotud liikmesriikidega. Käesolevas ettekandes püüab Euroopa Komisjon nõupidamistel saadud ettepanekuid Euroopa otsuselangetajatele võimalikult tõetruult edasi anda. Tuleb aga lisada, et alltoodud soovitude puhul pole alati tegemist komisjoni seisukohtadega.

1. OSALUSETA POLE DEMOKRAATIAT

1.1. Tulemuste analüüs

Noorte osaluse teemat on käsitletud palju nii Euroopas kui maailmas. Ka nõupidamised kordasid taas poliitilist tahet muuta noorte osalus erinevates vormides prioriteetseks. Nõupidamised andsid noortele võimaluse esitada ettepanekuid, lisaks sellele on nõupidamised ise olnud samuti üheks osaluse näiteks.

- **Selge nõue**

Noorte tugevaim sõnum on nende tahe mängida aktiivsemat rolli ühiskonnas, kus nad elavad. Noori kõrvale jättes ei võimaldata demokraatial õieti toimida. Noored peavad suhtumist, et nad pole ühiskondlikus elus osalemisest huvitatud, põhjendamatuks ja ebaõiglaseks. Noored leiavad, et ei saa vahendeid, infot ega koolitust, mis võimaldaks neil aktiivsemat rolli mängida. Noorteühendused on ühtlasi seisukohal, et osalusõigus kuulub põhiõiguste hulka ja peab kehtima kõigi suhtes ning kedagi ei tohi diskrimineerida. Paljud organisatsioonid üritavad aidata noortel seda tegelikkuses ellu viia.

Kohalikel, riiklikel ja Euroopa Liidu valimistel osalevate alla 25-aastaste inimeste protsent on üldiselt üsna madal. Samas on palju viiteid sellele, et nad on ühiskondlikust elust väga huvitatud. Teadlaste sõnul selgitab see lõhe ootuste ja tegelikkuse vahel noorte vajadust ja soovi suurema osaluse järele. Nõue pole üllatav ega uus, kuid selle väljendamise viis on muutunud. Samuti võib eri indiviidide kaasatuse määr olla väga erinev.

- **Ülemaailmne kontseptsioon, üldine õigus, erinevad lähenemisviisid**

Noored tahavad õigust väljendada oma arvamust kõigi igapäevaelu tahkude, sh perekonna, kooli, töö, grupitegevuse, kohaliku piirkonna jms kohta. Seda teha lastes kaasatakse nad ka laiematesse majanduslikesse, sotsiaalsetesse ja poliitilistesse küsimustesse.

Juurdepääs ja dialoog

"Young voice – Llais Ifanc" ("Noor hääl"): Walesi parlamendi algatus, mis võimaldab noortel väljendada oma seisukohti, annab neile nõu, kust informatsiooni leida ning korraldab arutelusid ja kõnelusi.

<http://www.wales.gov.uk/youngvoice>

Noorte huvid ei piirdu kohalike teemadega, need puudutavad ka piirkonda, riiki, Euroopat ja maailma. Teisisõnu, osalemisõigus ei tohiks olla piiratud ja noored peaksid saama väljendada oma arvamusi ilma piiranguteta. Seega, kui noored astuvad samme, et võimaldada oma eakaaslastel olenemata sellest, kas tegu on ebasoodsas olukorras olevate või tõrjututega, etniliste vähemuste või illegaalsete immigrantidega rohkem osaleda, on nende tegevus osa laiemast kampaaniast, mille eesmärgiks on üldine diskrimineerimiseta osalus.

Kodanikuühiskonna organisatsioonide lähenemisviis on sarnane, kuigi neilt nõutakse tegelikkuses suuremat keskendumist eesmärkidele või sihtgruppidele (kohalikud inimesed oma keskkonnas, maapiirkondades, kaitsetumad grupid, noored naised jne). Nad toetavad valdkondade lõimimist ja pikaajalisemat lähenemisviisi, st kõiki osaluse vorme ning kõiki noorte individuaalsele panusele ja vabatahtlikule teenistusele tuginevaid tegevusi.

- **Noorte osalus – õppeprotsess**

Osalus nõuab noortelt uute oskuste omandamist ja olemasolevate oskuste täiendamist. See on pidev õppeprotsess.

Esimene etapp, mis toimub tavaliselt nende endi keskkonnas (koolis, kohalikus piirkonnas, linnas, noortekeskuses, ühenduses vms), on ülimalt oluline. See annab neile võimaluse muutuda enesekindlamaks ja hankida kogemusi, jõudmaks järgmiste etappideni. Eriti kohalikus kogukonnas võib osalus kaasa tuua käegakatsutavaid, nähtavaid ja kontrollitavaid muutusi. Sel tasandil on noortel võimalus mitte üksnes väljendada oma arvamust, vaid ka osaleda otsuste langetamise protsessis.

Kohaliku osaluse toetamine

Koos 16 Taani omavalitsusega osaleb Kopenhaageni Østerbro linnaosa pilootprojektis, mis sisaldab palju erinevaid ettevõtmisi eesmärgiga suurendada noorte demokraatiakogemusi, vastutustunnet ja mõjuvõimu. Østerbro on asutanud noortekeskuse, millel on oma nõustamisteenistus ja kommunikatsioonivahendid ning kus tegeldakse teatriga. Keskuse peamiseks tunnuseks on, et seda juhivad noored ise. Ametisse pole määratud ühtki direktorit ega komiteed. Keskus on avatud kõigile noortele vanuses 12 kuni 25 aastat. Liikmestaatus puudub: noored tulevad kokku, et viia läbi projekt, mille üle hiljem kohut ei mõisteta, sest keskuse ainsaks eesmärgiks on aidata noortel oma projekte edukalt ellu viia.

Teises faasis saavad noored teada, et terve rida kohalikku elu mõjutavaid otsuseid langetatakse kõrgematel otsustustasanditel, eriti Euroopa tasandil. Seega tuleb astuda samme, liikumaks ühelt teiselt seostest ja võrgustike loomise teel.

Osalus võimaldab noortel omandada oskusi, mida nad saavad erinevates valdkondades (majandus, sotsiaalhoolekanne, kultuur, poliitika jne) ja institutsionaalsetes kontekstides proovile panna. Hariduse jaotamist formaalseks ja mitteformaalseks peetakse vastunäidustatuks. Samal ajal kui kool on suurepärase õppe- ja osaluspraktika foorum, on see noorte hinnangul endiselt koht, kus neid ei peeta aktiivseteks kodanikeks.

- ***Osaleda? Jah... aga kuidas?***

Noored peavad olemasolevaid osalusmehhanisme mitterahuldavaks. Nad on tüdinud mõningatest esindusdemokraatia vormidest, kuid neil pole midagi kohalikul tasandil osalemise vastu, sest see on vahetum. Arvamused noorteühenduste kohta on erinevad. Mõned peavad neid kõige sobivamateks osalusstruktuurideks, teisi need ei huvita ja nad eelistavad suuremal või vähemal määral kohalikul tasandil tegutsevaid formaalseid grupe, noorteklubisid või -ühendusi, noorteparlamente jne. Vaid vähesed on seisukohal, et noorte madal osakaal ühiskondlikus elus on tingitud sellest, et nad on eemaletõugatud või et just selline ühiskonna strateogia ongi.

Noorteühendused peavad end vajalikuks tasakaalustavaks alternatiiviks noorte vahetu osaluse edendamisel. Mõned inimesed on seisukohal, et organisatsiooni kuulumine on üks osaluse tingimusi. Teised leiavad, et olemasolevad organisatsioonid ei vasta enam kõikide noorte ootustele ja nõuavad, et organisatsioonid tuleb muuta hõlpsamini kättesaadavaks. Sarnaselt noortele soovivad ka antud valdkonnas tegutsevad organisatsioonid vabariiklike riikliku rahastamise suurendamist, võimaldamaks neil täita oma sotsiaalset funktsiooni.

Teadlased rõhutasid vajadust taaselustada noorte püüdlustest üha kaugenevaid organisatsioone, võttes arvesse nende sotsiaalset alust ja tavasid. Lisaks oma tavalistele liikmetele peavad nad leidma viise selliste noorte kaasamiseks, kes ei taha organisatsiooni kuuluda. Tänu uutele kommunikatsioonitehnoloogiatele, eriti Internetile, on palju uusi võimalusi, mis edendavad ligipääsu informatsioonile. Need näivad olevat sobivad nõudmaks osalust, mis liigub järkjärgult kollektiivselt osaluselt individuaalsemate vormide suunas.

- ***Tegelik osalus vastandatuna sümbolsele osalusele***

Noored ei poolda sümbolseid osalusvorme. Nõupidamisi peeti heaks lähenemisviisiks tingimusel, et need noorte arvamusi ja soovitusi arvesse võtavad.

Valge raamatu "tulem"

"Gestalte Deine Zukunft selbst!" ("Kujunda oma tulevik ise!"): see projekt koosneb aruteluplatvormist ja noorte inimeste jaoks mõeldud võrgust. Foorumit juhivad noored ise. Kõikide küsimustega tegeldakse kas elektrooniliselt või paberväljaannete kujul. Peamiseks eesmärgiks on informatsiooni ringlus ja ideede

arutamine. See algatus on valge raamatu protseduuri raames Saksamaal korraldatud riikliku konverentsi tulem. Seda rahastab noorte valdkonna eest vastutav ministeerium. <http://www.u26.de>

Noorteühenduste esindajad toetavad samuti niisuguste nõupidamiste süsteemsemat kasutamist, sealhulgas ka Euroopa tasandil. Osalusvormidena, millest võiks eeskuju võtta, mainiti ka mõningaid koosjuhtimise²⁰ vorme – näiteks neid, mida kasutab Euroopa Nõukogu.

Teadlased toetasid tugevalt noorte kaasamist otsustusprotsessi. Mänguosalus võib õnnestada noorte usku institutsioonidesse ja institutsioonide võimesse või koguni tahet anda noortele täielik roll.

- ***Osalustingimused***

Noored on seisukohal, et üks tegeliku osaluse tingimus on õiguslik raamistik. Tarvis on abi osalusse kaasatud struktuuride jaoks ja viidet hariduspõhimõttele demokraatia jaoks. Noorteühendused kutsuvad üles edendama igat liiki osalust, nii olemasolevat kui uut. See eeldab olemasolevate või uute struktuuride tunnustamist ja toetamist. Tarvis on rohkem aega ja raha ning arvesse tuleb võtta konkreetset (sotsiaalsed, kultuurilised, füüsilised, psühholoogilised jne) takistused ligipääsule. Samas peab pakkuma kõigile kodakondsusalast koolitust. Lõpuks nõuavad noored, et nende arvamused ja panused kajastuksid otsustes ning et neid sellest teavitataks.

Noorte sõnul võiks see raamistik sätestada valimisõigusliku vanuse ja valitavuse põhimõtted, eeskirjad või kohustused (sealhulgas valimisõigusliku vanuse alandamise küsimus), selle õiguse laiendamise (nt immigrantidele) või isegi aktiivse kodakondsusõppe kasutuselevõtu.

Õigusliku raamistiku loomine

1997. a käivitas Antwerpeni linn Sotsiaalse Algatuse Fondi raames projekti "Jeunesse et Cité" ("Noored ja linn"), et võtta rohkem arvesse linna noorte arvamusi ja vajadusi. Selleks võeti vastu õigussäte ("noorte paragrahv"), mis tegi kohalikule omavalitsusele kohustuslikuks uurida kõigi poliitiliste otsuste mõju noortele. Linnas viiakse läbi ka noorte elatustaseme teadus- ja kvalitatiivseid uuringuid. <http://www.xs4all.be/~jesgent/index230.htm> või JS@mail.dma.be

Üheks tihti mainitud eelduseks on vajadus asjakohase informatsiooni järele. Erinevad asutused on mitmeid aastaid edutult üritanud parandada noortele esitatava informatsiooni kvaliteeti. Üldiselt ei kurda noored mitte infopuuduse, vaid selle üle, et info pole kuigi kasulik. Noortel on vaja spetsiifilist informatsiooni, mis vastab nende jooksvatele vajadustele ning ei sisalda noori ega vähemusi solvavaid kommentaare ega eelarvamusi. Üks arendamist väärivaid kommunikatsioonivahendeid on Internet tingimusel, et see on hõlpsasti ligipääsetav ja odav. Noorteühendused rõhutavad ka vajadust info järele, mis on täpsemini suunatud, vähem tsentraliseeritud ja õige strateegia oluline osa.

Teadlased on seisukohal, et õigusliku raamistiku loomine, kodakondsusharidus ja katse alustada dialoogi noorte kogemuste põhjal on ühtlasi ka osaluse eeldused. Tuleb aga minna veelgi kaugemale: on vaja avada uusi valdkondi, kus noored, õpetajad, noortetöötajad ja ametivõimud organiseerivad ühissetevõtmise, mis on edukas vaid siis, kui see toob kaasa reaalsed otsused ja saavutused.

²⁰ Üle 30 aasta on Euroopa Nõukogu olnud ainus rahvusvaheline organisatsioon, mis kasutab noorte valdkonnas koosjuhtimise süsteemi. Nõukogu otsustusstruktuurid hõlmavad noorteühenduste esindajaid, kes teevad koostööd valitsusasutuste esindajatega, et langetada otsuseid institutsiooni poliitika ja programmide osas. Poliitika ja programmid esitatakse kinnitamiseks Ministrite Komiteele, mis on Euroopa Nõukogu otsuseid langetav organ. See koosjuhtimise põhimõte pärineb ministrite nõukogu 12. jaanuari 1971. a otsusest (dokument CM/Del/Concl (71) 196 XXII).

1.2. Nõupidamistest tulenevad ettepanekud

Noorte osalemine ühiskondlikus elus

Siin on kaks aspekti: üks on ametlikum ja hõlmab esindusdemokraatia mehhanisme, teine on vabam ja selle eesmärgiks on uute osalusvormide väljatöötamine. Vaid neid kahte mõõdet silmas pidades saame maksimaalselt ära kasutada seda sotsiaalset kapitali, mida noored endast kujutavad.

Väljapakutud tegevussuunad tuginevad neljale põhimõttele:

- kohaliku tasandi tähtsus;
- vajadus laiendada osalust kaugemale organisatsioonidesse kuuluvatest noortest ja noortespetsiifilistest küsimustest;
- mitteformaalse õppe ja hariduse tunnustamisest hoolimata jääb kool üheks prioriteetseks osaluse foorumiks;
- noorte aitamine ei piirdu nende arvamuse küsimisega.

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

- Paindlike ja uudsete osalusmehhanismide, mis võimaldavad noortel endil valida oma töömeetodid ja tuginevad vahendajatele, laialdane kasutuselevõtt kohalike omavalitsuste poolt kogu Euroopas paljudes erinevates kontekstides (koolid, spordisaalid, ühendused jne). Kooskõlas erinevate kohalike kordadega võib kogemuste ja parimate tavade vahetamiseks ning tutvustamiseks luua ka dialoogimehhanismid erinevate otsustustasandite ja võrkude vahel.
- Valdkonna suunajate fundamentaalse rolli, samuti nende rolli edendajate ja vahendajatena osalusprotsessis, kinnistamine.
- Noortekodade laialdane käivitamine regionaalsel ja riiklikul tasandil. Need kohjad, mis peavad olema poliitilistest jõududest sõltumatud, on avatud noortele, kes organisatsioonidesse ei kuulu. Piirkondlikud ja riiklikud ametivõimud peaksid pidama nõu nende noortekodadega kõigis küsimustes, mis oluliselt mõjutavad noori inimesi.
- Riiklik tasand on oluline ühendus kohaliku ja Euroopa tasandi vahel:
 - siitkaudu esitatakse Euroopa Liidule ettepanekuid ja soovitusi ning tuuakse näiteid parimatest tavadest;
 - samuti vastutab riiklik tasand Euroopa tasandil ühiselt määratletud eesmärkide eest, kohandades neid liikmesriikide konkreetsetest poliitilistest, institutsionaalsetest ja organisatsioonilistest omadustest lähtuvalt.
- Liikmesriigid peaksid avaldama noorte kaasamise kavad. Need prioriteedid peaksid loetlema ka eesmärgiks olevad arvud (näiteks seoses sihtelanikkonnaga, tähtaegadega jne) ja sätestama seirekorraldused.
- Järgides valge raamatu eeskuju, on terviklikuks eesmärgiks noorte kaasamine sellesse protsessi.

Euroopa tasandil

- Euroopa Noortefoorum (*European Youth Forum*) peab muutuma kättesaadavaks mitte ainult noorteühendustele ja riiklikele noortekodadele (läbi nende ka regionaalsele ja kohalikule tasandile), vaid ka noortele, keda need struktuurid ei esinda. Niisugune laiendatud foorum võiks olla enesestmõistetav organ dialoogipidamiseks Euroopa Liidu institutsioonidega.
- Võrgustike loomine ja otsedialoog, eriti regulaarsed kohtumised (nt valges raamatus käsitletud prioriteetsetel teemadel).
- Pilootprojektide finantseerimine (koos liikmesriikidega) kohalikul, regionaalsel ja riiklikul tasandil tehtavate püüdluste toetamiseks ning noorte inimeste osaluse edendamiseks kõikidel tasanditel ja kõikides vormides.
- Koostöös liikmesriikidega noorte kaasamine arutellu Euroopa tuleviku üle Nice'is toimuva Euroopa Ülemkogu eel.
- Koostöö tugevdamine Euroopa Nõukoguga.
- Noorte esindatuse suurendamine majandus- ja sotsiaalkomitees (paludes nimetada liikmesriikidel ametisse rohkem noorte valdkonnaga seotud valdkondade esindajaid).
- Noorte-ombudsmani ametissemääramine (riiklikul tasandil).

Informatsioon ja osalus on lahutamatud

Euroopa Liidu tegevuse eesmärgiks ei ole suurendada olemasolevaid struktuure, kanaleid ja olemasolevat informatsioonihulka, vaid tõsta noortele kättesaadava info kvaliteeti.

Noorte teavitamine on peamiselt liikmesriikide ülesanne ja see hõlmab Euroopa asjade valdkonda. Euroopa Liit täiendab seda informatsiooni. Kõik infomeetmed peavad tuginema järgmistele põhimõtetele:

- selge tegeliku infovajaduse tunnustamine ja seega ka koordineeritud strateegia noorte teavitamiseks;
- võrdsed võimalused seoses informatsiooniga;
- vaba juurdepääs kogu praktilisele informatsioonile;
- lähedus, paindlikkus, kasutajasõbralik kommunikatsioon;
- kõrged eetilise käitumise normid;
- noorte osalus noori puudutavate kommunikatsioonivahendite kujundamisel, rakendamisel ja arendamisel.

Kõik noortele suunatud info- ja kommunikatsioonikampaaniad peavad tuginema järgmisele kolmele punktile:

- Info sisu peab vastama noorte ootustele;

- Informatsiooni levitamise vahendid ja kanalid peavad olema kergesti ligipääsetavad ja kasutajasõbralikud ning info peab jõudma noorteni nende peamises keskkonnas (enamiku puhul on selleks kool, kuid ka nende kohalikus piirkonnas ja tänaval);
- Need vahendid ja kanalid peavad olema omavahel seotud (võrgustike loomine).

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

- Tugineda inimestele (keda mõnikord nimetatakse tugiisikuteks), kes töötavad noorteühendustes, spordiklubides, koolides ja ülikoolides, varustamaks noori asjakohase informatsiooniga. Kasutada noori endid tugiisikutena.
- Julgustada noorteinfo võrgustike loomist. Eriti just kohalikul tasandil tuleks üldise info edastamist kombineerida õige, isikliku nõuga. Riiklikul ja regionaalsel tasandil peaksid olema suuremad võimalused õpetada ja õppida noorte teavitamise viise.
- Euroopa Liitu puudutavat informatsiooni levitada riiklike või regionaalsete võrgustike kaudu, arvestades konkreetseid geograafilisi või kultuurilisi tingimusi. Noortega nõupidamine informatsiooni kokkupanekul peaks muutuma automaatseks.

Euroopa tasandil

- Poliitikuid ja noori ühendava elektroonilise foorumi teostatavuse uuring eesmärgiga saavutada maksimaalne potentsiaal, ühendades interaktiivsed teenused ja tulevase elektroonilise foorumi. Seda interaktiivset teenust saaks kasutada nõupidamisteks ühenduse noortealgatuste väljatöötamisel ja rakendamisel.²¹
- EURODESK-i²² võrgu poolt juba tehtud töö alusel arendada ja/või luua elektrooniline vārav, mis võimaldab optimaalset ligipääsu noortele huvipakkuvale Euroopa Liitu puudutavale informatsioonile. Selle uue kommunikatsioonivahendiga tuleks kutsuda ühinema ka olemasolevad Euroopa tasandil tegutsevad noorteinfo võrgustikud ja noorteühendused.
- Noorte ning nendega koostööd tegevate isikute ja institutsioonide jaoks mõeldud Euroopa Liitu puudutava info kogumise, levitamise ja uuendamise süsteemi loomine/tāiustamine. See tegevus peaks kasutama āra olemasolevate võrgustike potentsiaali. Suuremat rõhku tuleks asetada noortega tihedat koostööd tegevate tugiisikute tähtsusele.
- Informatsiooni levitamine mitteelektroonilisel viisil peab jätkuma, näiteks otsekontaktide kaudu noortega.

²¹ Antud ettepanek kuulub komisjoni poolt edendatud e-õppe ja e-Euroopa meetmete alla ning see on kooskõlas valge raamatuga valitsemise kohta.

²² EURODESK on noortele mõeldud infoteenus Euroopa Liidu kohta. Selle aluseks on veebilehekülg ja sõnumid liikmesriikides (vt <http://www.eurodesk.ee>). Teenust juhib ühendus, mis esindab noorte ja liikmesriikide huve.

2. HARIDUS – NOORTE JAOKS ÜLIOLULINE ELUETAPP

2.1. Tulemuste analüüs

Noored kulutavad haridusele üha rohkem aega. Formaalõpe koolides, ülikoolides ja kutsehariduskeskustes ning mitteformaalne ja formaalõpe väljaspool neid keskkondi on olulised oskuste arendamisel, mida noored tänapäeval vajavad.

Üle maailma on õppimisel on kolm eesmärki: eneseteostus, sotsiaalne kaasatus ja aktiivne kodakondsus. Õppimisel on fundamentaalne tähtsus ka tööalase konkurentsivõime edendamisel. Euroopa Liit on käivitanud mitmeid programme (nt Socrates ja Leonardo) ja algatusi (nt e-õppe tegevuskava, Euroopa elukestva õppe piirkonna loomine, aruanne tuleviku haridus- ja õppesüsteemide eesmärkide kohta), mis on seotud haridusega.²³ Kui võimalik ja vajalik, siis viidatakse nendele, et täiendada arvamusi, mida erinevad osalised nõupidamisprotsessi jooksul väljendasid. See aitab määratleda need valdkonnad, kus Euroopa Liit uusi ja paremaid meetmeid kasutusele võtab

- *Haridussüsteemide kvaliteet ja efektiivsus*

Noored ning eksperdid olid haridus- ja koolitussüsteemide suhtes väga kriitilised.²⁴ Mitmed liikmesriigid on oma koolisüsteeme põhjalikult reforminud. Sellest hoolimata tuleb tänapäeva koolihariduse kvaliteeti ja efektiivsust suurendada, et noored saaksid omandada vajalikke oskusi, mis aitavad neil leida informatsiooni. Noortel tuleb aidata saada aktiivseteks ja vastutustundlikeks kodanikeks ning tagada nende sotsiaalne kaasatus ja valmisolek tööks. Tihti väideti, et koolid ja haridusstruktuurid pole piisavalt demokraatlikud, ei soodusta osalust ega paku piisavaid õppimisvõimalusi. Leiti, et need peaksid olema avatud nii ühiskonna majanduslikule ja sotsiaalsele tegelikkusele ning nõudmistele kui ka Euroopa Liidu küsimustele.

Jätkusuutliku sotsiaalse ja majandusliku arengu saavutamiseks vajab Euroopa Liit teadmistega, sealhulgas teadust ja tehnoloogiat tundvaid kodanikke. Suurendamiseks noorte inimeste arvu, kes pühenduvad teadusele või tehnoloogiale, tuleb haridussüsteeme kohandada, et rohkem noori hakkaks teaduse vastu huvi tundma.

Paljud noored jätavad kooli pooleli enne kvalifikatsiooni omandamist. Nende osakaal kogu Euroopa Liidus on keskmiselt üsna suur. Ent motiveerida noori formaalharidusteed ja -õpet jätkama pole ainus lahendus. Õppe, töö ja meelelahutuse kombineerimine informaalsete, mitteformaalsete ja formaalhariduslike õppiskogemustega võiks muuta hariduse ja õppe kvaliteetsemaks ja tõhusamaks ning noortele meeldivamaks.

Tänapäeva koolide puudustes ei ole süüdi mitte niivõrd õpetajad või koolid, vaid kogu haridussüsteem, mille aluseks on koostöö kolme osalise – perekonna, ühiskonna ja kooli vahel. Õpetajad on vaid osa koolisüsteemist ja nende rolli tuleb vaadelda laiemas sotsiaalses, poliitilises ja institutsionaalses kontekstis. Sellest hoolimata peavad õpetajate ettevalmistus ja töötingimused paremaks muutuma.

Koolide hindamine

Pilootprojekt hõlmas 17 keskkooli ja 18 põhikooli üle kogu Iirimaa; projekti toetasid kõik hariduspartnerid ja see keskendus kooliplaneerimise kvaliteedi hindamisele, koolijuhtimise kvaliteedile ja

²³ Täpsema info leiate lisast 2.

²⁴ Euroopa tasandil on käivitunud arutelu haridussüsteemide kvaliteedi tõstmise teemal: vt näiteks komisjoni aruannet haridussüsteemidega seotud konkreetsete tulevikueesmärkide kohta, COM(2001)59 lõplik, 31.01.2001.

pilootkoolide õppe- ja õpetamiskvaliteedile. Projekti tulemused kinnitasid, et koolide eneseanalüüsi ja väliskontrolli on võimalik edukalt ühendada – see on verstapostiks koolide ja haridussüsteemi kvaliteedi tagamisel.

<http://www.irlgov.ie/educ>

- **Juurdepäis haridusele**

Noored juhivad tähelepanu sellele, et haridus on silmitsi paljude sotsiaalsete ja majanduslike takistustega. Hariduse ja õppe kvaliteedi tõstmine tähendab eelkõige avatud ja pideva juurdepääsu tagamist elukestvate õppimisele kõikides valdkondades. Efektivesed juhtimis- ja nõustamissüsteemid peaksid toetama kõiki noori, näiteks personaalse lähenemisviisi kaudu. Tuleb intensiivistada toetust ebasoodsas olukorras olevate noorte lõimimiseks haridussüsteemi, näiteks kindlustades neile tasuta hariduse algkoolist ülikoolini.

Nagu komisjoni raportis "Euroopa elukestva õppe piirkonna loomine"²⁵ mainitud, on üheks peamiseks ülesandeks õppimist ja õppijaid lähendada. Selle eesmärgi saavutamiseks on vaja tunnustada mõlemapoolseid saavutusi ja arendada infosüsteeme (sealhulgas hõlpsamat ligipääsu Internetile ja multimeediale).²⁶ Positiivsete tulemuste saavutamiseks on vaja ka suuremat majanduslikku toetust.

Haridusalane nõustamine

Iiri Riiklik Haridusalase Nõustamiskeskus (National Centre for Guidance in Education) kuulub Iiri Haridus- ja teadusministeeriumi haldusalasse. Selle peamiseks ülesandeks on toetada nõustamispraktikat ja -teenuseid kõigis formaal- ja mitteformaalse hariduse keskkondades ning mõjutada ministeeriumi nõustamispoliitikat. Kohalikud projektid tagavad personaalse nõustamise erinevates haridusvaldkonnaga seotud küsimustes.

- **Õpetamis- ja õppimisviiside uuendamine**

Nõupidamiste tulemusena leiti, et õppimis- ja õpetamisviisi tuleb muuta. Arendada tuleks õppijakesksemat lähenemisviisi, tugevamat õpetaja-õpilase suhet, noorte osalust hariduses ning dünaamilisemaid ja kohanemisvõimelisemaid haridusasutusi. Õppeprotsessid tuleb muuta "uste avajateks", mis suurendavad õpimotivatsiooni ja pakuvad palju muid võimalusi. Koolid peaksid võimaldama õpilastel osaleda oma hariduse kujundamises ja pakkuma arenemisvõimalusi ning toetama osalust ja demokraatiat (nt pakkudes võimalust hinnata õpetajaid).

Lisaks sellele tuleks anda "korralikult läbisegatud" haridust, mis sisaldab palju erinevaid meetodeid ja materjale elukestva õppe oskuste ja vahendite omandamiseks. Vaja on nii Interneti kui multimeediat, nii teoreetilist õpet klassiruumis kui õppimist koduseinte vahel, samuti noorteüritusi, praktilisi kogemusi ja praktilist tööd. See oleks üks võimalus, kuidas muuta sellised õppeained nagu teadus ja tehnoloogia noortele meeldivamaks.

Formaalhariduse ja mitteformaalse hariduse ühendamine

²⁵ Komisjoni teatis "Euroopa elukestva õppe piirkonna loomine"

http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/publ/pdf/III/area_en.pdf (vastu võetud 2001. a novembris) on laiapõhjalise nõupidamisprotsessi tulemus. Selle aluseks on Euroopa Ühenduste Komisjoni poolt 2001. a oktoobris avaldatud Elukestva õppe memorandum <http://europa.eu.int/comm/education/life/memoen.pdf>.

²⁶ Vt e-õppe tegevuskavas "Tulevikuhariduse kujundamine" (*eLearning Action Plan, Designing tomorrow's education*) esitatud soovitusi, COM(2001)172, 28.03.2001.

Peace Child Internationali õpilased töötasid ise välja oma noortesõbraliku versiooni Agenda 21 ("Päästeoperatsioon: planeet maa – Agenda 21 lasteversioon"), sest originaal tundus neile raskestimõistetav.²⁷ Nad koostasid ka kuueteistkümnest küsimustikust koosnevad materjalid (Youth Indicators for Action), mis võimaldavad noortel uurida, kas nende kogukonna suhtumine ja statistika viitavad kogukonna jätkusuutlikkuse tõusule või langusele.
<http://www.peacechild.org>

- ***Erinevad teadmised ja oskused***

Paljudes riikides noored olid haridusstruktuuride tulemuste suhtes ülimalt kriitilised. Leiti, et haridusstruktuurid ei paku piisavat sellist sisu, mis vastaks noorte vajadustele ja huvidele. Haridus ei peaks piirduma oskustega, millele keskendub tööturg. Juba varasest east alates aitab haridus kaasa üksikisikute sotsialiseerumisele, lõimumisele ja enesekehtestamisele. Ühtlasi on haridus eneseteostusvahend, mis võib aidata suurendada noorte tööhõivet. Noored nõuavad võõrkeelte õpetamist, valmistumist Euroopa Liidu haritlaste ja õpilaste vahetuse ja liikuvuse programmideks. Nad on huvitatud väga paljudest valdkondadest, näiteks kaasaegne informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia, eriti juurdepääs Internetile, ja nõuavad suurema rõhu asetamist praktilistele ainetele. Oluliseks peetakse ka tervishoiuküsimusi, eriti seoses sugueluga ja lapsevanemaks olemisega. Noortes tuleks püüda tekitada huvi teadusuuringute, matemaatika ja tehnoloogia vastu.

Tasakaalustatud, kõikehõlmavate, kuid samas mitte ülekoormatud õppekavade koostamine on aga keerukas. Õppekavad peaksid sätestama vajalikud teadmised ja oskused ning peegeldama ka ühiskonna multikultuurilisust. Täiendamaks oma teadmisi seoses uute põhioskustega ning nende õpetamise ja õppimise meetodikaga, tuleb koostada erinevate haridusorganisatsioonide (koolid, koolituskeskused, ettevõtted, kogukonnad, noortetöö) ühisstrateegiad.²⁸

Mitmekesisuses peitub jõud

Igal aastal toimub Berliinis nelipühade ajal neli päeva kestev festival "Kultuuride karneval", kus on ligikaudu 5000 aktiivset osavõtjat ja 700 000 pealtvaatajat. BVAA (Berliner Verband für Ausbildung und Arbeit – Berliini Haridus- ja tööhüing) tegeleb paljude erinevate ebasoodsas olukorras olevate ja erineva etnilise taustaga noortega, koolitab ja toetab neid töö leidmisel pärast kooli lõpetamist või kui nad on töötuks jäänud. Kultuuride karnevali on kaasatud mitmeid BVAA-d esindavaid noorte grupe, kes omandavad paljusid erinevaid kutse-, kultuurilisi, sotsiaalseid ja praktilisi oskusi. Nende motoks on "Mitmekesisuses peitub jõud" (otsetõlkes "mitmekesisus annab tiivad") ja grupid kasutavad oma embleemidel erinevaid lendavaid objekte.

<http://www.bvaa-online.de>

- ***Kvalifikatsiooni ja oskuste tunnustamine***

Kvalifikatsiooni ja oskuste tunnustamine Euroopa tasandil on võtmeelement liikuvuse arendamisel.²⁹ Tuleb leida tõhusaid viise formaalsete ja mitteformaalsete õppemeetodite abil omandatud oskuste tunnustamiseks. Rõhutada tuleks mitteformaalse õppe rolli ja mitteformaalselt omandatud oskuste parema mõistmise ja tunnustamise vajadust. Lisaks peab paranema hariduse ja kutseõppe vaheline tunnustamine ja vastastikune täiendavus.

²⁷ Agenda 21 on maailma jätkusuutliku arengu kava 21. sajandiks. See koostati 1992. a ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil ("Earth Summit") Rios, kuhu olid kogunenud 179 riigi valitsusjuhid. Jätkusuutlik areng tähendab olevikuvajaduste rahuldamist, ohustamata tulevaste põlvkondade võimet rahuldada oma vajadusi.

²⁸ 2000. a märtsis toimunud Euroopa Ülemkogu kutsus üles koostama Euroopa raamistikku elukestva õppe kaudu edasiantavate oskuste jaoks.

²⁹ Mis kõrgharidusse puutub, siis on selles vallas tehtud suuri edusamme tänu Euroopa ainepunktide ülekandesüsteemile (ECTS) ja rahvuslikele akadeemilise tunnustamise infokeskustele (NARIC).

Meelepärase tegevuse õpperaamat

See 1994. a Soome Noorteakadeemia poolt koostatud brošüür on abiks tööturule sisenevatele üliõpilastele ja noortele. Seda kasutatakse projektide, ametipostide, kursustel osalemise ja teiste meelepäraste tegevuste päevikuna. Brošüür on mõeldud noortele alates 13. eluaastast. See on isiklik ja maksab 5 eurot. Päevikut peetakse saavutuste ja erinevate oskuste kohta: alustades ülikooli tasandist on võimalik saada lisapunkte ja/või kasutada edukuspunkte osaliselt kohustuslike õpingute asemel. Meelepärase tegevuse õpperaamatusse kantud kogemused võivad hõlbustada ka töö leidmist. Sissekanded peavad olema kinnitatud allkirjaga ja nende juures peab olema volitatud isiku märkus. Käesolevaks ajaks on projektiga liitunud ligikaudu 30% Soome noortest.

<http://www.nuortenakatemia.fi>

- **Formaalõpe ja mitteformaalne õpe täiendavad teineteist**

Viimaste aastate jooksul on vajadus elukestva õppe järele osutanud, et vajalikke oskusi saab omandada formaal-, informaalne ja mitteformaalne hariduse raames.³⁰ Mitteformaalset õpet kiputakse tavaliselt alahindama, sest see pole "päris" õppimine.

Ametlikes keskkondades (koolid, ülikoolid, koolituskeskused jne) õpitu moodustab vaid osa oskuste omandamisest. Me õpime ka mitteformaalses ja informaales keskkonnas (nt noorteklubis, spordiseltsis, perekonnas, poliitilises elus). Õppimine läbi kodanikuühiskonna tegevuste ja sotsiaalsetes keskkondades on osa informaalesest ja mitteformaalsesest õppimisest ning ei toimu ainult juhuslikult, vaid ka sihilikult ja organiseeritult.

Noored osalevad paljudes ettevõtmistes väljaspool levinumaid haridussüsteeme ja ka see kuulub mitteformaalse õppimise hulka. Aastate jooksul on noortesektor omandanud kogemusi mitteformaalse õppe vallas. Euroopa tasandil on selle töö ja kogemuste heaks näiteks Euroopa Noored programm.

Nõupidamistel noortega selgus, et mitteformaalset õpet peetakse tihti ebaefektiivse ja ebameeldiva formaalharidussüsteemi kõige positiivsemaks, tõhusamaks ja ligitõmbavamaks vastandiks. Mitteformaalse õppe eelis seisneb peamiselt selle vabatahtlikus ja tihtilugu isekorraldatud olemuses ning paindlikkuses, osalusvõimalustes, õiguses teha vigu, tihedamas seotuses noorte huvide ja püüdlustega. Ka ebasoodsas olukorras olevate noorte lõimimist peeti mitteformaalse õppe positiivseks küljeks.

Üha olulisemaks muutub efektiivsemate ja paindlike viiside väljatöötamine selleks, et tunnustada väljaspool formaalseid haridus- ja koolitussüsteeme omandatud oskusi. Õige tasakaalu leidmine vahendite komplektis, mis tagab sobiva ja rahuldava lahenduse sertifitseerimiseks ja tunnustamiseks kooskõlas mitteformaalse õppe kvaliteedinormide, (enese-) hindamise ja hindamisprotseduuridega, on keerukas ülesanne. Mitteformaalne õpe ei tohiks kaotada oma avatust ega muutuda formaalset haridussüsteemi matkides ise ka formaalseks struktuuriks.

Nõupidamisprotsessi käigus rõhutati, et mitteformaalse õppe kasulikkust ei mõisteta piisavalt. Seepärast on vaja avardada nii ühiskonna, ettevõtluse ja poliitika võtmeisikute ning

³⁰ **Formaalõpe** toimub tavaliselt haridus- või koolitusasutuses ja selle kohta väljastatakse tunnistus. See on struktureeritud (õppimiseesmärkide, õppeaja või -toetuse osas) ja õppija seisukohast vaadatuna kavatsuslik. **Mitteformaalne õpe** ei toimu haridus- ega koolitusasutuses ja tavaliselt ei väljastata selle kohta tunnistust. Samas on see nii struktureeritud kui kavatsuslik. **Informaalne õpe** ei toimu haridusasutuses ega koolitusasutuses, selle kohta ei väljastata tunnistust. See on igapäevaste, töö, perekonna või vaba ajaga seotud tegevuste tulemus. See võib olla kavatsuslik, kuid enamasti see nii ei ole (st juhuslik/ettekatsemata).

institutsioonide kui ka peamiste osaliste (sotsiaalsete partnerite, vabaihenduste, hariduseksperide jne) ning noorte endi silmaringi, edendamaks mitteformaalset haridust kui olulist osa õppimisest ja haridusest.

Kuna noortetöö saab aidata noortel omandada vajalikke sotsiaalseid, poliitilisi ja kultuurilisi oskusi, tuleks teha kõik selleks, et kaasata neid mitteformaalsetesse õppimistegevustesse. Üks Euroopa Noored programmi eesmärke on aidata kaasa mitteformaalse õppe arendamisele noorte hulgas. Kuigi Euroopa Noored programm hõlmab 100 000 noort aastas, ei suuda see siiski kaugeltki rahuldada kogu 75 miljoni noore nõudlust riikides, kus programm on käivitatud. Seetõttu on Euroopa Noored programmi pilootprojekt ning nõuab täiendavat tegevust riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil.

2.2. Nõupidamistest tulenevad ettepanekud

Haridussektori tingimuste ja tulemuste parandamiseks esitati tohutul hulgal nii üldisi kui konkreetseid soovitusi ja ettepanekuid. Soovitused puudutasid formaalseid ja mitteformaalseid õppimis- ja koolitussüsteeme.

Koolides ja ülikoolides

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

- Noorte osaluses, nende individuaalsuse austamises ning demokraatlikku ja euroopalikku kodakondsust propageeriva hariduse vajalikkuses ei saa kahelda; tarvis on muuta õpilase ja õpetaja suhet; edendada õppijakeskset lähenemist ja õppimisprotsessi toetavate õpetajate rolli paindlikkust.
- Kõigile noortele peab olema tagatud juurdepääs haridusele; noortele kohandatud personaalne lähenemisviis õppimisele vajab paindlikku juhendamist ja nõustamist ning sobivaid infosüsteeme; haridussüsteemid peavad arvestama erinevate elustiilidega ning võimaldama erinevate tegevuste ja ülesannete kombineerimist.
- Tarvis on tõsta õppimis- ja koolitusvõimaluste kvaliteeti ja asjakohasust.
- Tarvis on suuremat avatust tänapäeva tegelikkuse ja ühiskonna suhtes, st kõik osapooled peavad olema paindlikumad.
- Juurdepääs Internetile kõikides koolides, millega peavad kaasnema paremad infolevitamise viisid eesmärgiga luua õppimiseks tõhusad vahendid.
- Õpetajaharidus peaks liikuma tavapäraselt infotehnoloogilistelt oskustelt "olulise tehnoloogilise kirjaoskuse" poole.
- Koolidele peab andma võimaluse pakkuda paremaid tingimusi võõrkeelte õpetamiseks ja õppimiseks ning osalemiseks Euroopa Liidu haridusvahetuse ja liikuvuse programmides.
- Koolidele ja ülikoolidele tuleb eraldada rohkem rahalisi vahendeid, et nad saaksid olla efektiivsemad ja investeerida rohkem inimressurssi.
- Õppetavade ja -tingimuste reform (koolitajate koolitamine, väiksemad klassid, teoreetilise ja praktilise õppe ning õpetamise kombineerimine, interaktiivne lähenemisviis).

- Suurem rõhuasetus ettevõtjalasele haridusele ja koolitusele, sihipärased tugiteenused ja noorte (potentsiaalsete) ettevõtjate koolitamine. Õppekavad peavad sisaldama elemente, mis valmistavad noori inimesi ette ettevõtluseks ja füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemiseks.

Euroopa tasandil

- Ligipääsu võimaldamine Euroopa haridus- ja mobiilsusprogrammidele ning ühenduse tegevusprogrammide (nt Socrates) edendamine.
- Meetmete tarvituselevõtt, võimaldamaks liikumist haridussüsteemide vahel, ja noorte vaba liikumise edendamine üle kogu Euroopa.
- Bologna deklaratsiooni, mis püüab suurendada haridussüsteemide läbipaistvust ja diplomite vastastikust tunnustamist Euroopas, täitmine, ning Euroopa Ühenduse ainepunktide ülekandesüsteemi (ECTS) edendamine.
- Õpilaste varustamine selgema informatsiooniga Euroopa ainepunktide ülekandesüsteemi kohta.
- Aidata parandada koolihariduse kvaliteeti ja efektiivsust heade tavade tutvustamise ja ühiste eesmärkide abil.
- Oskuste hindamine ei peaks piirduma tööturuküsimustega (nagu infotehnoloogia ja matemaatika), vaid teenima sotsialiseerumise, lõimumise ja volitamise huve.

Teistes (koolivälistes) õpikeskkondades

Kõigil tasanditel

- Mitteformaalse õppimise spetsiifikat noortevaldkonnas ning selle eesmärgi ja ülesandeid tuleks käsitleda üksikasjalikumalt. Mitteformaalse hariduse sobivus ning formaalse ja mitteformaalse hariduse teineteist täiendav olemus peaksid olema nähtavad; tarvis on dialoogi valdkonna asjaosaliste ja sotsiaalsete partnerite, teadlaste ja poliitikute vahel eesmärgiga edendada mitteformaalse õppimise tunnustamist.
- Täiustada tuleks seire- ja hindamisvahendeid, et kindlustada kvaliteedistandardid.
- Olulise vahendina mitteformaalse õppe kõrge kvaliteedi tagamiseks tuleks viia läbi koolitust erinevatel teemadel. Spetsialistidele suunatud koolitusprogrammid peaksid sisaldama Euroopa mõõdet.

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

- Mitteformaalse õppe sobivuse suurendamiseks tuleks toetada koolitajaid ja aidata neil parandada oma positsiooni õppesüsteemis; parandada tuleks noortealgatuste, noorteühenduste ja teiste mitteformaalsete õppevormide rahastamist.
- Mitteformaalsete ja formaalsete süsteemide ühendamise teel tuleks käivitada tuleks uusi ühisprojekte, mis hõlmavad koole, koolituspaiku, ettevõtteid ja mitteformaalseid koolitajaid.

- Noorteühendused peaksid regulaarselt teavitama kõigist mitteformaalsetest õppimisvõimalustest: mitteformaalsete õppeprojektide tulemuste dokumenteerimine ja avalik esitlemine peaks olema nende tegevuse lahutamatu osa.

Euroopa tasandil

- Euroopa Noored programmi kvaliteedinorme tuleks arendada edasi koostöös Euroopa Nõukoguga. Lisaks tuleks koostada ja ringlusse lasta heade tavade loetelu; täiendavalt tuleks edendada ka ebasoodsas olukorras olevate noorte ligipääsu mitteformaalsele haridusele Euroopa Noored programmi ja teiste projektide raames.
- Ühiste pilootprojektide rahastamine ja arendamine Socrates, Leonardo da Vinci ja Euroopa Noored programmi raames peaks aitama ühendada mitteformaalseid ja formaalseid haridussüsteeme.
- Kõikides Euroopa Noored programmi projektides osalemine tuleks kinnitada ja tõendada. Seda võib lugeda esimeseks sammuks, mida järgida teistes mitteformaalse hariduse keskkondades kõigil tasanditel.
- Mitteformaalse hariduse "mitmekordistajatele" ja koolitajatele tuleks korraldada rohkem koolitust.

3. TÖÖHÕIVE – VAHEND NOORTE PAREMAKS LÕIMIMISEKS

3.1. Tulemuste analüüs

Noorte jaoks on töökohad võtmelemendiks oma koha leidmisel ühiskonnas, majandusliku sõltumatuse saavutamisel ja individuaalsete püüdluste realiseerimisel. Ühiskond, mis ei suuda pakkuda noortele konkreetseid võimalusi tööturul, riskib töötuse, tõrjutuse ja sotsiaalsete lõhede nõiaringi põhjustamisega. Noortele tööturule pääsemiseks võimaluse andmine aitab kaasa sotsiaalse stabiilsuse saavutamisele, mida peetakse majanduskasvu ja healolu aluseks. Mõnikord suhtutakse töötusesse koguni kui noorte inimõiguste rikkumisse.

Juurdepääs haridusele ja kutseõppele ning infole ja juhendamisele on põhiliseks eeltingimuseks mitte üksnes töö leidmiseks ja tööpuuduse vältimiseks, vaid ka selleks, et leida hea ja rahuldav töö. Lisaks eelöeldule tuleb arvestada ka lahendustega teistes valdkondades nagu tervishoid, perekond, sotsiaalsed õigused, diskrimineerimine jne, millel on sama tähtis roll noore sotsiaalsel lõimumisel.

Uute tööhõivet ja sotsiaalküsimusi puudutavate sätete lisamisega lepingutesse sai Euroopa Liit õiguse töötada neis valdkondades välja strateegiad ja programmid (nagu Euroopa tööhõivestrategia, Lissaboni strateegia Euroopa sotsiaalse mudeli uuendamiseks, sotsiaalagenda, programm kõigi diskrimineerimise vormide vastu võitlemiseks ja sotsiaalse kaasatuse programm).³¹ Kui võimalik ja sobib, siis viidatakse neile, et täiendada erinevate osapoolte poolt nõupidamisprotsessi käigus väljendatud arvamusi. See aitab määratleda need valdkonnad, kus Euroopa Liidult ja liikmesriikidelt nõutakse rohkem ja paremat tegutsemist.

- ***Tööhõive on sotsiaalse kaasatuse eeltingimus***

³¹ Ülevaade EL-i tegevusest tööhõive ja sotsiaalküsimuste vallas on esitatud lisas 2.

Noored on väga mures neile tööturul avanevate võimaluste pärast. Nad leiavad, et parim sotsiaalse lõimumise viis on leida töökoht. Noored sooviksid tunda, et nad liiguvad suunas, mis pikemas perspektiivis aitab neil leida oma koha päikese all. Töökohta omamine tähendab täiskasvanu staatust, austust enese vastu, raha, sõltumatust ja võimalust laiendada oma sotsiaalseid kontakte. Tööta noored jäävad ilma olulisest võimalusest leida uusi perspektiive ja lõimuda laiemasse ühiskonda.³²

Noored tahavad tööd teha, kuid töökohta leidmine muutub üha raskemaks. Noored teavad, et nende tööalane konkurentsivõime³³ ja seega nende väljavaated tööturul suurenevad, kui neil on hea haridus ja oskused ning kui nad on käinud koolis või ülikoolis teises riigis. See asetab nad kasvava surve alla ja ootuste tase nende liikuvuse, paindlikkuse, pädevuse ja oskuste suhtes on suurem kui iial varem. Kuna noored kulutavad rohkem aega haridusele ja õppimisele, siis jäävad nad oma perekonnast ja riiklikest institutsioonidest sõltuvamaks.

Hariduse, koolituse ja tööturu vaheliste üleminekute osas on olukord viimase 20 aasta jooksul objektiivselt muutunud.³⁴ Noorte tööpuudus on üldise tööpuudusega võrreldes endiselt kõrge. 2000. a oli Euroopa Liidu 15 liikmesriigi keskmine tööpuudus 8,4%, samas kui alla 25-aastaste seas oli töötuse määr peaaegu kaks korda suurem, täpsemalt 16,1%.³⁵ Levivad ebakindla tööhõive vormid. Palgad on täiskasvanud töötajatega võrreldes langenud. Tänapäeval läheb noortel tööturul stabiilsuse saavutamiseks palju kauem aega. Isegi hea haridus ei garanteeri neile automaatselt tööd, sest võistlus töö pärast on muutunud karmimaks. Edukus tööturul sõltub palju isiklikest olukordadest ja noorte kogemusest.

Pidevad pettumused ja majanduslik kitsikus, millele lisanduvad tihtipeale veel ka isiklikud probleemid, võib tuua kaasa vaimse sulu ja elu ühiskonna äärealal. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise poliitika peab kasutama ennetavat lähenemisviisi, mis asetab rõhu noortele.

Noore liigitamine konkreetseks sotsiaalseks grupiks on üha raskem. Sotsiaalsete kogemuste erinevus ja ebavõrdsus üha suurenevad.³⁶ Kasvab põlvkondadevahelise ebaõigluse tunnetus noorte seas, kes tajuvad üha selgemini demograafiliste muutuste mõju sotsiaal-, tervishoiu- ja pensionisüsteemile.³⁷ Eriti just pensionisüsteemid sõltuvad noorte tahtest ja võimest neid rahastada. See on võimalik vaid juhul, kui noortel on ligipääs tööhõivele. Seega avaldatakse põlvkondadevahelisele solidaarsusele – ja seega ka noorte soovile edendada sotsiaalset kaasatust ning oma vanemate ja vanavanemate heaolu – üha tugevamat survet.

Noored tahavad, et üleminek koolist tööle kulgeks valutumalt. Selles vallas on tähtis roll riiklikul tööturul ja seda tuleb parandada. Noored pole rahul ka sotsiaalset kaasatust

³² Rahastamisperioodi 2000-2006 jooksul aitab Euroopa Sotsiaalfond välja töötada ja edendada aktiivset tööturupoliitikat eesmärgiga vähendada ja ennetada tööpuudust.

³³ Tööalase konkurentsivõime tõstmine on üks neljast liikmesriikidele suunatud tööalaste juhtnööride sambast (EÜT L 22, 24.01.2001).

³⁴ Vt prof Lynne Chisholmi (Newcastle'i ülikool, Haridusosakond) panust noori puudutavasse avalikku ärakuulamise, Euroopa Parlament 24.04.2001 (http://www.europarl.eu.int/hearings/20010424/cult/minutes_en.pdf).

³⁵ Liikmesriikide vahel on suured erinevused: 2000. a kõikus töötus alla 25-aastaste noorte seas Euroopa Liidus 5,1 protsendist Hollandis kuni 31,5 protsendini Itaalias; vt Eurostati uudiseid nr. 77/2001, 19.07.2001.

³⁶ Vt teadlaste poolt Umeå koosolekul esitatud aruannet (<http://www.europa.eu.int/comm/education/youth/ywp/umea.html>).

³⁷ Teadlikkus nendest probleemidest Euroopa tasandil kasvab; vt näiteks komisjoni teatist "Sotsiaalse kaitse tulevik pikaajalisest vaatepunktist: turvalised ja jätkusuutlikud pensionid", COM(2000)622, 11.10.2000.

suurendavate riiklike ja erapartnerluste puudumisega, eriti nende jaoks, kellel on raskusi või keda diskrimineeritakse tööturul.

Samal ajal tuleb uuenduste ja tehnoloogiliste muutuste lävel vältida uusi sotsiaalse tõrjutuse vorme. On terve hulk varaseid koolist lahkujaid, st neid, kes lahkuvad haridussüsteemist parimal juhul vaid põhiharidusega. Selle tagajärjeks võib olla põlvkondadevaheline nõiarang majanduslikult raske lapsepõlve, madala haridusliku saavutuse ja majanduslikult raske täisea vahel. On ka seos vaesuse ja tehnoloogilise lõhe vahel: suure sissetulekuga inimeste grupi liikmed kasutavad näiteks Interneti kolm korda sagedamini kui madala sissetulekuga grupid. Seega on madalama sissetulekuga gruppidel tehnoloogiale raskem ligi pääseda ning sellega kaasneb suur oht, et nad tõrjutakse tööturult ning üldisest, sotsiaalsest ja kultuurilisest arengust eemale.

Sotsiaalne liikuvus – formaalse koolituse ja tööhõive eeltingimus

Rahvusvaheline Noorte Liikumise Keskus Champeaux's Prantsusmaal annab Euroopa kõige tõrjutumatele ja ebasoodsamas olukorras olevatele noortele võimaluse kogeda "sotsiaalset liikuvust". See aitab neil leida enesekindlust ja -väarikust ning võib olla oluliseks eeltingimuseks formaalsema koolituse ja tööhõive seisukohast.

<http://ww2.jqm.cie.fr/FWYM.htm>

Noorte tööhõive kohalikul tasandil

MJRC (Rahvusvahelise Katoliiklike Põllumajandusega Tegelevate ja Maanoorte Liikumise Hispaania esindus) poolt juhitud projekti kaudu pakutakse kohalikule kogukonnale erinevaid teenuseid, sh pesupesemisteenust vanadekodule, mahepõllumajanduslikku linnufarmi, mahepõllumajanduslikult toodetud toiduainete (moos jms) säilitamist ja maaturismi tegevusi. Teenused pakuvad tööhõive võimalusi peamiselt noortele, naistele, immigrandidele ja puuetega inimestele.

- ***Ettevõtlik suhtumine aitab suurendada iseseisvust***

Ettevõtliku suhtumise levitamine noorte seas (koolis, tööl, kodus jne) aitab neil ületada takistusi ja muutuda enesekindlamaks. See aitab kaasa ka uute ja paremate töökohtade loomisele. Paljudes Euroopa Liidu liikmesriikides täheldatakse, et noortest saavad füüsilisest isikust ettevõtjad ja nad hakkavad tegelema väikeettevõtlusega. Noored võtavad üle vanemate või sugulaste ettevõtteid või alustavad uusi. Oma äri alustamine on noorte jaoks võimalus saavutada sõltumatus ja paindlikkus, alustada oma karjääri, vaidlustada traditsioonilist ärikäitumist (nt uute juhtimisviiside kasutuselevõtu, vähem kasumile orienteeritud ettevõtluse jne kaudu), rakendada uuenduslikke mõtlemis- ja tegutsemisviise ning anda seega oma panus ühiskonna majanduslikku ja sotsiaalsesse arengusse tervikuna. Seda arengut tuleks edendada, toetades noori ja potentsiaalseid ettevõtjaid ning suurendades noorte teadlikkust ettevõtlusest, eriti hariduse ja koolituse kaudu.

Noored õpivad asutama ettevõtet

Rootsi mittetulundusühing "Communicare" õhutab noortes ettevõtlikkust, et töövõtjate asemel saaksid neist uute töökohtade loojad. 18 - 25aastased noored õpivad alustama ja lõpetama ettevõtet nii teoorias kui praktikas.

<http://www.communicare.nu>

- ***Tarvis on paremat informatsiooni, haridust ja koolitust***

Noored kritiseerivad tööturualseid küsimusi puudutava informatsiooni puudumist. Samuti leiavad nad, et juurdepääsu tööturule määrab suuresti – kuigi mitte täielikult – ära hariduse ja kutseõppe tase. Olles tööle saanud, peavad noored pidevalt täiendama oma kvalifikatsiooni ja oskusi, et kohaneda tööelu muutustega.

Noored ei arva, et formaalse hariduse süsteemid valmistavad nad ette tööturul eesseisvateks raskusteks. Nad tajuvad lünka (era-)töömaailma ja (riikliku) haridus- ja koolitussektori vahel. Nende sektorite ühendamine aitaks lahendada noorte raskusi seoses haridustee pikkusega ja rahaga, mis nad sellele kulutama peavad. Noored on huvitatud sotsiaalsetelt ja majanduslikelt organisatsioonidelt (ametiühingud, tööandjate organisatsioonid jne) saadavast infost, kuid arvavad, et nende poolt pakutav on kehv ja ei täida noorte vajadusi ja ootusi. Nad tahaksid, et ametiühingud ja tööandjate organisatsioonid muutuksid noortele atraktiivsemateks.

Vabaihendused leiavad, et noorte tööturule mineku ettevalmistamiseks on tarvis paremaid info- ja teadvustamiskampaaniaid koolituse, karjääri juhtimise ja sotsiaalsete õiguste valdkonnas. Samuti tuleb muuta kättesaadavamaks noorte tööturuolukorraga kaudselt seotud informatsioon, näiteks informatsioon haigete või lapseootel noorte töötajate õiguste kohta.

Haridustee jätkamine rahalise kaotusega

Luksemburgi akadeemilise puhkuse süsteem võimaldab kuni 30-aastastel töötajatel võtta töölt määratud ajaks puhkus, et jätkata haridusteed. See ei too kaasa rahalist kaotust töötajale ega tööandjale, sest riik tasub töötajale hüvitist, mis on võrdne tööandja poolt makstava palgaga.

http://www.snj.lu/s_conge_education.asp

- ***Noored vajavad spetsiifilist sotsiaalset kaitset***

Noored leiavad, et sotsiaalala seadusandluse vallas tuleb Euroopa tasandil rohkem ära teha.³⁸ Juurdepääs tööturule on muutunud raskemaks ning nõuded teadmiste, töökogemuse, geograafilise ja isikliku paindlikkuse osas on märkimisväärselt suurenenud. Ent sotsiaalsed õigused – eriti noorte spetsiifiliste vajaduste rahuldamiseks mõeldud seadused – pole suutnud tööturu surve kasvuga sammu pidada. Ikka veel diskrimineeritakse etnilisi vähemusi, naisi, puuetega noori jt.³⁹ Seepärast pooldavad noored "sotsiaalsemat Euroopat".

Noorte sõnul peab valitsuste ja Euroopa Komisjoni peamiseks eesmärgiks olema täieliku tööhõive saavutamine Euroopa Liidus.⁴⁰ Nad pakuvad välja selle eesmärgi saavutamise viise ja meetmeid: tööaja lühendamise ehk tööaja lühendamise kasutamine eesmärgil aidata noortel lõimuda tööturule, minimaalne sissetulek ja rahaline toetus noortele toetamiseks õpingute lõpetamist, täiustatud ja laiendatud riikliku tööhõive programmid jne. Samuti on vajadus määratleda praktikantide staatus Euroopa Liidus.

Vabaihendused on mures selle pärast, et noorte tööhõive liigub ebastabiilsete ja kaitsetute töökohtade suunas nagu näiteks tudengitöö, hooajaline töö, koolitus, lühi- või pikaajalised lepingud. Noori kasutatakse üsna tihti ära, nad saavad madalat töötasu ja nendega juhtub

³⁸ Sotsiaalpoliitika agenda raames (COM (2000) 379, 28.06.2000) sätestas komisjon terve rea meetmeid, nt Euroopa potentsiaali täielik ärakasutamine uute ja paremate töökohtade loomise teel, sotsiaalse kaitse kaasajastamine ja täiustamine, sotsiaalse kaasatuse edendamine, sugudevahelise võrdsuse suurendamine, põhiõiguste tugevdamine, diskrimineerimise vastu võitlemine ning meetmed laienemiseks ettevalmistumiseks, rahvusvahelise koostöö edendamiseks ja erinevate probleemide lahendamine sotsiaalse dialoogi abil.

³⁹ 2000. a juunis võttis ülemkogu EÜL-i 13. artikli alusel vastu direktiivi, mis jõustab isikute võrdse kohtlemise olenemata nende rassilisest või etnilisest päritolust. 2000. a novembris kiitis ülemkogu sama artikli alusel heaks raamistiku inimeste võrdses kohtlemiseks töökohal ja ametis (EÜT L 203, 02.12.2000) ning ühenduse diskrimineerimise vastu võitlemise tegevuskava aastateks 2000-2006 (EÜT L 303, 02.12.2000). Tegevusprogramm toetab võitlust rassilisest või etnilisest päritolust, usust, puudest, vanusest või soolisest eelistusest tuleneva diskrimineerimise vastu.

⁴⁰ Euroopa Ülemkogu poolt Lissabonis heakskiidetud strateegia näeb ette, et "see peab võimaldama liidul saavutada täieliku tööhõive tingimused." Täieliku tööhõive eesmärki rõhutatakse 2001. a tööhõivejuhendis, kus komisjon pakub välja meetmeid selle saavutamiseks.

tööõnnetusi. Kogu Euroopas töötab teatud valdkondades (nt kiirtoitlustuskohad, kullerteenused, teenindajad jne) või uut liiki töökohtadel (telekaubandus, kodus töötamine) liiga palju noori. Just selles sektoris on sotsiaalsete partnerite vaheline traditsiooniline sotsiaalne dialoog vähem arenenud ja seepärast on töötingimused lepingutega reguleerimata.

Tunne oma õigusi

"Tunne-oma-õigusi liin" ("Know your rights line") on Briti Ametiühingute Kongressi (TUC) poolt noorte töötajate jaoks avatud telefoninumber, kust nad saavad informatsiooni tööga seotud õigustest. TUC kavandab kampaaniat, edendamaks tööõigusi noorte töötajate hulgas.

Tihti ei teeni noored piisavalt, et olla rahaliselt sõltumatud: nad peavad elama vanemate juures, kuni nende vanus hakkab liginema 30-le ja nad sõltuvad vanemate toetusest.⁴¹ Lisaks sellele rõhutavad noored väga tihti tööga seotud stressi ja survet. Eriti puudutab see lastega noori peresid ja üksikvanemaga peresid. Tegelikult noored ei tunne oma õigusi ja ei osale kollektiivlepingutes. Seega tuleb parandada regulatiivset raamistikku, et võtta arvesse noorte spetsiifilisi vajadusi.

Kaitset vajavad just need, kes tööturul ei osale. Ilma sellise kaitseta eriti ebasoodsas olukorras olevate inimeste jaoks ei saa noored kogeda noorust kui üleminekuperioodi lapsepõlvest täiskasvanuikka, sotsiaalse eksperimenteerimise, loovuse, isiksuse, oma arvamuste, vastutustundlikkuse jne arendamise faasi.

3.2. Nõupidamistest tulenevad ettepanekud

Tööhõive

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

Suurendada ja tugevdada riiklike, regionaalseid ja kohalikke meetmeid osana Euroopa tööhõivestrateegiast.

- Tööturuga seotud informatsiooni ja noorte nõustamise täiustamine:
 - Arendada noorte vajaduste rahuldamiseks mõeldud kasutajasõbralikku informatsiooni ja nõustamisteenuseid.
 - Kaasata otsustajad ja tööandjad noorte info- ja nõustamisteenustesse kohalikul tasandil.
 - Töötada välja konkreetseid töökohti ja -tingimusi, sotsiaalset kaitset jne puudutavad infoallikad noorte jaoks riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil.
 - Levitada infot paikades, kus noored palju aega veedavad, nt koolid, ülikoolid, tööbürood, klubid, noortekeskused jt.
 - Olemasolevate infoteenuste ja juhendsüsteemide raames töötada välja spetsiifilised infoühikud, mis arvestavad kohaliku spetsiifikaga ja isiklike tegevuskavadega .

⁴¹ Statistika näitab, et 20% noortest, kellel on töö, ütlevad, et saavad enamuse oma sissetulekutest vanematelt. Kui noortelt küsitakse, miks nad elavad koos vanematega kauem, siis ligikaudu 70% vastab, et rahalistel põhjustel nad ei tuleks omal käel toime. Aastatel 1997 kuni 2001 kasvas vanemate kui tuluaallika tähtsus, mõningatel juhtudel koguni märkimisväärselt, kõigis Euroopa Liidu riikides, välja arvatud Iirimaa ja Soome. Üle ühe noore kahest ütleb, et nad saavad enamuse oma sissetulekutest vanematelt või perekonnalt (7% rohkem kui 1997. a). Allikas: EV2001, ibid.

- Õhutada ametiühinguid muutuma noorte jaoks ligitõmbavamaks.
- Julgustada tööandjaid aitama kaasa karjääri planeerimisele.
- Kutseõppe ulatuse ja kvaliteedi parandamine:
 - Pikendada õpipoisiaja ja praktikandiprojekte.
 - Õpetada kutsehariduse raames paljusid erinevaid oskusi.
 - Parandada keelte- ja IT-alast koolitust.
 - Juhendada koolitusasutusi ja hinnata noortele pakutavaid koolitusprojekte.
- Kutseõppele juurdepääsu võimaldamine noortele, eriti puudega, sotsiaalselt tõrjutud või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele inimestele:
 - Pakkuda tasuta koolitust.
 - Tõsta nende heaks töötavate spetsialistide kutsekoolituse taset.
- Koolituselt tööhõivele ülemineku lihtsustamine:
 - Pakkuda täiendõppevõimalusi, tudengitöökohti, õhtuseid kursuseid või kutseharidust ja -koolitust kombineerivaid süsteeme.
 - Toetada tööhõivet tekitavaid ühendusi.
 - Luua strateegilisi riiklikke ja erapartnerlusi, et suurendada noorte lõimumist tööturule.
 - Vähendada soolist eelistamist erialade valikul ja erinevat liiki töödest saadavate sissetulekute vahelisi erinevusi.
 - Aidata noortel tulla toime nende kahese staatusega üleminekul koolist tööle, kui nad on ühtaegu nii praktikandid/üliõpilased/kooliõpilased kui töölised/töötajad.
 - Käivitada õpingute lõpu stipendiumiprojekt.
 - Parandada noorte töökohtade kvaliteeti.
- Noortele ettevõtlusele ligipääsu võimaldamine:
 - Vähendada/kõrvaldada kõik takistused seoses administratiivse ja maksukoormusega, fiskaalsete ja finantseeskirjadega, majandus- ja sotsiaalmäärustega jms, mis võivad pidurdada noori asumast tööle füüsilisest isikust ettevõtjana ja asutamast väikeettevõtteid. Võimaldada noortele juurdepääs finantsressurssidele ja nõustamisteenustele.
 - Eraldada noortele ettevõtjatele rahalist ja logistilist toetust.
 - Kergendada noorte füüsilistest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustusmaksete koormust.

Euroopa tasandil

- Liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni peamiseks eesmärgiks peab jätkuvalt olema noorte täieliku tööhõive saavutamine:
- Tugevdada Euroopa Liidu poliitika noortekeskst koordineerimise ning tõhustamise abil erinevate otsustustasandite ja tegevusvaldkondade vahel.
- Kaasata kodanikuühiskonna ja sihtgrupid regulaarsetesse nõupidamistesse Euroopa tööhõivestrateegia vallas.
- Toetada uuenduslikke projekte noorte töötute taaslõimimiseks.
- Levitada informatsiooni töökohtade/koolitusvõimaluste ning üle kogu Euroopa tunnustatud elukutsete kohta.
- Parandada noorte praktikantide staatust Euroopas.
- Koostada Interneti-põhine infolehekülg, mis on otseselt suunatud noorte vajaduste rahuldamisele.
- Eriala- ja kutseoskuste ülekandmis- ja tunnustamissüsteemide parandamine liikmesriikide vahel:
- Parandada ja lõimida tunnustamissüsteeme (nt ECTS, NARIC, Europass).⁴²
- Tunnustada ja toetada teises Euroopa Liidu liikmesriigis või vabatahtliku teenistuse või mitteformaalse õppe raames omandatud oskusi ja pädevust.

Sotsiaalne kaasatus

Osana Euroopa sotsiaalse kaasatuse strateegiast suurendada ja tugevdada riiklikke, regionaalseid ja kohalikke meetmeid.

- Ressurssidele, õigustele ja teenustele ligipääsu võimaldamine noortele:
- inimväärikad ja tervislikud elamistingimused;
- nõuetekohane tervishoid;
- muud riiklikud ja erateenused, nt õiguse, kultuuri, spordi ja vaba aja veetmise valdkonnas;
- juurdepääs neile uutele ressurssidele, õigustele ja teenustele, mis arvestavad sotsiaalsetes ja majanduslikes raskustes olevate noorte vajadustega;
- "teine võimalus" noortele, kes langevad teostatud projektidest välja (seoses näiteks rehabilitatsiooniga, kutseõppega vms).

⁴² ECTS – Euroopa ainepunktide ülekandesüsteem; NARIC – rahvuslik akadeemilise tunnustamise infokeskus; Europass – pass, mis sätestab formaalses ja mitteformaalses kontekstis omandatud teadmised ja kogemused.

- Ennetavate lähenemisviiside väljatöötamine, et tegelda noorte sotsiaalse tõrjutuse põhjustega võimalikult varases staadiumis:
 - Keskenduda individuaalsetele vajadustele inimestekesksema lähenemisviisi abil.
 - Pöörata erilist tähelepanu noorte inimeste vajadustele kohalikul ja regionaalsel tasandil tervisekeskuste, juhendamise/nõustamise, kultuuriürituste, spordi, lasteaedade, elamistingimuste, transpordi jms osas, eriti nende jaoks, kes on sotsiaalselt tõrjutud või keda ohustab sotsiaalne tõrjutus (nt noored üksikvanemad).
 - Suurendada etniliste vähemuste sotsiaalset kaasatust.
 - Suurendada konfliktide lahendamist sotsiaaltöötajate abiga.
 - Tagada töötingimuste, sotsiaalsete õiguste ja sotsiaalse heaolu poliitika süstemaatiline elluviimine.
- Sotsiaalkindlustussüsteemide ja sotsiaalseaduste reformimine:
 - Tagada põlvkondadevaheline solidaarsus pensioniskeemides.
 - Likvideerida diskrimineerimine sotsiaalhoolekandesüsteemides (nt naiste, puudega inimeste, etniliste vähemuste vastu suunatud diskrimineerimine).
 - Arvestada noorte eriti ebasoodsas olukorras olevate vajadustega sellistes sotsiaalseaduste valdkondades nagu ebakindlad töölepingud, paindlik tööaeg, võrdne tasu, tööõnnetused, noorte perede juurdepääs hoolekandevõimalustele.
 - Anda noortele teavet nende õiguste ja sotsiaalse kaitse kohta.

Euroopa tasandil

- Sotsiaalse kaasatuse meetmete puhul kõige kaitsetumate noorte vajaduste eelistamine.⁴³
- Töö käivitamine noorte sotsiaalse kaasatuse vallas Euroopa Liidu programmide abiga.⁴⁴
- Noorte sotsiaalse kaasatuse edendamine, kasutades Euroopa tasandi programmide ja poliitika võimalusi.

⁴³ 2000. a juunis esitas komisjon ülemkogule ja parlamendile ettepaneku käivitada mitmeaastane programm edendamaks koostööd liikmesriikide vahel sotsiaalse kaasatuse poliitika vallas (COM (2000) 368, 16.06.2000). Programmi eesmärk on töötada välja lõimitud lähenemisviis sotsiaalsele tõrjutusele, ühendades erinevad poliitikavaldkonnad nagu tööhõive, sotsiaalne kaitse, haridus ja koolitus ning tervishoid ja elamumajandus. Programmis ei mainita konkreetseid sihtgrupe. Programmi lõplik heakskiitmine sõltub Euroopa Ülemkogu ja Euroopa Parlamendi vahelise kaasotsustamisprotseduuri tulemusest.

⁴⁴ Paljud Euroopa Liidu programmid ja rahastamiskeemid, sealhulgas YOUTH, LEONARDO, SOCRATES, diskrimineerimisvastane programm jt. asetavad rõhu ebasoodsa taustaga noortele. Euroopa Sotsiaalfond toetab riiklikke meetmeid, mis "toetavad noorte tööalast lõimumist".

4. NOOREKS OLEMISE VÕIMALUSTE KASUTAMINE

4.1. Tulemuste analüüs

Nõupidamiste käigus sai selgeks, et noorte inimeste heaolu ja sõltumatust mõjutavad paljud väga keerukad tegurid. Keskkond, immigratsioon, meedia, õigussüsteemid, tervishoid, narkootikumide tarbimine, seksuaalsus, sport, isiklik turvalisus jms viitavad kõik ühel või teisel moel aspektidele, mis mõjutavad noorte elu ja nende sidemeid avaliku sfääri, hariduse või töö leidmisega. Näiteks noorte tervis või sellega seotud teemad nagu narkootikumid, seksuaalsus, isiklik turvalisus, toitumine jms määrab ära selle, mis ulatuses noored tahavad ja suudavad minna kooli või osaleda kutseõppekursusel. Lisaks sellele mõjutab noorte ühiskonnataju ja suhtumist ühiskonna poolt neile pakutavatesse võimalustesse viis, kuidas "täiskasvanute maailm" nende probleemidega tegeleb. Ühiskond, mis pole noorte silmis suuteline lahendama näiteks keskkonnaprobleeme või kus keskkonnalahendused jäävad üksnes suusõnaliseks, ei soodusta aktiivset kodakondsust.

- *Heaolu aluseks on õiglus ja võrdne kohtlemine*

Noortel on väga avatud arusaamine heaolust. Nad leiavad, et nende isiklik areng ja sõltumatus sõltuvad soodsast sotsiaalsest keskkonnast, mis kohtleb kõiki võrdselt, on erapooletu ja kaitseb mitmekesisust. Selgelt eristatakse üksikute noorte heaolu ühiskonna võitlusest igasuguse põlvkondadevahelise ebaõigluse ning mistahes sotsiaalse grupi ebaõiglase tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu, samuti võitlusest vahendite ning võimaluste õiglasema ja võrdsema jaotuse eest maailma tasandil.

Healusüsteemid ja tervishoiuteenused peaksid põhimõtteliselt olema kõigile võrdselt kättesaadavad. See tähendab, et tuleb täiel määral arvestada ebasoodsas olukorras olevate inimeste konkreetset olukorda. Füüsilise ja intellektipuudega noored on endiselt halbades sotsiaalsetes ja majanduslikes tingimustes. Ratastooli kasutajatel on raske pääseda kultuurisündmustele. Teistel puudega inimestel pole juurdepääsu Internetile; nende harjutamis- ja sportimisvõimalused on piiratud. Sotsiaalne sallivus ja toetus enda toetamist taotlevate gruppide suhtes on tihti piiratud.

"Lihtsalt euro"

Selle projekti eesmärgiks on hinnata praegust olukorda ja koolitust seoses euro kasutamisega intellektipuudega inimeste seas Euroopa Liidu 15 liikmesriigis ning levitada eurot puudutavat informatsiooni intellektipuudega inimeste, nende perede ja erialaspetsialistide seas.

Projekti tulemusena valmisid euroteemaline juhend, lihtsas keeles kirjutatud veebilehekül (kus kasutati ka sümbolkeeli) ja haridusvideo.

<http://www.fvo.nl/html/euro/irish/project.htm>

Üldises plaanis näitasid nõupidamised seda kinnitasid ka teadlased empiiriliste tõendite olemasolu selle kohta, et noortegruppide vahel hakkavad Euroopas tekkima uued sotsiaalsed ebavõrdsused ja kultuurilised lõhed. Tänapäeva iseloomustab ühest küljest kasvav sarnasus noorte elustiilis (muusika, riided jms) ja teisest küljest võimaluste kasvav polariseerumine. See suurendab juba olemasolevaid pingeid põlvkondade, sugude, erinevate etniliste gruppide ja erineva majandusliku jõukusega piirkondade vahel. Eriti just Euroopa vaeseimates ühiskondades on moderniseerimisprotsessid selektiivsed ja teenivad teinekord üksnes väikeste seltskondade huve.

- **Sõltumatuseks on vaja sissetulekut, sotsiaalset kaitset ja elamispinda**

Kõige suuremaks sotsiaalse lõimumise, heaolu ja sõltumatuse takistuseks peavad noored rahaliste vahendite puudust. Nad toetavad riiklike hoolekande- ja sotsiaalkindlustussüsteemide põhjalikku reformi, mis kataks võrdselt kõik noortegrupid, olenemata nende staatusest ühiskonnas ja tööturul (sealhulgas need, kes koolis ei käi või on töötud). Teenused peavad olema hõlpsasti kättesaadavad isegi hõredalt asustatud piirkondades. Noored peaksid saama rohkem ja varasemat informatsiooni oma sotsiaalse kaitse olukorra kohta.

Suur puudus on jõukohase hinnaga elamispindadest, mis võimaldaksid noortel kodust lahkuda ja elada iseseisvalt või luua oma perekond. Seda vajadust rõhutati seoses vajadusega täita lüngad noorte sotsiaalses kindlustamises, näiteks katta ka nn nullstaatusega noored. Noored peavad tähtsaks sotsiaalsest staatusest ja tööhõivest sõltumatut üleminekutoetust ja/või miinimumsissetulekut, mis võimaldaks neil sõltumatumaks muutuda.

"L'Etage" – raskustes noorte abistamine

L'Etage'i peamine eesmärk on äärmiselt raskesse olukorda sattunud noorte toitlustamine, et võimaldada neil areneda ja säilitada sealjuures oma väärikus. Sümbolse summa eest saavad noored süüa kaks korda päevas. Keskus püüab aidata ka majutuse või peavarju leidmisel ja seda saab kasutada ka postiaadressina ametliku kirjavahetuse jaoks (näiteks töökohtade otsimisel) ja tervisekindlustustoetuse saamiseks.

Association Espérance, 19, quai des Bateliers, F-67000 STRASBOURG, tel. + 33 388 3570768

- **Vaimse ja füüsilise tervisliku seisundi parandamine ja narkootikumidest hoidumine**

Nõupidamistest tehtud peamine järeldus on, et eksisteerib suur nõudlus kõigile mõeldud ennetava tervishoiuinformatsiooni ja -hariduse järele nii seoses koolide õppekavadega kui noortetöö kontekstis. Noorsootöö on noorte isikliku arengu oluline tugielement. Väärtuslikud vahendid on ka eakaaslaste haridusprogrammid ja noorte aktiivne koostöö teistes programmides. Ennetav töö peaks edendama positiivset ja tervislikku elustiili. Noored peavad olema teadlikumad vastutusest oma keha ees, nt söömisharjumustest.

"MAHIS – Võimalus sõltub sinust"

Mahis on Soome koostööprogramm, mis aitab noortel oma eluga toime tulla, jagab neile täiskasvanutepoolset toetust ja võimaldab positiivset läbikäimist eakaaslastega. Programmi eesmärgiks on tugevdada noorte enesekindlust ja usku tulevikku. Mahis pakub alternatiive narkootikumidele ja eeskujusid sotsiaalse survega toimetulekuks.

<http://www.nuortenakatemia.fi>

Noored tahavad saada rohkem informatsiooni kõigi tervishoiu, isikliku arengu, tarbekaupade ja keskkonnaga seotud teemade kohta. Seda infot tuleks levitada koolides⁴⁵, noortetöö ja nõustamise käigus ning meedias. Juurdepääs tervishoiuteenustele peaks olema tasuta ja seda tuleks võimaldada võrdsetel alustel. Vajaliku eeldusena selleks nähakse spetsiifiliselt noorte vajadusi arvestavate tervishoiuvõimaluste loomist.

Riiklik tervishoiupoliitika peaks asetama suuremat rõhku noori mõjutavate terviseprobleemide lahendamisele. Reaalsete edusammude saavutamiseks selles vallas on tarvis läbi viia

⁴⁵ Edendamaks noorte tervist teevad Euroopa Komisjon, Maailma Tervishoiuorganisatsioon ja Euroopa Nõukogu teevad koostööd Euroopa tervist edendavate koolide võrgustiku (ENHPS) raames. See võrgustik on konkreetne näide edukalt läbiviidud teadvustamiskampaaniast mis tänu nimetatud organisatsioonide ühisele püüdlustele teoks sai, saavutamaks nende ühiseid eesmärke tervise edendamise vallas.

täiendavaid teadusuuringuid ning koguda andmeid ja meediaaruandeid noorte tervisliku seisundi kohta.

Peamisteks probleemideks peetakse suitsetamist, joomist ja legaalsete meditsiiniliseks kasutamiseks mõeldud ainete kuritarvitamist. Noorte poolt tarbitava nikotiini, alkoholi ja rasvase toidu hulk kasvab pidevalt. Kõrge enesetappude määr Euroopa noorte hulgas viitab heaoluprobleemide jätkuvusele.

Noored leiavad, et narkosõltuvust tuleks käsitleda kui haigust, mitte kui kuritegu, ja sellele vastavalt ka sõltlast kohelda. Nad rõhutavad vajadust ulatuslikumate ja tõhusamate ennetusprogrammide järele eriti koos eakaaslastega korraldatava grupiviisilise ennetustöö ja nõustamisteenuste vormis ning korralike ravi- ja ümberkasvatuse võimaluste abil. Vanemate poolt antavat informatsiooni peetakse nende püüdluste oluliseks osaks. Mõnedes riikides pooldab enamus noori karmimat suhtumist narkootikumidesse, sealhulgas ka tubakatoodetesse ja alkoholi. On aga riike, kus noored toetavad kanepi tarbimise, tootmise, müügi ning meditsiinilisteks ja praktilisteks eesmärkideks kasutatavate kanepi kõrvaltoodete legaliseerimist. Samas nõuavad nad selgesti, et tugevatoimelistele narkootikumidele kehtivad keelud jääksid jõusse või et neid karmistataks veelgi.

Seoses vaimse tervisega nõutakse rohkem ennetavaid pingutusi (eriti nõustamisteenuseid) ja hooldusvõimalusi, mis on suunatud spetsiaalselt noortele. Samuti oleks tarvis põhjalikumat statistikat vaimuhaigust põdevate noorte kohta.

"Penumbra" – vaimse puudega noorte toetamine

Penumbra on Šoti vabatahtlik organisatsioon, mis on tegelenud vaimse tervise küsimustega 15 aastat. See püüab julgustada noori puudega inimesi arendama oma oskusi ja enesekindlust, arutlema oma eluraskuste üle ning panna neid aru saama, et tugevus tuleb inimese seest. Aastate jooksul on töötatud välja abiteenused ja moodustatud mitmeid tugigruppe (söömishäired, narkootikumide ja alkoholi kuritarvitamine). <http://www.penumbra.org.uk/youngpeople/youngepeoplecontent.html>

• **Avatum suhtumine seksuaalsusesse**

Noored peavad seksuaalsust oluliseks osaks oma heaolust ja isiklikust sõltumatuses. Nad leiavad, et vajavad rohkem informatsiooni seksuaalsuse, eriti seksuaalhariduse, rasestumisvastaste vahendite, suguhaiguste jms kohta. Seda informatsiooni tuleks levitada koolides ja ka mitteformaalsetes õpikeskkondades väljaspool kooli, näiteks noorteühendustes, vaba aja veetmise ja sportimisasutustes jne.

Põhjamaade resolutsioon noorukite seksuaalse tervise ja õiguste kohta

Põhjamaade resolutsioon on töötatud välja viie Põhjala riigi pereplaneerimisliidu poolt ÜRO rahvusvahelise elanikkonna- ja arengukonverentsi tegevusprogrammi (Programme of Action of the UN International Conference on Population and Development) alusel, mis kiideti heaks 1994. a Kairos. See on oluline toetusvahend näitamaks, et noorte täpne informeerimine ei õhuta neid seksuaalvahekorda astuma, vaid et kui nad seda teevad, siis suurema tõenäosusega turvalisemalt. <http://mirror.ippf.org/cairo/issues/9906/nordic.htm>

Noored toetavad võrdset juurdepääsu informatsioonile ja nõustamisele ning rasestumisvastastele vahenditele ja seksuaalharidusele kõigi noorte jaoks, olenemata nende kultuurilisest taustast. Samuti toetavad nad abordi seadustamist. Tõepoolest, puberteetide rasedus tuuakse esile kui spetsiifiline probleem, millega tuleb tegeleda.

Konkreetselt ja ühehäälselt taunitakse kõiki seksuaalse väärkohtlemise vorme, näiteks seksturismi või laste väärkohtlemist. Kriteeritakse ja taunitakse sallimatust teatud seksuaalse

orientatsiooniga inimeste suhtes. Noored pooldavad positiivsemaid meetmeid, tõstmaks teadlikkust seksuaalsest mitmekesisusest.

Noortelt noortele antud seksuaalharidus võib aidata toime tulla raskete perekonnasiseste olukordadega või puudutada inimesi, kellel on raske oma seksuaalsusest rääkida. Tarvis on spetsiifilisi haridusmeetodeid etniliste vähemuste hulka kuuluvate ja/või ebasoodsa taustaga noorte tüdrukute jaoks, sest nende hulgas on endiselt selliseid, kelle jaoks emaks olemine näib olevat ainus sotsiaalse lõimumise viis.

- ***Perekonna- ja sooküsimused vajavad rohkem tähelepanu***

Noored arvavad, et üks edusamm seoses soolise võrdõiguslikkusega on viimaste aastakümnete jooksul tehtud. Vaja on meeste ja naiste võrdsemat kohtlemist ühiskonnas, suuremat teadlikkust sooga seotud stereotüüpidest ja rollide defineerimisest. Noored leiavad, et traditsioonilised soorollid tuleks ümber hinnata, eriti kõrge tööpuuduse ja väheste avalike teenustega (lapsehooldus) piirkondades.

Noored naised võrdsuse eest Euroopas

1999. a septembris käivitas Euroopa Naiste Liit (European Women's Lobby) projekti "Noored naised võrdsuse eest Euroopas" (Mobilising Young Women for Equality in Europe). Selle eesmärgiks on toetada noorte naiste murede lõimumist Euroopa Liidu ja siseriiklikesse poliitilistesse arengutesse, kaasates üha rohkem noori naisi organiseeritud tegevusse ja otsuste langetamisse.

<http://www.womenlobby.org>

Üheks peamiseks ülesandeks tulevikus loetakse perekonnaelu ja töö kokkusobitamist, st lapsehoolduspuhkuse ja paremate lapsehooldusvõimaluste tagamist. Selles kontekstis tuleb pöörata tähelepanu tüdrukute ja noorte naiste spetsiifilistele vajadustele, eriti seoses nende tervise ja turvalisusega. Naistevastast vägivalda esineb endistviisi tihti ja selles suhtes tuleb midagi ette võtta. Pingelistes olukordades on noortel naistel poiste või noorte meestega võrreldes suurem oht haigestuda sellistesse spetsiifilistesse haigustesse nagu buliimia või neurootiline anoreksia. Paljud noored, sealhulgas abielus mitteolevad lapsega paarid, soovivad perekonnalt suuremat materiaalselt ja moraalselt toetust.

- ***Omakultuuri väljendamine***

Noored rõhutavad kõigi kultuuriliste tegevuste olulist rolli seoses nende heaolu ja isikliku arenguga. Nad soovivad muuta õppekavasid, mitteformaalse õpet ja ametivõimude kultuuripoliitikat. Nad peavad noorte kultuurilist õpet võimsaks vahendiks selliste sotsiaalsete oskuste arendamisel, mis on vajalikud teadmishiskonna edasiviimiseks.

"Klubi 15-29" – kunstiline tegevus ebasoodsas olukorras olevate noorte jaoks

Kreekas asuv "Klubi 15-29" ("Club 15-29") on suunatud poistele ja tüdrukutele, kes ei osale üheski organisatsioonis. See "klubi" on katusorganisatsiooniks kõigile noorte vaba aja veetmise programmidele. Üheks eesmärgiks on kaasata kaugetes piirkondades ja äärealadel elavaid noori, samuti puudega noori, et juurida välja kultuuriline ja hariduslik ebavõrdsus. Klubi teostab ka projekte, mis võimaldavad kurtidel ja pimedatel noortel tegelda kunsti, näiteks teatriga.

<http://www.neagenia.gr/club1529b.html>

Noored on aga informatsiooni ülekülluse ja kommertslikuks muutumise vastu, sest mõlemates nähakse ohtu kultuurile. Nad arvavad endid olevat sihtmärgiks kaubanduslike jõudude jaoks, kes üritavad mõjutada nende kui tarbijate käitumist. See võib kaasa tuua olukorra, kus noori õhutatakse varases eas rohkem raha teenima, et pidada sammu turu stereotüüpsete eeskujudega.

Ajal, mil piirid noorte ja täiskasvanute kultuuri vahel muutuvad üha hägusemaks, on tekkinud liikuvad ja mõnikord heterogeensed kultuurid. Arvatakse, et uued kultuurimustrid on praegustega võrreldes vähem vanusega seotud. Ent oluliseks ülesandeks jääb võimaldada noortel kujundada ja väljendada oma kultuuri.

- ***Noored tahavad rohkem turvalisust ja teadmisi keskkonna kohta***

Noored peavad oluliseks turvalisust suurlinnade keskustes või nende läheduses ning liiklusõnnetuste ennetamist. Sama kehtib ka tööhutuse kohta. Seepärast on tarvis kehtestada kõrgemad nõudmised ja luua paremad regulatiivsed mehhanismid.

Noori huvitavad ja nende elamistingimusi ning heaolu mõjutavad keskkonnaküsimused. Paljud noored on teadlikud tervisliku keskkonna tähtsusest ning sooviksid sellest ja jätkusuutliku arengu praktilisest tähendusest rohkem teada. See ühtib eesmärkidega, mis on sätestatud 6. keskkonna tegevusprogrammis⁴⁶, mille eesmärgiks on edendada keskkonnaalast haridust ja mis püüab leida võimalusi keskkonnateadlikkuse tõstmiseks. See hõlmab ka keskkonnateemade lisamist koolide õppekavadesse ja haridusprogrammide arendamist eesmärgiga suunata inimesi omandama keskkonnasõbralikumata elustiili.

4.2. Nõupidamistest väljakasvanud ettepanekud

Riiklikul, regionaalsel või kohalikul tasandil

- Olulised heaolu tingimused:
 - suuremad jõupingutused elamistingimuste parandamiseks;
 - adekvaatne sotsiaal-kultuuriline infrastruktuur kõigi noorte inimeste, sealhulgas nende jaoks, kellel on madala sissetulekuga taust ja kes on pärit maapiirkondadest.
- Tervishoiu ja narkootikumide vallas:
 - võrdne juurdepääs tervishoiuteenustele;
 - üldine tervishoiuvõimaluste parandamine;
 - tervishoiualase hariduse (sh tarbimisega seotud küsimuste) edendamine;
 - info- ja ennetusprogrammide suurem rahaline toetamine;
 - parem kommunikatsioon ja teadlikkuse tõstmine meedias;
 - noortelt noortele informatsioon ja nõustamine;
 - info vanematele;
 - narkosõltuvuse tõhusam ravi, soovitatavalt spetsiaalsetes keskustes;
 - tervishoiuuringute suurem toetamine ja statistilised andmed.

⁴⁶ COM(2001) 31, lõplik, 24.01.2001.

- Muud küsimused (vaimne tervis, seksuaalsus, perekond, sooküsimused, isiklik turvalisus):
 - parem meditsiiniline tugi psüühiliste ja psühhosomaatiliste haiguste puhul;
 - parem nõustamine varases eas ja spetsiaalsete vaimse hoolekande võimaluste loomine;
 - paremad taaslõimimisprogrammid vaimuhaigust põdevatele noortele;
 - hõlpsam juurdepääs seksuaalsust puudutavale informatsioonile ja nõustamisele;
 - suurem toetus rasestumisvastastele vahenditele ja pereplaneerimisprogrammidele;
 - parendatud/laiendatud teraapiavõimalused seksuaalse kuritarvitamise ja vägivalla ohvritele;
 - parem materiaalne ja korralduslik toetus peredele, eriti seoses jõukohaste lapsehooldusvõimalustega;
 - võrdne ja tasuta ligipääs seksuaal- ja lapsevanemale suunatud tervishoiuteenustele kõikide naiste jaoks;
 - rangemad kriteeriumid ja ohutuse tagamine töökohas;
 - spetsiaalsed koolitusvõimalused noortele juhtidele;
 - ligitõmbavad ühistransporditeenused, isegi tavatul kellaajal;
 - teadlikkuse tõstmine keskkonnaküsimustes ning formaalse ja mitteformaalse õppe teel omandatava keskkonnaalase hariduse toetamine.

Euroopa tasandil

Euroopa Liidul soovitatakse keskenduda rohkem kahele peamisele tegevussuunale: kindlate normide kehtestamisele ning poliitika ja programmide koostamisele lähtuvalt noorte vajadustest.

- Eeldusel, et Euroopa Liit suudab kehtestada kindlad normid, pakuti välja neli normide gruppi:
 - kõiki noori hõlmavad nõuetekohased sotsiaalkindlustusnormid, mis on kõigi suhtes võrdsed ja tuginevad põlvkondadevahelise õigluse põhimõttele;
 - kõiki noori võrdselt hõlmavad tervishoiunormid, mis rõhutavad ennetuse rolli ja on piisavalt paindlikud, et võtta täielikult arvesse teatud noortegruppide erivajadusi;
 - Euroopa poliitikanormid seoses ainete kuritarvitamisega, mis arvestavad tänapäeva olukorraga ja hõlmavad kõiki seaduslikke ja ebaseaduslikke aineid ning käsitlevad narkosõltuvust haigusena, mitte kuriteona;
 - Euroopa lapsehooldusvõimaluste ja lapsepuhkuse normid kui vahendid soolise võrdsuse edendamiseks ja perekonna toetamiseks.

- Euroopa Liitu õhutatatakse Euroopa poliitika- ja tegevusprogrammide väljatöötamisel ning elluviimisel rohkem arvesse võtma noorte huvisid:
- Noorteinfo valdkonnas on tarvis rohkem Euroopa Liidu algatusi, eriti valdkondades, mis aitavad noortel saada sõltumatuteks kodanikeks.
- Euroopa Liidu poliitika peaks seadma eesmärgiks olemasolevate kultuuride ja elustiilide paljususe kaitsmise Euroopas.
- Parem ligipääs Leonardo, Socrates ja Euroopa Noored programmidele puudega ja ebasoodsas olukorras olevate noorte jaoks ning suurem toetus kultuuri toodetele, mis on kättesaadavad nägemis- ja kuulmispuudega inimestele.
- Tarvis on sugusid puudutavaid andmeid haiguste kohta Euroopa Liidus.

5. VÄÄRTUSTELE TUGINEV EUROOPA

5.1. Tulemuste analüüs

15 - 25aastaste jaoks on Euroopal palju nägusid – selles nähakse Paabeli torni, bürokraatiat ja rahamasinat, kuid see on ka koht, kus kohtuda ja tutvustada oma seisukohti, ning demokraatlike väärtuste eest seisja.

- *Euroopa maailmas*

Noored ei nõustu ei individuaalselt ega kollektiivselt, et Euroopa on lihtsalt suur majanduslik vabakaubanduspiirkond, mis konkureerib Põhja-Ameerikaga või Kagu-Aasiaga. Ühenduse eesmärk ei ole üles ehitada "Euroopa kindlust", mis tugineb läinud aegade positsioonidele ja reaktsioonidele: Euroopa kunagist ülemvõimu teistel kontinentidel ei tohi kasutada vabandusena selle teekonna jätkamisel. Euroopa peab tõestama seda, et ta on muu maailma jaoks avatud määratlema end kultuurilisele ristteena ning sallivuse ja vastastikuste vahetuste piirkonnana.

On selge, et noorte jaoks tähendab Euroopa enam kui Euroopa Liitu. Nad toetavad laienemist, andes samas endale aru, et endiste kommunistlike režiimide ja plaanimajanduste liitumine Euroopa Liiduga ning üleminek demokraatiale ja turumajandusele toob mõningatel juhtudel kaasa ebastabiilsuse nende riikide noorte hulgas.

- *Euroopa – väärtuste ülalhoidja*

Noored ja noorteühendused toetavad jätkuvalt rahul, õitsengul ja demokraatial põhinevat Euroopa ideaali. On ilmne, et tänapäeval on selge kinnitus õigusi ja vabadusi austava piirkonna kohta vajalikum kui majanduslik Euroopa. Noored ja nende ühendused pole ükskõiksed ka mitmekesisuses peituva ühtsuse idee suhtes.

Nõupidamistel kerkis üles diskrimineerimisvastase võitluse küsimus. Solidaarsus, võrdsus ja multikultuurilisus on väärtused, mida toetati ühehäälselt. Need on Euroopa lõimumise, kuid ka ülemaailmse koostöö tuumaks. Seega soovisid kõik osavõtjad luua ühtset Euroopa poliitikat, kaitsmaks ülemaailmseid põhiõigusi.

Noored nõuavad, et Amsterdami lepingu diskrimineerimisvastast sätet (13. artikkel) rakendatakse äärmiselt täpselt. Mainitud säte annab Euroopa institutsioonidele õiguse võtta tarvitusele meetmeid soolise, rassilise või etnilisest päritolust tuleneva, usulise, puudest tuleneva,

vanuselise või seksuaalsest orientatsioonist tuleneva diskrimineerimise vastu võitlemiseks. See artikkel vormistati esmakordselt diskrimineerimisvastases tegevuskavas, mille peaesmärk on ühendada inimeste püüdlused, et muuta tavasid ja suhtumist. Need püüdlused peavad jätkuma.

Noored kardavad ka üleilmastumise teatud mõjusid, mis võivad põhjustada ebavõrdsuse teket või kasvu elanikkonna seas ja piirkondade vahel üle kogu maailma. Nad on väga mures inimkaubanduse pärast, mis on vaesuse rahvusvaheline tagajärg.

Solidaarsusfondi "Noorte kaardid Timori heaks" loomine Portugalis ehk solidaarsuse saavutamise, kasutades midagi, mis on põhimõtteliselt tarbekaup. Noorte kaarte on kaht liiki: tavakaart maksab 6 eurot ja "MegaCartão Jovem" 12 eurot. Alates 1. juunist 1999. a annetatakse iga müüdü tavakaardi kohta 0,50 eurot ja iga müüdü "megakaardi" kohta 1 euro Ida-Timoris läbiviidavate projektide heaks.
<http://www.timorlorosac.fdti.pt/campanhas/cartaojovem.htm>

- **Rassismi ja võõraviha vastu võitlemine**

Sellel tegevusel on kaks aspekti: ennetustöö ja jäik seisukoht (täisleppimatus) igasuguse äärmusliku käitumise suhtes.

Üldiselt on noored teistele avatud, tundlikud rassismiprobleemi suhtes ja valmis täitma oma osa. Siiski tunnevad nad end eriti kaitsetutena igasuguse manipuleerimise suhtes.

Poliitiline tegevus peab seega silmas pidama järgmisi põhimõtteid.

- Rassismi- ja võõravihavastase võitluse eeltingimused on haridus, tööhõive ja sotsiaalne lõimumine.
- Parimad ressursid on noorte osalus, eriti vähemuste osalus rohujuuresandide projektides, ning mitteformaalne õpe ja haridus.
- Noorte poolt edastatav info on parim viis noorte teadlikkuse tõstmiseks, eriti just selles valdkonnas.
- Võrgustike toetamine kõikidel tasanditel ja uute kommunikatsioonikanalite areng on sobiv instrument edasiseks tegevuseks.

Kõik erinevad / kõik võrdsed

Euroopa Nõukogu poolt 1996. a korraldatud rassismi- ja sallimatusevastane kampaania. See kampaania kasutas tõrjutuse vastu võitlemiseks suurepäraseid ressursse ja motivatsiooni noortelt noortele antava hariduse kujul. Hoolimata lühiajalisusest olid kampaania tulemuseks väärtuslikud haridusmaterjalid, mida Euroopa noorteühendustes ikka veel kasutatakse.
<http://www.ecri.coe.int>

Euroopa Noortelt Noortele Koolituse Organisatsioon (European Peer Training Organisation)

See on Euroopa noorte rassismi- ja võõravihavastase võitluse koolitajate võrgustik. Võrgustiku eesmärgiks on anda noortele ja eriti noorteliikumise juhtidele hariduslikud vahendid, korraldamaks seminare multikultuurse mitmekesisuse austamise teemal. Võrgustik on esindatud kümnes Euroopa riigis.
<http://www.ceji.org/new/epto/frameset2.html>

- **Euroopa, kus noored tahavad osaleda**

Noored ja nende esindajad nõuavad Euroopat, mis pöörab tähelepanu nende muredele ning kus ei esine tõrjutust ja teotamist. Nad näevad Euroopat vabade piiridega piirkonnana, kus on lihtsam õppida, reisida, töötada ja igapäevast elu elada. Nad tahavad, et see oleks koht, kus

seadused kaitsevad keskkonda ja valvavad pärandit, võitlevad igasuguse äärmuslikkuse vastu, tugevdavad sotsiaalseid õigusi, võrdseid võimalusi jne.

Euroopa jääb käimasolevaks tööks, mida kujundavad nii suured poliitilised edusammud kui paljud väikesed sammud praktilises tegevuses. Osa noori mõistis tema puudused hukka, viidates mõistmatusele ja keerukusele, teised olid aga lootusrikkad. Siiski soovisid kõik osaleda Euroopa lõimimises oma arvamuse avaliku väljaütlemise teel asjade kohta, mis neid huvitavad ja/või puudutavad, tehes seda mitte üksnes kui noored, vaid kui kodanikud. Ent pelgalt nende ärakuulamisest ei piisa.

Ühendused, mis oma iseloomu poolest peavad Euroopa Ühenduse institutsioonidega tihemini suhtlema (stipendiumitaotlused, projektide lisamine programmidesse jne), mõistavad hukka olemasolevate struktuuride keerukuse. Mis puudutab ülemaailmse tehnilise abiga laiendatud noortepoliitikat, kutsus Euroopa Noortefoorum (*European Youth Forum*) üles moodustama uut agentuuri.

InfoMobil – praktiline info Euroopa rükkide kohta

InfoMobil on veebiteenus mida pakub ERYICA Noorteinfo Võrgustik. See hõlmab selliseid teemasid nagu õpingud, tööhõive, koolitus, eluase, kultuur ja sport, vaba aeg, tervishoid, noorte infoteenused, sotsiaalteenused, transport jne rohkem kui 20 riigis.

<http://www.eryica.org/infomobil>

Vahemaa nooremate põlvkondade ja Euroopa vahel näib olevat nii suur, et teadlased pidasid vajalikuks korduvalt hoiatada selliste levinud ideede eest nagu see, et tänapäeva noored saavad olema "esimesed tõelised eurooplased". Paljud noored jäävad kindlalt püsima oma kohaliku keskkonda ja rahvuslikku maailmavaatesse. Euroopa teadlikkuse ja kodakondsuse tugevdamine on pikk ja selleks on vaja väga kannatlikku meelt.

Euroopa kasutamine praktikas "Euregio Meuse-Rhine" ja EFI (Euregio vaba aja veetmise ja infoühendus noortele) võrgustiku abil

Euregio on mitmekeelne ja mitmekultuuriline piirkond, mis koosneb kolmest riigist – Belgiast, Saksamaast ja Hollandist, ning ühendab kolme linna – Liège'i, Maastrichti ja Aachenit. Piirkonna motoks on, et igaiüks peab osalema Euroopa ülesehitamisel. See tähendab, et noortele tuleb vabal ajal ja koos teiste noortega teisel pool piiri anda võimalus õppida tundma neid ümbritseva piirkonna inimesi. EFI korraldab mitte üksnes seminare ja teisi arutelutegevusi lastele, noortele ja sotsiaalmajanduslikus valdkonnas töötavatele inimestele, vaid ka seminare ja teisi loovaid ettevõtmisi, edendamaks osalust noorte hulgas.

http://www.efi-aachen.de/f/frames_f.htm

Mõistes, et üha rohkem otsuseid tehakse Euroopa tasandil, soovivad noored Euroopas osaleda. Nad tahavad uut Euroopa noortealgatust ja siseriikliku poliitika suuremat koordineerimist. Nad tahavad, et noortega arvestataks erinevates poliitikavaldkondades, mis neid mõjutavad. Nad tahavad veenduda, et neid ei peeta pidevalt probleemiks, vaid teguriks probleemide lahendamisel, mida vastavad poliitikavaldkonnad lahendada püüavad.

• ***Liikuvus – euroloimingu peamine vara***

Esile on kerkinud kaks punkti:

- Esiteks, on positiivne ja julgustav, et liikuvus muutub üha levinumaks. Liikuvuse lisandväärtust tunnustatakse laialdaselt. Olenemata sellest, kas liikuvust määratletakse riikide või maa- ja linnapiirkondade vahel toimuvana, kas see mõjutab miljoneid Euroopa üliõpilasi või koolitatavaid noori, kas see puudutab puudega, vähemusrahvusest või ebasoodsa taustaga noori, teeb liikuvus maailma kättesaadavaks ja rikastab meie kogemusi.

- Teine punkt nii positiivne pole. Infopuudus, psühholoogilised barjäärid (stereotüübid), teatud tavad (viisad), puudujäägid kvalifikatsiooni vastavuses ja kogemuste tunnustamises ning ebapiisav keelteoskus on endiselt takistuseks. Seega piirdub liikuvus vaid väheste noortega.

Liikuvusest peab erandi asemel saama reegel: sellest peab saama õppimise lahutamatu osa juba varasest east alates. Mobiilsusprogrammid peavad olema kättesaadavad kõigile noortele, olenemata nende sotsiaalmajanduslikust või geograafilisest päritolust.

Selle saavutamiseks on vaja uusi rahalisi vahendeid, partnerite suuremat osalust ning kvaliteedikriteeriumite kehtestamist. Kuigi ühenduse programmid on võimaldanud hankida kogemusi ja olnud teerajajaks, ei saa nad piiratud ressursside tõttu siiski üksi liikuvuse edendaja rollis jätkata. Oluline on erinevate otsustustasandite suurem koordineerimine.

- ***Vabatahtlik teenistus – vastus noorte vajadustele***

Noored peavad vabatahtlikku teenistust, st igasugust tasustamata tööd võimaluseks hankida oskusi ja kogemusi, mida nad oma tööalases elus kasutada saavad. Siiski ei asenda vabatahtlik teenistus nende silmis tasustatud tööd.

Siin peegelduvad ka ühiskondlikud muutused. Vabatahtlik teenistus loob noortele suhtlemisala, kuid nendest turuvälistest tegevustest, mille järele on viimastel aastatel nõudlus kasvanud, saab kasu ka ühiskond. Tihti on mainitud eesmärki saavutada vabatahtlikes ettevõtmistes 30% osalus. Mõnedes riikides on need uued osalusvormid saanud populaarseks tänu sellele, et on tühistatud kohustusliku ajateenistuse nõue.

Vabatahtlik teenistus on nii ühiskondliku osaluse kui haridusliku kogemuse vorm. See on ühiskondliku lõimumise tegur ja väga reaalne eelarvamuste vastu võitlemise viis. Vabatahtlik teenistus potentsiaalselt kõikehaarav ja peab jääma avatuks kõigile. Seepärast on ta eeskujulik vastus valge raamatu nõupidamiste käigus väljendatud soovidele.

Vabatahtlik teenistus võib toimuda kohalikul, riiklikul ja Euroopa tasandil. Euroopa tasandil mängib see olulist rolli Euroopa identiteedi loomisel ja peaks olema tõhus vahend inimeste ühendamiseks uute liikmesriikide liitumisel.

Kogu selles valdkonnas riiklike tsiviilteenistusskeemide raames tehtav töö Euroopa Nõukogus⁴⁷, Euroopa Liidu Ministrite Nõukogus (teema on praegu arutusel), Euroopa Noored programmi raames või ÜRO-s⁴⁸ viitab vabatahtliku teenistuse arengule.

Vabatahtlik sotsiaalne või ökoloogiline aasta

Saksamaal võimaldab föderaalne vabatahtliku sotsiaalaasta seadus (*Freiwilliges Soziale Jahr – FSJ*) (1627aastastel) noortel osaleda täiskohaga sotsiaalse hoolekande või haridusprojekti 6 kuni 12 kuu vältel. 1993. a muudeti seadust, lisades sinna ka vabatahtliku ökoloogilise aasta (*Freiwilliges Ökologisches Jahr – FOJ*). Seadus tagab noortele vabatahtlikele toetused teenistusperioodi jooksul (nt peretoetus ja preemiapunktid ülikooli astumisel) ning sotsiaalkindlustusmaksete sooritamise organisatsiooni poolt, kus nad vabatahtlikena töötavad. Seadus asetab erilise rõhu aasta harivale väärtusele, kehtestades vabatahtlikele minimaalsed toetusnormid.

<http://www.ijgd.de>

⁴⁷ Vrd Euroopa resolutsiooni noortepoliitikas osalevate noorte vabatahtlike kohta.

⁴⁸ Vrd 2001 – rahvusvaheline vabatahtlike aasta.

5.2. Nõupidamistest väljakasvanud ettepanekud

Suhted muu maailmaga

Euroopa tasandil

Nõupidamistest kasvasid välja järgmised, peamiselt just noorte endi tehtud ettepanekud:

- Tagamaks, et inimestel oleks kõikjal võrdne juurdepääs heaolu- ja arenguvõimalustele:
- vähendada kolmanda maailma võlakoormat (tingimusel, et seal järgitakse inimõigusi ja demokraatlikke väärtusi);
- täita ÜRO nõudmist, mille kohaselt tuleb vähemalt 0,6% SKT-st kulutada riigiabile, et toetada vaeste riikide arengut;
- võtta tarvitusele meetmeid lõunariikide abistamiseks.
- Toetada arengumaade noortepoliitikat ja lisada koostööprogrammidesse “noorte” mõõde.
- Luua organisatsioon konfliktide ennetamiseks Euroopas ja selle vahetus läheduses.
- Käivitada programmid konfliktide ennetamiseks Euroopas ja mujal maailmas, arvestades sealjuures rahu tagamisele kaasaitavate kontaktide ja noortevahetuste tähtsust. Tugev rahvusvaheline mõju on just üldisel noortepoliitikal ja eriti vahetusprogrammidel.

Migratsioon

Euroopa tasandil

- Käivitada abiprogramme, et aidata riike, kust välja rännatakse. Konkreetnes plaanis tuleks neid majanduslikult toetada ja pakkuda neile tööhõivevõimalusi kohapeal.
- Pöörata erilist tähelepanu Euroopasse jõudnud põgenikele ja asüülitootlejatele ning edendada sihipäraseid algatusi.
- Muuta ühenduse programmid kättesaadavaks kolmandate riikide noortele (infovahetus, eriti lingvistiliste ja administratiivsete takistuste kõrvaldamine).

Põhiväärtuste kaitse ja inimõiguste järgimine

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

- Muuta riiklike seadusi, et anda homoseksuaalsetele inimestele samasugused õigused heteroseksuaalsetele paaridega, sealhulgas õigus abielluda ja lapsi adopteerida.
- Koolid peaksid käsitlema ühiskonna ja käitumise suundumustega seotud küsimusi. Käivitada seksuaalhariduskursusi, mis käsitlevad igat liiki tavasid.
- Edendada arusaadavat ja kohustuslikku kursust inimõiguste või “maailmahariduse” vallas.
- Käivitada spetsiaalseid kursusi õpetajatele, riigiteenistujatele ja politseinikele.

Euroopa tasandil

- Inkorporeerida Euroopa kodanike põhiõigused Euroopa Ühenduse lepingutesse, lisades sinna 2000. a detsembris Nice'is allkirjastatud harta, mis sisaldab Inimõiguste konventsiooni ja täiendab seda. Nõupidamistel osalenud noored leiavad, et Euroopa Liit peaks sellele konventsioonile alla kirjutama. Need põhiõigused peavad kehtima immigrantide ja põgenike suhtes.
- Tuleks luua Euroopa õiguskantsleri ametipost, et tagada diskrimineerimisvastaste seaduste järgimine.

Võitlus rassismi ja võõraviha vastu

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

- Lisada antud küsimus siseriikliku noortetegevuse prioriteetide hulka.
- Edendada ja toetada abivajajate leidmise tööd kohalike projektide kaudu, toetamaks solidaarsust ja vastutustundlikkust. Samuti tuleb tunnustada ja arendada noorteühenduste tööd.
- Pärast 2001. a. mais vastuvõetud noorte valdkonna Ministrite Nõukogu deklaratsiooni on vaja rassistliku või võõraviha sisuga informatsiooni näiteks Internetis avaldamist ja levitamist puudutavate seaduste üldist mõistmist.
- Edendada ühismeetmeid koos ettevõtetega ja rõhutada mitmekesisuse juhtimisest saadavat kasu.
- Haridus ja koolitus peaksid keskenduma rassismi ja võõraviha taunimisele: võõrkeelte õpetamine vähemustele ja immigrantidele, aga ka haridus nende emakeeles; rõhuasetus õpetajakoolituse mitmekesisusele; osalemine haridussüsteemis, eriti immigrantide ja vähemuste poolt.

Euroopa tasandil

- Teha käesolevast teemast pidev arutusobjekt ministrite kohtumistel.
- Noortealgatuste lisamine Euroopa Liidu poolt 2001. a vastu võetud diskrimineerimisvastase võitluse tegevuskavasse.
- Rassismi ja võõraviha kuulutamine prioriteetseks küsimuseks kõigis ühenduse programmides ja tegevustes, mis puudutavad noori, sealhulgas Sotsiaalfondi tegevuses.
- Euroopa Noored programmi kasutamine Interneti-platvormi käivitamiseks, et võidelda rassismi ja võõraviha vastu.
- Koostöö tihendamine Viinis asuva Rassismi- ja Võõraviha Euroopa Seirekeskusega ning kodanikualgatuse toetamine antud valdkonnas.
- Ühenduse programmid peaksid pöörama erilist tähelepanu etnilisest vähemusest noortele ja teise või kolmanda põlvkonna immigrantidele.

- Arutelu käivitamine Euroopa Liidu immigratsioonipoliitika ja rassismivastase võitluse soosis sisalduvate poliitiliste vastuolude teemal.
- Intensiivistada püüdlusi arendada Euroopa kodakondsust ja identiteeti.
- Ühtlustada põgenike ja immigrantide õigused ja parandada nende staatust kogu Euroopas.

Kõigil tasanditel

- Kutsuda kõiki otsustajaid suurendama rohujuuretasandi projektide väärtust eesmärgiga tihendada kontakte noorte vahel.
- Riiklikud haldusorganid ja institutsioonid peaksid peegeldama ühiskonna mitmekesisust ja vähemused peaksid olema piisavalt esindatud.
- Võimaldada juurdepääsu informatsioonile ja kommunikatsioonile ning toetada algatusi ja projekte, eriti rohujuuretasandil, aga ka ettevõtetes, töövaldkonnas ja kultuuri- ning kunstialgatustes.
- Toetada võrgustike loomist kõikidel tasanditel ja korraldada kõigi osaliste nõupidamisi.

Euroopa institutsioonid ja noortepoliitika

Euroopa tasandil

- Tugevdada olemasolevaid poliitikaid ja meetmeid ühenduse tasandil ja panna liikmesriigid noortepoliitikat edendama.
- Tugevdada koostöömehhanisme liikmesriikide ja Euroopa institutsioonide vahel ning tutvustada edukaid kogemusi noorte toetamisel.
- Omada ülevaadet erinevatest noori puudutavatest poliitikatest.
- Pidada nõu noortega kõigi uute algatuste teemal, mis neid kaudselt või otseselt mõjutada võivad, näiteks kasutades selleks otstarbeks Euroopa tasandil loodud Interneti-portaale.
- Lisaks komisjoni tegevusele peab noorte valdkonna Ministrite Nõukogu oma tööd intensiivistama ja Euroopa Komisjoni noorteküsimuste töörühm (*Working Party on Youth*) peab jätkuvalt osalema eelnõude koostamisel. Nimetatud institutsioonid peavad koos looma noorematele põlvkondadele positiivse kliima.
- Töötada välja seirevahendid tihedama koostöö kaudu Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu vahel ning käivitada regulaarne dialoog Euroopa Nõukoguga eesmärgiga võtta edaspidi tarvitusele ühismeetmed.

Liikuvus

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

- Viia ellu tegevuskava⁴⁹ ja soovitus liikuvuse kohta⁵⁰ tagamaks, et noorte liikuvust kunagi ei piirata ja et mobiilsusprogrammides osalevatel inimestel on samad eelised kui vastava liikmesriigi kodanikel: ühistranspordisoodustused, majutusabi, juurdepääs tervishoiule jms.
- Laiendada kahepoolseid vahetusprogramme, mis moodustavad koostööpoliitika osa antud valdkonnas. Need kahepoolsed vahetused täiendavad kahepoolseid vahetusi, mis toimuvad Euroopa Noored programmi raames.
- Kuivõrd kohalikul tasandil liikuvus on tihtipeale parimaks hüppelauaks rahvusvahelisse liikuvusse, siis ühendada kohalikul tasandil tegevaid inimesi:
 - suurendades liikuvust maa- ja linnapiirkondade vahel;
 - sõlmides "liikuvuspartnerlusi", mis hõlmavad kohalikke omavalitsusi, sotsiaalseid partnereid ja palju erinevaid ettevõtteid ning vabaihendusi.
- Toetada ülikoolides, ühendustes ja ametiasutustes vahetusi korraldavate inimeste koolitust (eriti keelekoolitust). Järgnevatel aastatel edusammud liikuvuse vallas sõltuvad toetusest ja kogemuste vahetamisest. Suurendada tuleb ka õpetajate liikuvust. Näiteks peaks kõigil võõrkeelte õpetajatel olema võimalus hiljemalt 2006. aastaks osaleda mobiilsusprogrammis.
- Tõsta liikuvusprojektide kvaliteeti ja võtta tarvitusele meetmed tagamaks, et mobiilsusprogrammides osalevad noored säilitavad oma sõltumatuse (informatsiooni kvaliteet, järelvalve, lingvistiline ja kultuuriline ettevalmistus, rahaline toetus).
- Tuua kõigi noorte haridusse ja koolitamisega Euroopa kultuuridevaheline mõõde nii koolides kui informaalsetes õppes. See peaks aitama kaasa füüsilisele liikuvusele.
- Arvestada noortega transpordipoliitika väljatöötamisel.

Euroopa tasandil

- Rakendada tegevuskavas ja liikuvuse kohta esitatud soovitusel sätestatud seiremehhanisme.
- Laiendada programmides osalevate noorte hulka. Eriti:
 - eelistada noori, kelle jaoks liikuvus on sotsiaalsetel põhjustel raskem;
 - julgustada liikuvust noorte hulgas, kes osalevad kutsealasest koolitusest, ja noorte tööliste hulgas;

⁴⁹ 14. detsembril 2000. a kogunenud ülemkogu ja liikmesriikide valitsuste esindajate otsus liikuvuse tegevuskava osas – 2000/C371/03-, EÜT C371/4, 23.12.2000.

⁵⁰ Euroopa Parlamendi ja ülemkogu soovitus õpilaste, koolitavate isikute, noorte vabatahtlike, õpetajate ja koolitajate liikuvuse kohta ühenduse sees – COM (1999) 708 – C5 – 0052 / 2000 – 2000 / 0021 (COD), EÜT 178, 22.06.2001.

- tõsta noorte teadlikkust liikuvusküsimustest võimalikult vara;
- eraldada rohkem rahalist toetust.
- Käivitada põhjalik arutelu puudega noorte liikuvuse teemal.
- Võtta tarvitusele äärmiselt praktilised meetmed, abistamaks noori vahetult enne lahkumist ja naasmisel.
- Lihtsustada haldusprotseduure, näiteks kolmandatest riikidest pärit noorte viisataotlusprotsessi. Euroopa tasandil on tihtipeale takistuseks "liikuvuspassi" puudumine.
- Võtta üldisse kasutusse "noortekaardid", hoolitsedes selle eest, et need kataks kogu Euroopat ja pakuks noortele soodsamaid hindu, rohkem soodushinnaga teenuseid ja paremat informatsiooni nende teenuste kohta.
- Asetada suuremat rõhku lingvistilisele ettevalmistusele.
- Tagada liikuvusvõimalusi puudutava informatsiooni täpsem suunamine sihtgrupile, kohandamine noorte vajadustele, arusaadavus, hõlpsam leitavus ning edukas kasutatavus koos antud vallas juba olemasolevate initsiatiividega.
- Ametlikult tunnustada sel viisil omandatud formaalseid ja informaaalseid kogemusi.

Vabatahtlik teenistus

Riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil

- Järgmise kümne aasta jooksul suurendada oluliselt vabatahtlikku tööd noorte hulgas kõikidel tasanditel (nii kohalikul, regionaalsel, riiklikul kui Euroopa tasandil).
- Luua igas liikmesriigis üht või teist liiki vabatahtlik teenistus ja vastavad struktuurid, suurendada teenistuskohdade arvu ja tagada nende rahastamine. Kohalikud omavalitsused, regioonid, ühendused ja noorteühendused peaksid selles olulist rolli mängima. Noored ise peaksid olema suutelised jagama oma kogemusi ja aitama määratleda ja rakendada vabatahtlikku teenistust.
- Töötada noorte vabatahtlike jaoks välja riiklikud tingimused, mis on inkorporeeritud laiemasse raamistikku. Need sätestaksid vabatahtlike töötajate õigused ja vastutuse, võimaldaksid vabatahtlikul teenistusel areneda ja tagaksid noorte sotsiaalse kaitse.
- Asuda viivitamatult täitma liikuvust puudutavat soovitusi ja tegevuskava (vt allpool).
- Tõsta tööandjate teadlikkust vabatahtlikust tööst saadavate omaduste osas (algatusvõime, enesekindlus, meeskonnatöö oskused jne).
- Kaasata noori vabatahtliku töö propageerimisse ja arendamisse.

Euroopa tasandil

- Jälgida kohalikke, regionaalseid, riiklikke ja Euroopa vabatahtliku teenistuse skeeme nii kvalitatiivses kui kvantitatiivses plaanis. Võrdlemiseks, kogemuste vahetamiseks ja tulevaste suundumuste määratlemiseks tuleks kehtestada mitmeid indikaatoreid.
- Kogu maailmas on palju nii avalik-õiguslikke kui eraõiguslikke vabatahtliku teenistuse organisatsioone. Need ettevõtmised pole aga üldjuhul noortele avatud. Euroopa Komisjonile võiks teha ülesandeks astuda läbirääkimistesse nende organisatsioonidega, et muuta neid noortele avatumaks.
- Muuta Euroopa Vabatahtlik Teenistus (*European Voluntary Service*) kättesaadavamaks raskes olukorras ja puudega noortele.
- Tunnustada vabatahtlikku teenistust ja suurendada selle kui mitteformaalse hariduskogemuse staatust.

6. PANUS VALGE RAAMATU KOOSTAMISSE

(a) **Euroopa Komisjoni veebileheküljelt**
<http://europa.eu.int/comm/education/youth/ywp/index.html> saab alla laadida järgmisi dokumente:

- Valge raamat Euroopa noortepoliitika kohta, Riiklikud nõupidamised noortega, mai – juuli 2000. a. (*White Paper on Youth Policy in Europe, National Youth Consultation, May – July 2000.*)
 - Kokkuvõttev aruanne, teine versioon [DE, FR];
 - Ülevaade, 27.09.2000;
 - Riiklikud aruanded ja riiklike konverentside veebileheküljed.
- Euroopa noorte kokkutulek Pariisis 5.7. oktoobril 2000. a. 450 noore delegaadi soovitusel [EN, DE]. (*European youth gathering in Paris, 5-7 October 2000. Recommendations of the 450 young delegates [EN, DE].*)
- Aruanne noortepoliitika ärakuulamise kohta Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitees Brüsselis 20. veebruaril 2001. a. (*Report on the Hearing on Youth Policy held in the European Economic and Social Committee in Brussels on 20 February 2001.*)
- Koosolek Euroopa noorte tingimuste teemal, aruanne 16.17. märtsil 2001. a toimunud konverentsi kohta, Folkets Hus Umeås, Rootsis. (*Meeting on Conditions for Young People in Europe, Report on the conference on 16-17 March 2001, Folkets Hus in Umeå, Sweden.*)
- Euroopa Komisjoni valge raamat noortega nõupidamise kohta: aruanne uuringute nõupidamiste samba kohta, esitletud Umeås 16.17. märtsil 2001. a. (*European Commission White Paper on Youth consultation process: Report of the research consultation pillar, presented in Umeå on 16-17 March 2001.*)
- Saksamaa föderaalsete ametivõimude seisukohad. (*Position paper of the German Federal Authorities.*)
- Eurobarometer 55.1 Euroopa noorte kohta 2001. a.

(b) **Euroopa Parlamendi veebileheküljelt**
http://www.europarl.eu.int/hearings/20010424/cult/minutes_en.pdf
saab alla laadida järgmise dokumendi:

- Euroopa Parlament, Teadusuuringute peadirektoraat, Kokkuvõte noortepoliitika avalikust ärakuulamisest, 24. aprillil 2001. a, Brüssel, IV/WIP/2001/04/0094. (*European Parliament, Directorate General for Research, Summary of the Public Hearing on Youth, 24 April 2001, Brussels, IV/WIP/2001/04/0094.*)

(c) **Majandus- ja sotsiaalkomitee veebileheküljelt**
http://www.ces.eu.int/pages/avis/11:00/en/CES1418-2000_AC_en.doc
saab alla laadida järgmise dokumendi:

- Majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus valge raamatu kohta: noortepoliitika (oma initsiatiiv), vastu võetud 29. novembril 2000. a, CES 1418/2000 [ES, DA, DE, EL, FR, IT, NL, PT, FI, SV]. (*Opinion of the Economic and Social Committee on the White Paper: Youth Policy (own-initiative), adopted 29 November 2000, CES 1418/2000 [ES, DA, DE, EL, FR, IT, NL, PT, FI, SV].*)

(d) **Euroopa Noorte Foorumi (European Youth Forum) veebileheküljelt**
<http://www.youthforum.org/start/whitepaper/whitepaper.htm> saab
alla laadida järgmised dokumendid:

- Kodanikuühiskonna panus Euroopa Komisjoni nõupidamistesse noortepoliitikat käsitleva valge raamatu teemal, 3. trükk. Ärakuulamine Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitees Brüsselis 20. veebruaril 2001. a. (*Contribution of Civil Society organisation to the European Commission's consultation for its White Paper on Youth Policy, 3rd edition. Hearing at the European Economic and Social Committee in Brussels on 20 February 2001.*)
- Euroopa Liidu noortepoliitika strateegia ja põhieesmärgid, Euroopa Noorte Foorumi teine panus Euroopa Komisjoni valgesse raamatusse noortepoliitika kohta, vastu võetud liikmete nõukogu poolt, Brüsselis 6.7. aprillil 2001. a. (*Strategy and Key Objectives for a Youth Policy in the European Union, Second Contribution of the European Youth Forum to the European Commission's White Paper on Youth Policy, adopted by the Council of Members, Brussels 6-7 April 2001 [FR].*)

LISA 2 ÜLEVAADE EUROOPA TEGEVUSEST NOORTEVALDKONNAS
--

1. EUROOPA NOORED PROGRAMM (*YOUTH*)

1988. a käivitas Euroopa Liit programmi Euroopa Noored (*Youth for Europe*), mis toetas erinevatest riikidest pärit noorte vahetust.⁵¹ Aastatel 1989-1991 said programmist kasu ligikaudu 80 000 noort vanuses 1525 aastat. 1991. a juulis võeti Euroopa Ühenduse asutamislepingu 149. artikli alusel vastu⁵² Euroopa Noored II (*Youth for Europe II*) ja 1995. a märtsis algas programmi kolmas faas. See lõppes 1999. a.⁵³

1996. a läks Euroopa Komisjon vahetustest kaugemale ja tegi ettepaneku käivitada noorte jaoks ühenduse tegevusprogramm Euroopa Vabatahtlik Teenistus.⁵⁴ Sellest sai täieõiguslik ühenduse tegevusprogramm 1998. a, võimaldades noortel osaleda sotsiaalsetes, kultuurilistes ja keskkonnaalastes tegevustes kohaliku kogukonna hüvanguks.⁵⁵

Üldises plaanis stimuleerisid Euroopa Noored programm ja Euroopa Vabatahtliku Teenistuse skeem Euroopa, riiklike ja kohalike projektide arengut, eeskätt neid, mis olid erilistes raskustes.

2000. a aprillis võtsid Ministrite Nõukogu ja Euroopa Parlament vastu Euroopa Noored programmi (*Youth*) aastateks 2000-2006.⁵⁶ Euroopa Noored programm läheb kaugemale kui varasem programm (*Youth for Europe*) ja Euroopa Vabatahtlik Teenistus, keskendudes rohkem teadmiste omandamisele noorte poolt ning koostöö loomisele liikmesriikide vahel noortepoliitika arendamisel.⁵⁷ Lisaks sellele mängivad Euroopa Noored programmis olulisemat rolli kooliväliline haridus ja koolitus ("mitteformaalne haridus"). Programmid, mida Euroopa Noored programm toetab, peavad olema seotud järgmiste valdkondadega:

- (1) Euroopa Noored (*Youth for Europe*) vahetused;
- (2) Euroopa Vabatahtlik Teenistus (European Voluntary Service);
- (3) grupialgatused (*Group Initiatives*) ja tulevikukapital (*Future Capital*);
- (4) ühistegevused haridusprogrammide (Socrates) ja kutseõppeprogrammidega (Leonardo da Vinci);
- (5) toetusmeetmed.

Programm on avatud ka Norrale, Islandile ja Liechtensteinile ning kandidaatriikidele (st Ida-Euroopa riikidele ning Küprosele, Maltale ja Türgile). Teatud tingimustel on võimalikud tegevused ka kolmandate riikidega (st Vahemere piirkonna, Kagu-Euroopa, Sõltumatute Riikide Ühenduse ja Lõuna-Ameerika riikidega).

⁵¹ EÜT L 158, 25.06.1988.

⁵² EÜT L 217, 06.08.1991.

⁵³ EÜT L 87, 20.04.1995.

⁵⁴ COM (1996) 610, 23.12.1996.

⁵⁵ EÜT L 214, 31.07.1998.

⁵⁶ EÜT L 117, 18.05.2000, lk. 1-10.

⁵⁷ Täiendava info saamiseks vaadake <http://europa.eu.int/comm/education/youth/youthprogram.html>.

2. NOORI MÕJUTAVAD POLIITILISED ALGATUSED

Noorteküsimused kuuluvad suures osas liikmesriikide riiklike, regionaalsete ja kohalike valitsusametite kohustuste hulka. Ent lepingute⁵⁸ lähemal vaatlusel selgub, et noorteküsimustes ulatub Euroopa mõõde paljudesse ühenduse tegevusvaldkondadesse.

Euroopa Liidu lepingu (*Treaty on European Union*) 6. artikkel sätestab, et "liit on rajatud vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise ning õigusriigi põhimõtetele, mis on ühised kõikidele liikmesriikidele". See artikkel viitab 1950. a Roomas allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile.

Euroopa Ühenduse asutamislepingu (*Treaty establishing the European Community – TEC*) 13. artikkel sätestab erinevat liiki diskrimineerimise ennetamise Euroopa Liidus. Artikli kohaselt võib Euroopa Liit "astuda vajalikke samme, et võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puute, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel".

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 17 kehtestab Euroopa kodakondsuse. Artikkel sätestab, et "iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, on liidu kodanik. [...] Liidu kodanikel on käesoleva lepinguga antud õigused ja sellest tulenevad kohustused".

Euroopa Ühenduse asutamislepingu 125. artikkel, mida tuleb tõlgendada koos sama lepingu artikliga 2 sätestab, et "liikmesriigid ja ühendus püüavad välja arendada kooskõlastatud tööhõivestrateegiat, eelkõige edendada kvalifitseeritud, koolitatud ja kohanemisvõimelist tööjõudu ning majanduslikele muudatustele reageerivaid tööturget". Selle eesmärgi saavutamiseks tutvustas Euroopa Liit 1997. aastal Luksemburgis Euroopa tööhõivestrateegiat.

Euroopa Ühenduse asutamislepingu 136. artiklis tunnustab Euroopa Ühendus töötajate sotsiaalseid õigusi. Selles raamistikus "võtavad ühendus ja liikmesriigid oma eesmärgiks tööhõive edendamise ning parandatud elamis- ja töötingimused, [...] piisava sotsiaalkaitse, töösuhte poolte dialoogi, inimressursside arendamise, pidades silmas kestvat kõrget tööhõivet ja tööturul väljatõrjumise tõkestamist".

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklis 137 mainitakse Euroopa Ühenduse poolt toetatavaid riiklike meetmeid järgmistes valdkondades: töökeskkonna parandamine, et kaitsta töötajate tervist ja turvalisust, töötingimused, samuti töötajate teavitamine ja nende ärakuulamine, tööturul väljatõrjutud isikute lõimimine jms.

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklis 146 viidatakse Euroopa Sotsiaalfondile (*European Social Fund – ESF*), mis aitab kaasa inimressursside arendamise meetmete rahastamisele, et "kergendada töötajate rakendamist ja suurendada nende geograafilist ja ametialast liikuvust ühenduse piires ning soodustada nende kohanemist tööstuse muudatuste ja tootmissüsteemide muutumisega". Euroopa Sotsiaalfondi poolt rahastatavad projektid mõjutavad noori otseselt.

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 149 on õiguslikuks aluseks koostööle Euroopa tasandil hariduse ja noortetöö valdkonnas. Seal rõhutatakse hariduse kesksel rolli, tagamaks noortele võimalused piirideta Euroopas elada, õppida ja vabalt liikuda. Artiklis 149 loetletakse erinevad valdkonnad, kus Euroopa Ühendus saab koostööd arendada: liikmesriikide keelte õpetamise ja levitamine; õppijate ja õpetajate liikuvus; haridusasutustevaheline koostöö; informatsiooni ja kogemuste vahetamine liikmesriikide haridussüsteemidele ühistes küsimustes;

⁵⁸ Täiendava info saamiseks lepingute kohta vt http://europa.eu.int/abe/treaties_en.htm.

noortevahetus ja juhendajate vahetus sotsiaalhariduse alal; kaugõpe. Artikkel 149 on Euroopa Noored programmi ja Socratesse programmi õiguslikuks aluseks.

Euroopa Ühenduse asutamislepingu 150. artikli kohaselt "rakendab ühendus kutseõppepoliitikat", mis toetab liikmesriikide meetmeid. Artiklis määratletakse eesmärgid, mis tuleb saavutada ja rõhutatakse, et "eriti noortel" peaks olema juurdepääs kutseõppe- ja liikuvusskeemidele.

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 151 on aluseks kultuurialasele koostööle Euroopa tasandil. Selle artikli kohaselt täiendab ühendus liikmesriikide meetmeid "Euroopa rahvaste kultuuri ja ajaloo ... üleeuroopalise tähtsusega kultuuripärandi ... kultuurivahetuse ... kunsti- ja kirjandusloomingu, kaasa arvatud audiovisuaalse sektori" valdkonnas. Kuigi noori siin otseselt ei mainita, on nad nende meetmetega otseselt seotud. Euroopa Ühenduse asutamislepingu 151. artikkel on õiguslikuks aluseks programmile Culture 2000, mis muuhulgas rahastab kultuuripärandi, kunsti- ja kirjandusloomingu, erialase liikuvuse, kunsti ja kultuuri levitamise, kultuuridevahelise dialoogi ja Euroopa ajaloo tundmisega seotud projekte.

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 152 kohaselt on Euroopa Ühenduse eesmärgiks inimeste tervise kõrgetasemeline kaitse kogu ühenduse poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel. Artiklis väljendatakse selgesõnaliselt ühenduse pädevust täiendada "uimastitest tulenevate tervisekahjustuste vähendamiseks liikmesriikide meetmeid, kaasa arvatud teavitamine ja tõkestamine".

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 153 käsitleb tarbijakaitset. Selles sätestatakse, et ühendus "aitab kaitsta tarbijate tervist, turvalisust ja majanduslikke huve, samuti edendada nende õigust teavitamisele, koolitamisele ja organiseerumisele oma huvide kaitseks".

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklites 163 ja 173 viidatakse Euroopa Ühenduse eesmärgile tugevdada ühenduse tööstuse teaduslikke ja tehnoloogilisi aluseid ning toetada selle muutumist konkurentsivõimelisemaks rahvusvahelisel tasandil. Selle alusel pakkus komisjon 2001. a veebruaris välja teadusuuringute ja tehnoloogilise arendustegevuse raamprogrammi, mis on peamiseks vahendiks Euroopa Teadusuuringute Piirkonna (*European Research Area*) loomisel. See hõlmab nii koolituse kui noorte teadlaste liikuvuse toetamist Euroopa tasandil (vrd Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikliga 164d).

Euroopa Ühenduse asutamislepingu 177. artikli alusel edendab Euroopa Ühendus arengumaade püsivat majanduslikku ja sotsiaalset arengut, nende lõimimist maailmamajandusse ja võitlust vaesuse vastu arengumaades. See artikkel on komisjoni jaoks peamiseks vahendiks noorte toetamisel arengumaades.

Erinevad poliitilised algatused, mis noori toetavad, on töötatud välja või töötatakse välja nimetatud artiklite alusel. Peamised teemad on järgmised:

- *Noored*

Kui ülalmainitud Euroopa Noored programm välja arvata, siis on nende vormiks tavaliselt noorte valdkonna Ministrite Nõukogu resolutsioonid, nagu näiteks noorte osalust käsitlev resolutsioon,⁵⁹ sporditegevuse mitteformaalse hariduse mõõdet käsitlev resolutsioon,⁶⁰ noorte

⁵⁹ EÜT C 42, 17.02.1999, lk 12.

⁶⁰ EÜT C 8, 12.01.2000, lk 5.

sotsiaalset kaasatust käsitlev resolutsioon⁶¹ ning noorte algatusvõime, ettevõtlikkuse ja loovuse edendamist käsitlev resolutsioon.⁶²

- *Tööhõive*

Euroopa tööhõivestrateegia on kõike- ja kõiki hõlmav iga-aastane protsess, mis käivitati Euroopa Ülemkogu eristungil Luksemburgis 1997. a novembris – seda nimetatakse tihti ka "Luksemburgi protsessiks". Asjaolu, et liikmesriigid ja komisjon nõustusid seda uut protsessi jätkama enne selle õiguslikku baasi sätestava Amsterdami lepingu ja tööhõivejaotise (*Employment Title*) ratifitseerimist⁶³, näitab tööhõive- ja tööturuküsimustele tollal ja tollest ajast alates omistatud tähtsust ning sellega seonduvate poliitikavaldkondade laiaulatuslikkust.

Euroopa tööhõivestrateegia raames on noored kui peamine sihtgrupp Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide selgeks prioriteediks nende püüdlustes vähendada tööpuudust ja ennetada töötust. Tööhõivejuhendid (*Employment Guidelines*) on alati viidanud näiteks liikmesriikide eesmärgile pakkuda igale noorele töötule "uue alguse" võimalust enne, kui neil täitub 6 kuud töötuna olekut. Lissaboni tippkohtumise järel kinnistati juhendite haridus- ja koolituskomponendid, et rõhutada liikmesriikide – ja teiste osaliste, näiteks sotsiaalpartnerite – vajadust töötada välja ja asuda rakendama põhjalikke ja sidusaid elukestva õppe strateegiaid. Üksikasjalikumaid viiteid tehakse vajadusele "varustada noored põhiliste oskustega, mis on tööturul olulised", "vähendada ... kirjaoskamatus noorte hulgas" ja "vähendada oluliselt koolisüsteemist ennetähtaegselt lahkuvate noorte arvu."⁶⁴ Liikmesriikidel on ka kohustus tagada, et "erilist tähelepanu pööratakse õpiraskustega ja haridusprobleemidega noortele". Muud juhendid sotsiaalse kaasatuse, ettevõtlikkuse edendamise ning meeste ja naiste võrdsete võimaluste kohta on väga asjakohased ka noorte puhul.

- *Haridus ja koolitus*

2000. a märtsis toimunud Lissaboni Euroopa Ülemkogu kiitis heaks pikaajalise teadmispõhise majandusstrateegia, mis sätestas suurema ja parema tööhõive ning sotsiaalse sidususe. See strateegia seadis uued eesmärgid erinevate poliitikavaldkondade jaoks, mis on tihedalt seotud noorusega näiteks haridus, tööhõive, sotsiaalne kaasatus, informatsioon ja kodanikuühiskond. See määratles uued prioriteedid väljatöötatud õppimis- ja koolitusvõimaluste pakkumiseks sihtgruppide vajadusi arvestades nende erinevatel eluetappidel. See sisaldab kolme peamist osa: a) õppekeskuste arendamist; b) uute põhioskuste edendamist; c) kvalifikatsiooni suuremat läbipaistvust. Üks kõige olulisemaid eesmärgi on suurendada investeringuid inimressurssidesse, vähendada 18 - 24aastaste noorte, kes omavad üksnes põhiharidust ning ei jätku haridusteed ja koolitust, hulka aastaks 2010 poole võrra, teha koolidest ja koolituskeskustest – millel kõigil on Interneti-ühendus – avatud õppekeskused, eraldada toetust igale elanikkonnagrupile ja kasutada kõige asjakohasemaid meetodeid uute põhioskuste määratlemiseks.

2001. a novembris avaldas komisjon teatise "Euroopa elukestva õppe piirkonna loomine"⁶⁵. Üks tegevusprioriteete on seotud õppimise väärtustamisega ja vajadusega parandada õppeosaluste ja

⁶¹ EÜT C 374, 28.12.2000, lk 57.

⁶² EÜT C 196, 12.07.2001, lk 24.

⁶³ Vt Euroopa Ühenduse asutamislepingu VIII peatükki Tööhõive (*Employment*); protseduuri kohta vt EÜ asutamislepingu artiklit 128.

⁶⁴ EÜT L 22, 24.01.2001, lk 1826.

⁶⁵ Komisjoni teatis "Euroopa elukestva õppe piirkonna loomine" ("*Making European Area of Lifelong Learning a Reality*").

-tulemuste mõistmis- ja hindamisviise, eriti väljaspool kooli õppimise valdkonnas (st mitteformaalne õpe).

2001. a märtsis esitles komisjon e-õppe tegevuskava (*eLearning Action Plan*) koolide Interneti ühendamise kohta, kus käsitleti infrastruktuuri, koolitust, teenuseid, sisu, koostööd ja dialoogi⁶⁶. 2001. a juulis kiitsid ministrite nõukogu ja Euroopa Parlament heaks soovitus, mis puudutas õpilaste, koolitusel osalevate isikute, noorte vabatahtlike, õpetajate ja koolitajate liikuvust. Selle eesmärgiks on kaotada liikuvuse takistused, lisada riikidevaheline liikuvus riiklikusse poliitikasse ja aidata kaasa heade tavade levikule.⁶⁷

2001. a juulis avaldas komisjon teatise pealkirjaga "Kõrgharidusalase koostöö tugevdamine kolmandate riikidega"⁶⁸. Sellel teatisel oli kaks eesmärki: luua kvaliteetne inimressurs partnerriikides ja ühenduses mõlemapoolse arengu abil ning edendada Euroopa Liitu kui kõrgetasemelist maailma tehnoloogiliste uuringute, õpi-, koolitus- ja teaduskeskust.

Hetkel valmistab komisjon ette direktiivi kolmandate riikide elanike lubamise kohta Euroopa Liitu õppimise ja koolituse eesmärgil. See puudutab sadu tuhandeid õpilasi. Ettepaneku eesmärgiks on suurendada välisüliõpilaste vastuvõttu ja samas tugevdada Euroopa kui kvaliteetõppe paiga positsiooni maailma tasandil.

- *Infoühiskond*

2000. a juunis Feira tippkohtumisel heaks kiidetud tegevuskava "e-Euroopa 2002" (*eEurope 2002 Action Plan*) oluline osa Lissaboni strateegiast⁶⁹ koosneb tegevusvaldkondadest, mis kiirendavad Euroopa muutumist infoühiskonnaks. Meetme "Euroopa noored digitaalajastusse" (*European youth into the digital age*) eesmärgiks on edendada digitaalsete tehnoloogiate ja Interneti kasutamist Euroopa koolides ja uute oskuste omandamist. E-õppe oluline roll "e-Euroopa 2002" tegevuskavas sätestatud eesmärkide saavutamisel on viinud ülalnimetatud e-õppe tegevuskava kinnitamiseni komisjoni poolt.

Lisaks sellele aitavad noori infoühiskonda lõimida veel kolm "e-Euroopa" tegevuskava meedet: "kiirem Interneti-ühendus teadlaste ja üliõpilaste jaoks" (*faster Internet access for researchers and students*), mille eesmärgiks on uuendada teadusuuringute ja ülikoolide võrgustikke Euroopa Liidus; "töötamine teadmispõhises majanduses" (*working in a knowledge-based economy*), mis asetab rõhu elukestvatele õppele ja digitaalsetele oskustele; "osalus kõigi jaoks" (*participation for all*), mille eesmärgiks on avalike Interneti-punktide edendamine.

Seoses teadusuuringute ja tehnoloogilise arenguga infoühiskonna valdkonnas on Euroopa Komisjon käivitanud mitmeid algatusi selleks, et leida vajalik hulk ressursse toetamiseks, juhtimaks ja stimuleerimaks teadusuuringuid ja innovatsiooni hariduses ja õppimises. E-õppe tehnoloogiatel on oluline roll selles, et eurooplastele oleks tagatud paindlik, mugav ja tasuv ligipääs õpperessurssidele ja teenustele, et nad võiksid arendada teadmispõhise ühiskonna jaoks vajalikke olulisi oskusi. Haridus ja koolitus on teadusuuringute programmi "Infoühiskonna Tehnoloogiad" (*Information Society Technologies - IST*), mis on osa teadusuuringute ja tehnoloogilise arendustegevuse 5. raamprogrammist (*5th Framework Programme for research*

⁶⁶ Euroopa Komisjon, komisjoni teatis ülemkogule ja Euroopa Parlamendile, E-õppe tegevuskava, "Tulevikuhariduse kujundamine", COM(2001)172, 28.03.2001.

⁶⁷ EÜT L 215, 09.08.2001, lk. 30-37.

⁶⁸ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja ülemkogule kõrgharidusalase koostöö tugevdamise kohta kolmandate riikidega, COM(2001)385, lõplik.

⁶⁹ "E-Euroopa 2002 – Infoühiskond kõigile. Tegevuskava" (*eEurope 2002 – An information society for all. Action Plan*) (<http://europa.eu.int/eeurope>).

and Technological Development), üks prioriteete. Hetkel rahastatakse hariduse ja koolituse valdkonnas mitut IST-projekti, mis hõlmavad infoühiskonnale ligipääsu ja noorte lõimimist infoühiskonda võimaldavat tehnoloogia arendust ja rakendusi.

- *Ettevõtlus*

2000. a mais avaldas komisjon teatise "Ettevõtluspoliitika raskused teadmistel põhinevas majanduses"⁷⁰, mis sätestab, et "ettevõtlusalane haridus on üks teguritest, mis muudavad ettevõtluskultuuri dünaamilisemaks. Üldisi teadmisi äri ja ettevõtluse kohta tuleks anda nii alg-, põhi-, kesk- kui kõrghariduse raames" ja "ettevõtjate arvu suurendamiseks on ettevõtluspoliitika eesmärgiks suurendada ettevõtlusega alustajate arvu naiste, noorte ja töötute hulgas...".

Foorum "Ettevõtlusalane koolitus" ("*Training for Entrepreneurship*") (Nice, 2000. a oktoobris)⁷¹ – mille korraldasid komisjon ja Prantsuse ametivõimud – on edendanud häid tavasid antud valdkonnas ja suurendanud Euroopa tasandil teadlikkust selle kohta, et eesmärgid tuleb saavutada.

Foorumil tehtud järelduste jätkuks ning osana ettevõtteid ja ettevõtlust käsitlevast mitmeaastasest programmist (2001-2005)⁷² ("*Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship*") on komisjon käivitanud "parima korra" projekti ettevõtlusalase hariduse ja koolituse valdkonnas. See keskendub haridusele – algharidusest kuni kõrghariduseni – ning selle eesmärgiks on määratleda ja hinnata riiklikul või kohalikul tasandil väljatöötatud meetmeid ning parimaid tavasid, et edendada ettevõtlikku suhtumist ja oskusi haridussüsteemide sees.

20. juunil 2000. a võttis Euroopa Ülemkogu Santa Maria da Feiras vastu Euroopa väikeettevõtete harta⁷³ ("*European Charter for Small Enterprises*"). Harta kutsub liikmesriike ja komisjoni üles võtma tarvitusele meetmeid mitmetes valdkondades, et soodustada ja toetada väikeettevõtlust. Üks peamisi valdkondi, mis harta kohaselt edendamist vajab, on "haridus ja ettevõtlusalane koolitus".

- *Sotsiaalküsimused*

Lissaboni strateegias nõuti uuendatud ja kaasajastatud Euroopa sotsiaalmudelit, mis hõlmaks kolme põhiküsimust: 1) inimestesse investeerimist; 2) aktiivse ja dünaamilise heaoluriigi ülesehitamist; 3) tööpuuduse, sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse vastaste meetmete tugevdamist. Seoses sotsiaalse kaasatusega märkis Lissaboni Euroopa Ülemkogu, et inimeste hulk liidus, kes elavad allpool vaesuspiiri ja sotsiaalses tõrjutuses, on vastuvõetamatu. Tuleb parandada nende noorte inimeste oskusi, edendada hariduse kättesaadavust ja võidelda tööpuuduse vastu.

2000. a detsembris kogunenud Nice'i Euroopa Ülemkogu kiitis heaks vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise eesmärgid. Neli Nice'is heakskiidetud eesmärki on noorte jaoks äärmiselt olulised. Need on järgmised: 1) võimaldada osaleda tööhõives ja tagada kõigi jaoks juurdepääs ressurssidele, õigustele, kaupadele ja teenustele (eriti sotsiaalne kaitse, eluase ja põhiteenused, tervishoid, haridus, õigusabi, kultuur, sport ja vaba aja veetmise võimalused); 2) ennetada tõrjutuse ohud; 3) aidata kõige kaitsetumaid; 4) panna selle nimel tegutsema kõik

⁷⁰ COM(2000) 256, lõplik (EÜT C311E, 31.01.2000, lk 180186).

⁷¹ http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/index.htm

⁷² EÜT L 333, 29.12.2000, lk 8491.

⁷³ Euroopa väikeettevõtete harta kiideti heaks üldasjade nõukogu (*General Affairs Council*) poolt 13.06.2000.

asjakohased ametiasutused. Eraldi viidatakse koolist väljalangemise ennetamisele ja sotsiaalse tõrjutuse väljajuurimisele noorte hulgas.

Ülemkogu kutsus liikmesriike töötama välja oma prioriteete seoses nimetatud eesmärkidega ja esitama 2001. a juuniks kaheaastased riiklikud tegevuskavad vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise kohta. Kõik liikmesriigid on sellised kavad juba esitanud. Need kinnitavad, et vaesus ja sotsiaalne tõrjutus noorte seas on liikmesriikide jaoks väga oluline probleem.

Nice'i Euroopa Ülemkogu kiitis heaks ka sotsiaalagenda (*Social Agenda*), mis määratleb üksikasjalikud prioriteedid järgmiseks viieks aastaks ja kinnitas strateegiate tähtsust igasuguse diskrimineerimise vastu võitlemiseks kooskõlas Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikliga 13.

2001. a märtsis toimunud Stockholmi tippkohtumisel see strateegia kinnitati ja kutsuti Ülemkogu ning Euroopa Parlamenti võtma vastu ettepanekut seoses 2001. a sotsiaalse kaasatuse programmiga. See programm on tähtsaks võimaluseks õppimise ja heade tavade vahetusel liikmesriikide vahel seoses vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ennetamisega noorte hulgas.

- *Tervishoid*

Noored on osa ühenduse tervishoiualasest tegevusprogrammist (*Community Action Programme on Public Health*). 2001. a juulis kiitis tervishoiunõukogu (*Health Council*) heaks antud tegevusprogrammi (2001-2006) ühiseisukoha.⁷⁴ Üheks peamiseks aspektiks on tervishoiuküsimustega seotud info ja teadmiste parandamine. Programm hõlmab ka AIDSi ja narkosõltuvuse ennetamist. Nõukogu kiitis heaks ka soovitusel seoses alkoholi kuritarvitamisega noorte, eriti laste ja noorukite seas.

- *Rassismi ja võõraviha ennetamine*

1999. a tervitas Ülemkogu aasta kuulutamist rassismivastaseks aastaks Euroopas ning rõhutas, et liikmesriikide püüdeid selles vallas tuleb intensiivistada. Samuti rõhutas Ülemkoguhariduse tähtsust. 2000. a otsustas haridus- ja noortenõukogu (*Education and Youth Council*) hakata eraldi tegelema rassismi- ja võõravihavastase võitlusega noorte hulgas. Noortenõukogu (*Youth Council*) koosolekul 2001. a mais võeti vastu deklaratsioon võitlemiseks rassismi ja võõraviha leviku vastu Internetis, tehes noortega intensiivsemat tööd.

- *Sport*

Deklaratsioonis nr. 29 tunnustas Amsterdami lepingu spordi sotsiaalset tähtsust, eriti selle rolli identiteedi kujundamisel ja inimeste liitmisel. Deklaratsioon rõhutas ka spordiühenduste ja amatöörspordlaste tähtsat rolli. Selle põhjal on Euroopa Liit võtnud spordivaldkonnas aktiivse hoiaku. Muu hulgas toetab EL projekte, mis edendavad noorte lõimumist läbi spordi, dopingus kasutamise ennetamist spordis ja koolides läbiviidavat kampaaniat, mille käigus tutvustatakse spordi eetilisi väärtusi ja olümpiaideale. Ülemkogu 1999. a detsembris vastuvõetud resolutsioon⁷⁵ rõhutas vajadust kasutada ära spordi mitteformaalse hariduse potentsiaal noortelases koostöös Euroopa tasandil. Nice'i Euroopa Ülemkogu võttis vastu deklaratsiooni spordiomaduste kohta, kutsudes ühendust võtma arvesse spordi sotsiaalseid, hariduslikke ja kultuurilisi väärtusi oma tegevuses Euroopa Ühenduse asutamislepingu sätete alusel. Euroopa Ülemkogu otsustas intensiivistada ka dopinguvastast koostööd Euroopa tasandil.

⁷⁴ EÜT C 307, 31.01.2001, lk 2740.

⁷⁵ EÜT C 8, 12.01.2000, lk 5.

Euroopa Komisjon on teinud Ülemkogule ja Euroopa Parlamendile ettepaneku kuulutada 2004. aasta spordi kaudu harimise aastaks Euroopas ("*European Year of Education through Sport*"). Selle Euroopa aasta põhieesmärgid on edendada koostööd haridussektori ja spordiorganisatsioonide vahel, et kasutada ära spordi hariv väärtus ja selle roll sotsiaalses lõimimises ning rõhutada vabatahtliku sporditegevuse kui informaalset hariduse tähtsust. Koole tuleks õhutada pöörama spordile oma õppekavades ja õpilasvahetustes suuremat tähelepanu.

3. TÖÖHÕIVE, HARIDUSE, KULTUURI JA NOORTE KAITSE RAHASTAMINE

Haridus-, tööhõive-, kultuuri- ja noortekaitse valdkonnas on palju rahastamiskeeme, mis otseselt või kaudselt toetavad noori abistavaid meetmeid. Alljärgnevalt mõned näited:

- Infrastruktuur: 2000.2006. a kestva rahastamisperioodi jooksul toetab Euroopa Regionaalfond teatud regioonide infrastruktuuriprojekte, mis hõlmavad ka noori abistavaid projekte (nt noortekeskused, koolid jne.).
- Tööhõive ja sotsiaalne kaasatus: 2000-2006. a kestva rahastamisperioodi jooksul pakub Euroopa Sotsiaalfond tugiskeeme töö, sotsiaalse kaasatuse, informatsiooni, nõustamise jms valdkondades nii riiklikul kui regionaalsel tasandil, mis on suunatud otseselt noortele.
- Haridus: programm Socrates toetab noorte vahetus- ja liikuvusmeetmeid koolides ja ülikoolides.
- Kutsekoolitus: programm Leonardo tagab noortele inimestele juurdepääsu kaasaegsetele koolitusteenustele, keeleõppevõimalustele ja tööle välisriigis.
- Kultuur: programm Culture 2000 sisaldab "noortelementi" loovuse ja liikuvuse, kunsti ja kultuuri levitamise, kultuuridevahelise dialoogi ja Euroopa ajaloo tundmise valdkonda kuuluvate projektide rahastamisel.
- Noorte kaitse: programm Daphne toetab ennetavaid meetmeid laste-, noorte- ja naistevastase vägivalda väljajuurimiseks.

4. PÕHIÕIGUSTE HARTA

Põhiõiguste harta (*Charter of Fundamental Rights*) väljakuulutamine Nice'is 2000. a detsembris oli oluline samm. Harta käsitleb nii inimeste kodaniku-, poliitilisi, majanduslikke, sotsiaalseid kui ühiskondlikke õigusi. Selle kaks peatükki vabaduste (ptk II) ja solidaarsuse (ptk IV) kohta tunnustavad selgesti laste ja noorte õigusi (vt artiklit 14 "õigus haridusele" ("*right to education*") kohta, artiklit 24 "lapse õiguste" ("*the rights of the child*") kohta ja artiklit 32 "keeld kasutada laste tööjõudu ning noorte töötajate kaitse" kohta ("*Prohibition of child labour and protection of young people at work*").

5. TOETUS EUROOPA PARLAMENDILT

Euroopa Parlament on aktiivselt toetanud noorte kasuks mõeldud tegevusi Euroopa tasandil, eriti seoses noori puudutavate programmidega. 1999. a märtsis võttis Euroopa Parlament vastu "resolutsiooni Euroopa noortepoliitika kohta", mis rõhutas "noorteteguri" kasvavat tähtsust Euroopa ühiskondade majanduslike ja kultuuriliste muutuste kontekstis".⁷⁶

⁷⁶ EÜT C 175, 21.06.1999, lk 50.

2001. a aprillis korraldas noorteasjade komitee avaliku noorteteemalise ära kuulamise. Sellel osalesid Euroopa Parlamendi liikmed, noorteesperdid, majandus- ja sotsiaalorganisatsioonide esindajad, noorteühendused ja mitteorganiseerunud noored.

Komitee noorteküsimuste ettekandja sõnas ära kuulamisel, et "endiselt puudub ... sidus Euroopa Liidu noortepoliitika ning valge raamatu peaesmärk ... [peaks olema] töötada välja lõimitud lähenemisviis noorte probleemide lahendamiseks".⁷⁷ Euroopa Parlament rõhutas, et valge raamat peaks olema ideede, inspiratsiooni ja arutelude allikaks, tuues näiteid headest tavadest, julgustades liikmesriikide ning regionaalsete ametivõimude ja kohalike omavalitsuste algatusi.

Noored ütlesid, et neil olid valge raamatu suhtes suured ootused, eriti seoses selliste valdkondadega nagu informatsioon, diskrimineerimise vastu võitlemine, võrdsed võimalused noorte puudega inimeste jaoks, formaalne ja mitteformaalne haridus, tööhõive ja sotsiaalne kaasatus, samuti seoses osalemisega vahetusprogrammides, demograafiliste muutustega Euroopas ja noorte osalusega ühiskonnas. Nad ütlesid, et "on vaja tõelist Euroopa noortepoliitikat ... [ja et] noortepoliitika peaks olema teisi poliitikaid täiendav kõigil tasanditel, alates kohalikust ning lõpetades Euroopa tasandiga ja noortepoliitikat tuleks koordinaarida erinevate tasandite vahel".

6. MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE NING REGIOONIDE KOMITEE PANUS

Noored on esindatud Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitees (European Economic and Social Committee – ESC) kaudselt, sest paljud Majandus- ja Sotsiaalkomitee liikmed on seotud noorteharu omavate organisatsioonidega, mis tegutsevad riiklikul, regionaalsel ja kohalikul tasandil. 2000. a novembris kiitis Majandus- ja Sotsiaalkomitee heaks arvamuse noortepoliitika kohta.⁷⁸ Selle kohaselt peab noortepoliitika hindama noori kui "ühiskonna ressursi" ja võimaldama neil saada "aktiivseteks, vabadeks ja vastutustundlikeks kodanikeks". Noortepoliitikat peetakse "lõimitud ja erinevaid sektoreid hõlmavaks poliitikaks", mille eesmärk on "parandada ja arendada noorte elamistingimusi ja osalust, käsitledes kõiki sotsiaalseid, kultuurilisi ja poliitilisi küsimusi, mis mõjutavad nii neid kui teisi ühiskonnagruppe".

2001. a veebruaris korraldasid Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Euroopa Komisjon koostöös Euroopa Liidu Noortefoorumiga valge raamatu kontekstis kodanikuühiskonna ära kuulamise. Ära kuulamine oli ülimalt kasulik, sest seal saadi vahetut informatsiooni noorte olukorra kohta Euroopas ja nende sotsiaalsete, majanduslike ja isiklike ootuste kohta.

Noortepoliitika elluviimisel on enamikus liikmesriikides keskseks tegelaseks piirkondlikud ametivõimud ja kohalikud omavalitsused, kes on esindatud Regioonide komitees (*Committee of the Regions – CoR*). 1999. a kiitis regioonide komitee heaks arvamuse "kohaliku ja regionaalse koostöö kohta Euroopa Liidus laste ja noorte kaitsmisel väärkohtlemise ja hooletusse jätmise eest".⁷⁹ Regioonide komitee rõhutas vajadust kogu Euroopa Liitu hõlmava strateegia järele laste ja noorte väärkohtlemise ja hooletusse jätmise ennetamise kohta, mis ei sekkuks riiklike, regionaalsete ja kohalike ametivõimude kohustuste täitmisesse. Regioonide komitee seisukoht on, et laste ja noorte kaasamine otsustesse, mis mõjutavad nende elu, ja neile sõnaõiguse andmine aitab ennetustööle kaasa. Regioonide komitee leiab, et kodanikele lähedalasuvad

⁷⁷ Euroopa Parlament, Teadusuuringute peadirektoraat, kokkuvõtte kultuuri-, noorte-, haridus-, meedia- ja spordikomitee poolt korraldatud avalikust noorteteemalisest ära kuulamisest, 24. aprillil 2001. a Brüsselis, IV/WIP/2001/04/0094, 18. mai 2001. a.

⁷⁸ Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus noortepoliitikat käsitleva valge raamatu kohta, CES 1418/2000, 29.-30.11.2000, lk 24.

⁷⁹ Regioonide komitee aramus 18.11.1999, COM-7/017.

detsentraliseeritud Euroopa struktuurid vajavad rohkem koordineerimist, piiriülest ja riikidevahelist koostööd ning et selles protsessis ei tohiks lapsi ja noori tähelepanuta jätta.

7. DIALOOG EUROOPA NOORTEFOORUMIGA

Euroopa Noortefoorum (*European Youth Forum – EYF*) loodi 1979. a, esindamaks noorteühenduse Euroopa tasandil ja alustamaks dialoogi noortega. Selle liikmeteks on Euroopa Liidu liikmesriikide noortekojad ja rahvusvahelised noorte vabaühendused. Foorumi igapäevaseks tööks on edendada kontakte foorumi liikmeteks olevate, miljoneid noori ühendavate organisatsioonide ja üksikute noorte vahel. Foorum soovib võtta endale suuremat esindavat rolli. ENF on omandanud märkimisväärse kogemuse noortetöö ja -poliitika, vabaühenduslike noortesektorite ja kodanikuühiskonna küsimuste vallas. ENF on esindatud Euroopa Komisjoni töögruppides ja osaleb projektide väljavalimisel Euroopa Noored programmi jaoks.

ENF mängis tähtsat rolli nõupidamisprotsessis, mille tulemusena koostati käesolev valge raamat. ENF pidas nõu noortega ja korraldas koos komisjoni ning majandus- ja sotsiaalkomiteega nõupidamise kodanikuühiskonna organisatsioonidega. ENF töötas välja omapoolsed ettepanekud ja esitas need arutamiseks valge raamatu tarbeks.⁸⁰

8. EUROOPA NÕUKOGU TEGEVUS

1970ndatel aastatel asutas Euroopa Nõukogu Euroopa Noortekeskuse (*European Youth Centre – EYC*) ja Euroopa Noorte Fondi (*European Youth Foundation – EYF*) Strasbourgis. 1995. a avati teine Euroopa Noorte Keskus Budapestis. Euroopa Noortekeskuse ja Euroopa Noorte Fondi programme ja projekte juhitakse ühiselt.⁸¹

Euroopa Nõukogu võttis vastu mitmeid deklaratsioone ja resolutsioone sellistes küsimustes nagu noorte osalus, kodakondsus, mitteformaalne haridus, liikuvus ja rassismivastane võitlus.

1992. a märtsis kiitis Euroopa Nõukogu heaks Euroopa harta noorte osalemisest kohalikus ja piirkondlikus elus.⁸² Hartas õhutati kaasama noori senisest enam ühiskondlikesse asjadesse piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning kutsuti üles rakendama "erinevaid osaluse vorme", mis peaksid kehtima " võrdselt kõikidele noortele". Euroopa Nõukogu ministrite komitee kinnitas 1997. a vastuvõetud soovitusel noorte osaluse ja kodanikuühiskonna tuleviku kohta, et "noorte osalusel kui demokraatliku ühiskonna pideva uuendamise allikal on oluline roll kodanikuühiskonna arengus."⁸³

Pärast Euroopa Nõukogu 5. konverentsi Budapestis 1998. a teatasid noorteministrid, et noorte lõimimine tööikka tugineb mitteformaalsest haridusest saadud oskustele ja kogemustele. Euroopa Nõukogu rõhutas mitteformaalse hariduse, mis rikastab selgelt traditsioonilisi haridusmudeleid, tähtsust. Lisaks sellele võttis Euroopa Nõukogu 2000. a jaanuaris vastu soovitusel mitteformaalse hariduse kohta, kus tunnistatakse, et formaalsed haridussüsteemid pole

⁸⁰ Euroopa Liidu noortepoliitika strateegiad ja põhieesmärgid, Euroopa Noorte Foorumi teine panus Euroopa Komisjoni poolt koostatud noortepoliitikat käsitlevasse valgesse raamatusse, kiidetud heaks liikmete nõukogu poolt Brüsselis 6.-7. aprillil 2001. a.

⁸¹ Vastavalt kaasjuhtimispõhimõtetele, vt allmärkust nr. 20.

⁸² Resolutsioon 237, vastu võetud 19.03.1992 Euroopa Kohalike ja Piirkondlike Omavalitsuste Kongressi (*Congress of Local and Regional Authorities of Europe – CLRAE*) poolt..

⁸³ Ministrite komitee, soovitus nr. R(97)3, vastu võetud 04.02.1997.

võimelised reageerima kiiretele ja pidevatele tehnilistele, sotsiaalsetele ja majanduslikele muutustele ja seepärast tuleks neid toetada mitteformaalsete haridusvõtete abil.⁸⁴

Euroopa Nõukogul on pikaajalised kogemused võitluses rassismi, võõraviha ja sallimatuse vastu. 1990ndate aastate alguses käivitas Euroopa Nõukogu koostöös Euroopa noorteühendustega ulatusliku Euroopa noortekampaania (*European Youth Campaign*) eesmärgiga muuta ühiskonda sallivamaks ja stimuleerida pilootprojekte. Euroopa Nõukogu keskendus ka noortekaardi teenuse väljatöötamisele, mille eesmärgiks on parandada liikuvusprojektides osalevate noorte olukorda. Nõukogu toetab noorte vabatahtliku teenistuse skeemi riiklikul ja Euroopa tasandil ning hoiab käigus mõistliku hinnaga Interraili süsteemi. Ta toetab noortevahetuste mittetulundusplatvorme. 1998. a. sõlmisid Euroopa Komisjon ja Euroopa Nõukogu partnerlussidemed, töötamaks välja koolitusprogrammi noorte koolitajatele, kes tegelevad üldiste väärtushinnangute, sealhulgas inimõiguste, pluralistliku demokraatia, õigusriigi, aktiivse kodakondsuse ja Euroopa koostöö propageerimisega.⁸⁵ Partnerlusest tulenevad konkreetsete tegevused hõlmavad koolituspublikatsioone ja koostööd nõustamise valdkonnas ning koolitussündmustega seotud uuringuid.

9. EUROOPA KOMISJONI POOLT TELLITUD UURIMUSTÖÖD JA ARVAMUSUURINGUD

Viie aasta jooksul oldi ligikaudu kolmekümne uuringu kaasfinantseerijaks Euroopa Noored programmi (*Youth for Europe*) raames. Enamik neist olid võrdlevad analüüsid, ent oli ka mõningaid juhtumi analüüse, mis käsitlesid kolme teemat: 1) ebasoodsas olukorras olevad noored ja riskikäitumine; 2) noorte väärtushinnangud, ootused ja identiteet, eriti seoses Euroopaga (sealhulgas noorte immigrantide, rassismi- ja võõravihaküsimused); 3) mitteformaalsed haridusmeetodid.

Euroopa Vabatahtliku Teenistuse (*European Voluntary Service*) programmi raames rahastati nelja uuringut. Need hõlmavad sporti kui noorte sotsiaalse lõimimise instrumenti; riiklikke kodanikuteenistuse skeeme; noorte puudega inimeste juurepääsu Euroopa vabatahtlikule teenistusele; vabatahtliku teenistuse läbimisel väljastatud tunnistusi (riiklikke ja muid).

Hinnata tuleb ka Euroopa Vanatahtliku Teenistuse skeemi mõju. IARD Instituut (Milaanos) viis läbi liikmesriikide noorte ja noortepoliitika uuringu, mille tulemused avaldati 2001. a juunis.⁸⁶ See annab ülevaate noorte olukorda ja ootusi kirjeldavatest kvantitatiivsetest ja kvalitatiivsetest andmetest ning kirjeldab ka liikmesriikide noortestruktuure ja -poliitikat.

Osana kolmandast Euroopa Liidu väikseid ja keskmise suurusega ettevõtteid käsitlevast mitmeaastasest programmist (*Third Multiannual Programme for Small and Medium-Sized Enterprises*) (1997-2000)⁸⁷ esitles komisjon uurimust "Noored ettevõtjad, naissoost ettevõtjad, etnilisest vähemusest ettevõtjad ja kaasettevõtjad Euroopa Liidus ning Kesk- ja Ida-Euroopas" ("*Young Entrepreneurs, Female Entrepreneurs, Ethnic Minority Entrepreneurs and Co-entrepreneurs in the European Union and Central and Eastern Europe*"). Uurimuses määratleti nendest ettevõtjatest sihtgruppide peamised probleemid ja raskused ning esitati soovitusi nende arengu edendamiseks.

⁸⁴ Parlamentaarne assamblee, soovitus 1437 mitteformaalse hariduse kohta, heaks kiidetud 24.01.2000, § 7.i.

⁸⁵ <http://www.coe.fr/youth/english/partnership/new/>.

⁸⁶ <http://www.europa.eu.int/comm/education/youth/studies.html> .

⁸⁷ EÜT L 6, 10.01.1997, lk 25-31.

Paralleelselt antud tööga asus komisjon hindama Euroopa noorte arvamusi. 1997. a viidi läbi avaliku arvamuse uuring *Eurobarometer 47.2* "Noored eurooplased" ("*Young Europeans*"). Komisjon viis läbi teisegi *Eurobarometer*'i uurimuse eesmärgiga koostada käesolev noortepoliitikat käsitlev valge raamat. Tulemused avaldati 2001. a oktoobris.⁸⁸

⁸⁸ http://www.europa.eu.int/comm/education/youth/ywp/eurobarometer_youth.html .